

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Karel Bělohoubek

**Mimořádné opravné prostředky v systému
civilního procesu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Petr Smolík, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 20.03.2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 213 758 znaků včetně mezer.

Karel Bělohoubek

V Praze dne 20. března 2023

Poděkování

Děkuji tímto vedoucímu své diplomové práce, panu doc. JUDr. Petru Smolíkovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce. Dále bych rád poděkoval své rodině, která mi byla po dobu mých studií velkou podporou a oporou. Můj dík patří taktéž Martinu Prchalovi, který mě vedl k pracovitosti, odpovědnosti a vůli dotahovat práci do konce navzdory těžkostem a nezdarům.

Obsah

Úvod.....	7
1. Obecný výklad k mimořádným opravným prostředkům v systému civilního procesu.....	8
1.1 Pojem právní moci rozhodnutí, rozlišení řádných a mimořádných opravných prostředků	8
1.2 Jednotlivé typy vad rozhodnutí.....	9
1.1.1 Vady skutkové.....	10
1.1.2 Vady právní.....	10
1.1.3 Vady zmatečností.....	11
1.3 Opravné řízení a jeho systémy.....	11
1.3.1 Systém kasační.....	11
1.3.2 Systém apelační.....	12
1.3.3 Systém revizní.....	12
1.4 Konkurence mimořádných opravných prostředků.....	13
1.5 Historický exkurz do mimořádných opravných prostředků.....	15
1.6 Komparace se systémem Slovenska.....	16
2. Dovolání.....	20
2.1 Funkce dovolání a jeho postavení v systému mimořádných opravných prostředků.....	20
2.2 Přípustnost dovolání.....	22
2.2.1 Dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, jímž se řízení končí (§ 237 o.s.ř.)...24	
2.2.2 Dovolání proti usnesení odvolacího soudu o změně účastníka řízení (§ 238a o.s.ř.)	28
2.2.3 Nepřípustnost dovolání (§ 238 o.s.ř.).....	29
2.3 Náležitosti dovolání a dovolací důvod.....	31
2.4 Lhůty k podání dovolání.....	35
2.5 Dovolací řízení.....	36
2.5.1 Povinné zastoupení advokátem či notářem a výjimky.....	37
2.5.2 Účastníci dovolacího řízení.....	38
2.5.3 Úkony soudu 1. stupně.....	39
2.5.4 Rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu.....	41
2.5.5 Rozhodnutí o dovolání.....	44
2.6 Dovolání v nesporném řízení.....	49
3. Žaloba pro zmatečnost.....	52
3.1 Funkce žaloby pro zmatečnost.....	52

3.2	Důvody žaloby pro zmatečnost	53
3.2.1	Žaloba proti rozhodnutí, kterým se řízení končí	54
3.2.2	Žaloba proti rozhodnutí ve věci samé	56
3.2.3	Odnětí možnosti účastníka jednat před soudem	57
3.2.4	Odmítnutí odvolání nebo dovolání	58
3.3	Nepřípustnost žaloby pro zmatečnost	59
3.4	Náležitosti žaloby pro zmatečnost	60
3.5	Lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost	61
3.6	Řízení o žalobě pro zmatečnost	63
3.6.1	Rozsah přezkumné činnosti soudu	64
3.6.2	Rozhodnutí soudu o žalobě pro zmatečnost	65
3.6.3	Opravné prostředky proti rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost	66
3.7	Žaloba pro zmatečnost v nesporném řízení	67
4.	Žaloba na obnovu řízení	69
4.1	Funkce žaloby na obnovu řízení	69
4.2	Důvody žaloby pro obnovu řízení	71
4.3	Nepřípustnost žaloby na obnovu řízení	73
4.4	Náležitosti žaloby na obnovu řízení	73
4.5	Lhůty k podání žaloby na obnovu řízení	74
4.6	Řízení o žalobě na obnovu řízení	75
4.6.1	Rozsah přezkumné činnosti soudu 1. stupně	76
4.6.2	Řízení obnovovací (iudicium rescindens)	76
4.6.3	Řízení obnovené (iudicium rescissorium)	77
4.7	Žaloba na obnovu řízení v nesporném řízení	78
5.	Úprava přípustnosti mimořádných opravných prostředků ve věcném záměru Civilního řádu soudního	80
5.1	Přípustnost dovolání	80
5.2	Přípustnost žaloby na obnovu řízení	83
5.3	Přípustnost žaloby pro zmatečnost	85
6.	Úvahy de lege ferenda	88
6.1	Poučovací povinnost soudů o mimořádných opravných prostředcích	88
6.2	Poučení o hrozícím odmítnutí dovolání	90
	Závěr	92
	Seznam použitých zdrojů	93
	Příloha č. 1 – Odpověď Ministerstva spravedlnosti na žádost o informace ze dne 20.7.2022	98

Příloha č. 2 – Výkaz o pohybu agendy u Nejvyššího soudu ČR za rok 2021.....	99
Příloha č. 3 – Přehled žalob pro zmatečnost a žalob na obnovu řízení za rok 2021.....	99
Abstrakt a 3 klíčová slova v českém jazyce.....	100
Abstract and 3 keywords in English language.....	101

Úvod

Mimořádné opravné prostředky představují v rámci českého právního řádu významné procesní nástroje, sloužící k nápravě rozhodnutí a řízení jim předcházejících, zatížených rozličnými vadami. Od prvopočátků moderního civilního procesu v českých zemích, které můžeme datovat ke konci 18. století,¹ docházelo k dynamickému vývoji jejich právní úpravy, a tento vývoj pokračuje až do dnes. Stěžejními otázkami právní doktríny i současných kodifikátorů jsou zejména nastavení přípustnosti mimořádných opravných prostředků a proti kterému typu vad by měly směřovat. Přesněji řečeno – které vady lze shledat za natolik závažné, aby byl zásah do právní moci rozhodnutí ospravedlněn, poměříme-li nutnost nápravy vadného rozhodnutí s právní jistotou a ochranou nabytých práv.

V průběhu legislativního vývoje je přípustnost mimořádných opravných prostředků nastavena tu široce, tu úžeji, jindy je dokonce možnost podat konkrétní opravný prostředek bez dalšího odňata z dispozice účastníků. Přestože lze přípustnost po překotném vývoji posledních dvaceti let považovat za relativně ustálenou, stále panují nejasnosti ohledně povahy mimořádných opravných prostředků, jejich funkce a užití v konkrétních případech. Je snad možno hovořit i o jisté míře zmatení, neboť i navzdory zásahům Ústavního soudu a legislativnímu úsilí zákonodárce zůstává stále většina podaných dovolání odmítána, a ostatní mimořádné opravné prostředky v četnosti užití značně zaostávají.

Autor si klade několik dílčích cílů práce, a to jednak poskytnout přehled současné podoby mimořádných opravných prostředků s užším zaměřením na jejich přípustnost, ale taktéž srovnat úpravu jejich přípustnosti s úpravou obsaženou ve věcném záměru civilního řádu soudního, na kterém je pracováno již od roku 2016. Autor má zájem rovněž přispět do akademické diskuze úvahami, v rámci nichž si všímá dvou zásadních skutečností – jednak je v praxi podáno velmi málo žalob pro zmatečnost a žalob na obnovu řízení. Kromě toho zůstává velmi vysoká část podaných dovolání Nejvyšším soudem odmítnuta. Proto se v rámci úvah *de lege ferenda* pokusí poskytnout nástin příčin a případného řešení tohoto stavu.

¹ Všeobecný soudní řád Josefa II., účinný od 1. ledna 1782 byl prvním výsledkem kodifikačních snah u nás, překonávající územní i věcný partikularismus; viz KINDL, Vladimír. VŠEOBECNÝ SOUDNÍ ŘÁD JOSEFA II. A JEHO KNIŽNÍ TISKY Z LET 1781/82. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA [online]. 2010, 56(1), s. 177 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/867/Iurid_1_2010_15_kindl.pdf

1. Obecný výklad k mimořádným opravným prostředkům v systému civilního procesu

1.1 Pojem právní moci rozhodnutí, rozlišení řádných a mimořádných opravných prostředků

Při probíhajícím občanském soudním řízení je v zájmu procesních stran, aby soud jejich spor (případně jinou záležitost, jde-li o nesporné řízení) autoritativně a konečně rozhodl. Jednak je tedy třeba stanovit zákonné mantinely bránící vleklým a nekončícím soudním řízením, ve kterých je možné neomezeně podávat opravné prostředky, ale zároveň vnést do vztahů právní jistotu, aby se účastník mohl na výrok soudu bez dalšího spolehnout a přizpůsobit mu své další procesní či hmotněprávní kroky. Tomuto cíli slouží institut právní moci jako určitá vlastnost, které rozhodnutí dodatečně nabude při splnění stanovených předpokladů.² Rozhodnutí, jež nabylo právní moci, je tedy zásadně konečné a nezměnitelné, a staví na jisto právní poměry účastníků řízení.

Teorie rozlišuje dvě roviny právní moci, a to právní moc materiální a formální. Nejedná se o více typů právní moci, které by nastávaly v odlišný okamžik, nýbrž pouze o rozdílný způsob nahlížení na tentýž právní jev. Podle Dvořáka materiální právní mocí rozumíme účinky pravomocného rozhodnutí, zatímco formální právní moc vykládáme jako předpoklady, za kterých tyto účinky nastupují.³

Pokusíme-li se výše řečené blíže upřesnit, formální právní moc se vztahuje k řízení jako takovému, a rozumíme jí skutečnost, že se proti řádně doručenému rozhodnutí již nelze odvolat. Tato skutečnost je předpokladem právní moci materiální, která se týká předmětu řízení.

Materiální právní moc spočívá v závaznosti a nezměnitelnosti rozhodnutí. Závaznost lze vyložit tak, že výrok rozhodnutí musí účastníci respektovat a řídit se jím, a povinnost, kterou rozhodnutí ukládá, může být soudně vynucena. Nezměnitelností rozumíme, že pravomocné rozhodnutí zakládá překážku věci rozhodnuté (*res iudicata*), tedy že o téže věci již dále nelze zahájit ani vést řízení. Při podání žaloby soudy existenci této překážky zjišťují z úřední povinnosti a v případě, že ji zjistí, řízení je bez dalšího zastaveno (viz § 104 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., dále jen „o.s.ř.“). Takto pojatá nezměnitelnost se ovšem týká pouze meritorních rozhodnutí (rozsudků),

² WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 282, ISBN 978-80-7502-298-1.

³ DVOŘÁK, Bohumil. Nad důvody prolamování právní moci rozhodnutí. In: DVOŘÁK, Jan a Alena MACKOVÁ. Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám. Praha: Všehrad, 2018, s. 43, ISBN 978-80-85305-53-1.

jimiž se řízení končí.⁴ Účelem právní moci tak je zamezit nekonečným soudním řízením, nastolení právní jistoty ve vztazích mezi účastníky řízení (ale fakticky i ve vztahu ke třetím osobám), a ve svém důsledku účinná ochrana práv a oprávněných zájmů osob, která by bez institutu právní moci byla nemyslitelná.

Právní moc však zdaleka není bezbřehá. Za zákonem stanovených podmínek je možné do ní zasáhnout, a to cestou mimořádných opravných prostředků. Jejich mimořádnost lze spatřovat v tom, že mohou vést k prolomení právní moci rozhodnutí, a tedy k významnému narušení právní jistoty a stability právních vztahů. Proto zákonodárce stanoví pro jejich užití užší a přísnější podmínky než pro opravné prostředky řádné.

Mimořádné opravné prostředky se od prostředků řádných liší tím, že směřují proti rozhodnutím, která již nabyla právní moci. V systému českého civilního procesu mezi ně řadíme dovolání, žalobu pro zmatečnost a žalobu na obnovu řízení. Jednotlivé mimořádné opravné prostředky se od sebe navzájem v mnoha ohledech liší, a to zejména podle typu vad rozhodnutí, proti kterým směřují, podle zákonných podmínek přípustnosti a podle formy rozhodování soudů o nich.

1.2 Jednotlivé typy vad rozhodnutí

Účastník vždy v rámci opravného řízení napadá konkrétní vadu rozhodnutí, v níž shledává, že zakládá jeho nesprávnost, pročež se domáhá, aby soud napadené rozhodnutí buďto změnil nebo zrušil. Zákon upravuje tři typy takových vad – patří mezi ně vady skutkové, právní a zmatečnostní. Lze shrnout, že skutkovými vadami rozumíme nesprávně či neúplně zjištěný skutkový stav, právními vadami nesprávnou volbu či aplikaci právní normy na zjištěný skutkový stav, a vadami zmatečnostními závažné procesní pochybení, fundamentálně odporující základům samotného civilního procesu.

Tichý rozlišení skutkových a právních vad vymezuje tak, že skutkové se týkají otázek, co se ve skutečnosti stalo, právní vady se vážou na posouzení, jak podle kritérií právního řádu kvalifikovat to, co se stalo⁵, a vady zmatečnostní jsou specifickou skupinou procesněprávních vad, které narušují samotnou podstatu civilního procesu (nesplnění procesních podmínek, nesprávné obsazení soudu apod.). Uveďme si praktický příklad – pakliže dvě osoby spolu uzavřou kupní smlouvu v určitý den s příslušným obsahem, o vadu skutkovou se bude jednat, pakliže soud nesprávně vyvodí závěr, že je smlouva pravá, přestože se ve skutečnosti jedná o

⁴ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 290, ISBN 978-80-7502-298-1.

⁵ TICHÝ, Luboš. Otázka skutková a právní v procesním právu jako předpoklad dovolání (skica o neviditelném problému). In: DVOŘÁK, Jan a Alena MACKOVÁ. Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám. Praha: Všehrd, 2018, s. 505, ISBN 978-80-85305-53-1.

podvrh. V případě vady právní by soud např. nesprávně interpretoval projevy vůle smluvních stran, takže by dovedl, že jejich úmyslem bylo uzavřít smlouvu darovací, a nikoliv kupní.⁶ Rozlišování skutkových a právních vad, potažmo otázek, je významné z hlediska využití jednotlivých mimořádných opravných prostředků v individuálních případech. Některými z nich lze totiž efektivně napadat pouze vymezené typy vad, zatímco proti jiným účastník příslušným opravným prostředkem brojit nemůže. V následujícím výkladu blíže vymezím jednotlivé vady rozhodnutí.

1.1.1 Vady skutkové

Skutkovými vadami rozumíme nedostatečně či nesprávně zjištěný skutkový stav. V takovém případě soud mohl např. vycházet při procesním dokazování z listin, které byly pozměněné či falšované, nebo při dokazování fakticky nezohlednil veškerý důkazní materiál potřebný pro správné rozhodnutí. Přezkum skutkových vad je typický zejména pro řádné opravné prostředky. V případě prostředků mimořádných proti skutkovým vadám směřuje žaloba na obnovu řízení.

1.1.2 Vady právní

V případě vad právních hovoříme o nesprávném právním posouzení věci. Buďto soud aplikoval právní normu, která na daný případ nedopadá, nebo nesprávně vyložil relevantní právní normu, nebo ji na daný případ nesprávně aplikoval.^{7,8} Může se jednat kupříkladu o situaci, kdy soud aplikuje právní normy týkající se bezdůvodného obohacení, přičemž by správně měl aplikovat normy o náhradě škody (zde by se jednalo o hmotněprávní vadu), nebo když soud nesprávně účastníka opomene poučit o povinnosti tvrzení či důkazní (vada procesněprávní). Typickými vadami v právním posouzení jsou pochybení soudu při vymezení skutkového stavu, např. nepřihlédnutí k relevantním skutečnostem, porušení pravidel hodnocení důkazů, pochybení při výkladu neurčitých právních pojmů a generálních klauzulí apod.⁹ Ke zhojení právních vad směřuje dovolání.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid., s. 509.

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.1.2001, sp. zn. 29 Cdo 1373/2000.

⁹ TICHÝ, Luboš. Otázka skutková a právní v procesním právu jako předpoklad dovolání (skica o neviditelném problému). In: DVOŘÁK, Jan a Alena MACKOVÁ. Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám. Praha: Všehrad, 2018, s. 519, ISBN 978-80-85305-53-1.

1.1.3 Vady zmatečností

Vadami zmatečnostními rozumíme dle Dvořáka „závažné vady řízení, jejichž přítomnost je důvodem, aby vydané rozhodnutí bylo odstraněno bez ohledu na to, zda je věcně správné či nikoliv.“¹⁰ Zákon uvádí celkem třináct důvodů zmatečnosti (nedostatek procesních podmínek, procesní nezpůsobilost účastníka, nesprávné obsazení soudu apod.) v hlavě druhé části čtvrté o.s.ř. a jak již vyplývá z názvu, proti zmatečnostním vadám směřuje žaloba pro zmatečnost. K zmatečnostním vadám ovšem Nejvyšší soud přihlíží rovněž v dovolacím řízení, shledá-li dovolání přípustným (§ 242 odst. 3 o.s.ř.).

1.3 Opravné řízení a jeho systémy

Řízení o mimořádných opravných prostředcích je prováděno různými způsoby v závislosti na specificích každého z nich. Liší se od sebe v několika podstatných ohledech, a to jednak rozsahem přezkumu, povahou zkoumaných vad (zda soud přezkouvává skutkovou či výhradně právní stránku věci), tak i podle způsobu rozhodování opravného soudu o nich.¹¹ V souvislosti s výše řečeným se dostáváme k pojmu opravných systémů, čímž rozumíme obecnější vymezení principů ovládajících opravné řízení.¹² Rozlišujeme tři typy modelů opravného řízení, podle nichž jsou jednotlivé opravné prostředky koncipovány (opravných systémů), a to systém kasační, apelační a revizní.

1.3.1 Systém kasační

Rozhoduje-li soud v rámci kasačního (nebo též „zrušovacího“) opravného systému, zkoumá výhradně otázky hmotného či procesního práva (nezabývá se, resp. nemůže se zabývat skutkovou stránkou věci) a rozhoduje pouze tak, že napadené rozhodnutí buďto potvrdí, nebo zruší a vrátí věc k dalšímu řízení soudu, který je vydal; změna rozhodnutí je vyloučena.¹³ Vzhledem k omezení na otázky právní soud zpravidla nejedná veřejně, dochází k omezení zásady materiální pravdy, opravný prostředek založený na kasaci řízení prodlužuje.¹⁴ Na tomto systému bylo až do novely o.s.ř., zákona č. 404/2012 Sb., založeno dovolání a žaloba pro

¹⁰ DVOŘÁK, Bohumil. Nad důvody prolamování právní moci rozhodnutí. In: DVOŘÁK, Jan a Alena MACKOVÁ. Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám. Praha: Všehrad, 2018, s. 45, ISBN 978-80-85305-53-1.

¹¹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 515, ISBN 978-80-7502-298-1.

¹² Ibid.

¹³ SEDLÁČEK, Miroslav. K opravným systémům v civilním soudním řízení. In: GERLOCH, Aleš a Katarzyna ŽÁK KRZYŽÁNKOVÁ. Právo v měnícím se světě. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 401, ISBN 978-80-7380-828-0.

¹⁴ ZUKAL, Marek. Dovolací řízení: Kasace, nebo revize? Právní rozhledy č. 3/2018, s. 103

zmatečnost. Po nabytí účinnosti novely se dovolání zařadilo svým charakterem do systému revizního.¹⁵

1.3.2 Systém apelační

Apelační systém připouští přezkum nejen právních, ale i skutkových otázek, přičemž opravný soud může rozhodnutí soudu prvního stupně změnit, potvrdit nebo výjimečně i zrušit.¹⁶ Jedná se tak o nejširší typ opravného systému. V systému apelačním rozlišujeme úplnou a neúplnou apelaci. Systém úplné apelace umožňuje účastníkovi řízení, aby v opravném řízení uváděl neomezeně nové skutečnosti, které u soudu první instance neuplatnil (tzv. nova, nebo též „novoty“). V systému neúplné apelace je účastník v tomto ohledu omezen a odvolací soud (až na zákonem úzce stanovené výjimky) k novým skutečnostem přihlížet nemůže.

V systému českého civilního procesu je na apelačním systému založeno odvolání, a to na apelaci úplné pro řízení nesporná, a na apelaci neúplné, která se uplatní v řízeních sporných. Neúplná apelace vyplývá z přezkumné role tohoto opravného protředku, který by měl sloužit zásadně k nápravě chyb ve skutkových zjištěních soudu prvního stupně, nikoli ke zcela novému skutkovému posouzení věci jako takové.¹⁷ Soud tak sice může opakovat dokazování, či jej v omezeném rozsahu doplnit tak, aby bylo možné ve věci rozhodnout. V případě, že by však ke správnému rozhodnutí bylo zapotřebí významných skutkových zjištění, která soud prvního stupně neučinil, nebo učinil, ale nesprávně na nich své rozhodnutí nezaložil, soud zásadně rozhodnutí zruší a vrátí věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení.¹⁸

1.3.3 Systém revizní

Systém revizní kombinuje principy systému apelačního a kasačního a je založen na přezkumu právních otázek. Soud je oprávněn rozhodnutí (kromě potvrzení nebo zrušení) rovněž i změnit za předpokladu, že soud nižšího stupně správně zjistil skutkový stav.¹⁹ Na systému revizním je založeno dovolání^{20,21}. V doktríně se vyskytují odlišné názory, např. dle Winterové je dovolání

¹⁵ Ibid.

¹⁶ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 517, ISBN 978-80-7502-298-1.

¹⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 203, ISBN 978-80-210-7601-3.

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. března 1999, sp. zn. 21 Cdo 1901/1998

¹⁹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 516, ISBN 978-80-7502-298-1.

²⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 204, ISBN 978-80-210-7601-3.

²¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 304, ISBN 978-80-7380-714-6.

založeno výhradně na kasačním principu.²² Pakliže však přistoupíme k základnímu postulátu, že systém kasační neumožňuje změnu napadeného rozhodnutí, kdežto systém revizní ano, domnívám se, že je nutno se přiklonit k názoru, že systém kasační byl zákonem č. 404/2012 Sb. překonán, tedy, že dovolání je nyní založeno na systému revizním.

1.4 Konkurence mimořádných opravných prostředků

Přestože jednotlivé mimořádné opravné prostředky směřují ke zhojení odlišných typů vad rozhodnutí a uplatní se ve skutkově i právně odlišných situacích, v praxi nastávají případy, kdy dojde k podání více druhů mimořádných opravných prostředků najednou. Zákonodárce jejich případný konflikt řeší vícero odlišnými způsoby podle toho, mezi kterými opravnými prostředky k souběžnému podání dojde. Rozlišujeme souběh žaloby pro zmatečnost se žalobou na obnovu řízení a souběh dovolání s ostatními mimořádnými opravnými prostředky.

V případě, že dojde k souběžnému podání žaloby pro zmatečnost se žalobou na obnovu řízení, soud řízení o obou žalobách spojí (§ 235b odst. 1 o.s.ř.). To neplatí, pakliže je každou žalobu věcně příslušný projednat odlišný soud, např. při napadení rozhodnutí odvolacího soudu dle § 229 odst. 3 a 4 o.s.ř.²³ V tomto případě je pro žalobu na obnovu řízení dána věcná příslušnost okresního soudu, kdežto pro žalobu pro zmatečnost je věcně příslušný soud odvolací. Jsou-li obě žaloby uplatněny v rámci jediného podání, soud musí navzdory doslovnému znění § 235b odst. 1 o.s.ř. jednu z žalob vyloučit k samostatnému projednání.²⁴

Dojde-li ke spojení řízení, z díkce ustanovení § 235e odst. 3 o.s.ř. vyplývá, že soud přednostně projedná žalobu pro zmatečnost, neboť soud může povolit obnovu řízení jen za podmínky, že žalobu pro zmatečnost [nejdříve] zamítne, odmítne nebo o ní zastaví řízení.²⁵ V tomto řešení lze spatřovat zájem zákonodárce na rychlosti a hospodárnosti řízení. Je-li žalobě pro zmatečnost vyhověno, soud projednávající žalobu na obnovu řízení příslušné řízení zastaví, neboť odpadl jeho předmět. Soud rozhodne o žalobě na obnovu řízení až po pravomocném vyřízení žaloby pro zmatečnost i v případě, že společné řízení o žalobách není možné.²⁶

²² WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 516, ISBN 978-80-7502-298-1.

²³ LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 215, ISBN 978-80-210-7601-3.

²⁴ § 235b. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-12-18]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

²⁵ Obdobně v DOLEŽÍLEK, Jiří. § 235e [Rozhodnutí o žalobě]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1043, marg. č. 11.

²⁶ Ibid.

Při souběžném podání dovolání a jiného mimořádného opravného prostředku soud přednostně rozhodne o dovolání a řízení o žalobě přeruší (§ 235b odst. 3 o.s.ř.). Tuto úpravu je nutno považovat za racionální a správnou, neboť dovolání náleží v systému mimořádných opravných prostředků svým významem (nejen) pro sjednocování soudní praxe postavení pomyslné „královny“ mimořádných opravných prostředků. Bylo-li napadené rozhodnutí dovolacím soudem zrušeno, soud řízení o žalobě zastaví (§ 235e odst. 4 o.s.ř.). Lze tak konstatovat, že dovolání je vždy projednáváno přednostně.

Konkurence mimořádných opravných prostředků má důležitý vliv na běh lhůt k jejich podání – bylo-li proti rozhodnutí podáno dovolání, nepočítá se do běhu lhůt k podání žaloby na obnovu řízení doba od právní moci napadeného rozhodnutí do právní moci rozhodnutí o dovolání (§ 235 odst. 2 o.s.ř.). Zákonodárce měl v tomto případě na zřeteli ochranu práv účastníka v tom smyslu, aby mu při neúspěšném dovolání nebylo upřeno právo podat žalobu pro zmatečnost. Dle judikatury i komentářové literatury se stavení lhůty k podání žaloby netýká žaloby na obnovu řízení²⁷; ke stejnému závěru lze dospět i gramatickým výkladem. Proč zákon vůči oběma mimořádným opravným prostředkům zaujímá v oblasti lhůt odlišný postoj se mi jeví nejasné. Odpověď nelze dohledat ani v důvodové zprávě k zákonu č. 30/2000 Sb., který žalobu pro zmatečnost znovu zavedl. Jako nejpravděpodobnější vysvětlení považuji prostou skutečnost, že žaloba na obnovu řízení je sama o sobě ohraničena už tak poměrně dlouhou objektivní lhůtou, nehledě na to, že další prodlužování lhůt by pouze zbytečně komplikovalo v budoucnu prováděné doplňování dokazování.

Napříč doktrínou panovaly spory, zda, případně jaký vliv má na běh lhůty k podání žaloby pro zmatečnost podaná ústavní stížnost. Nejvyšší soud tuto otázku postavil na jisto ve svém usnesení ze dne 29. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 4178/2010, v němž vyslovil, že o stavení lhůty k podání žaloby pro zmatečnost v případě souběžně podané ústavní stížnosti nemůže být řeč. Tento závěr odůvodnil tak, že účastník nemůže spoléhat na ústavní stížnost jako na prostředek způsobilý odstranit napadené pravomocné rozhodnutí, jestliže je podána z důvodů způsobilých k podání žaloby pro zmatečnost.²⁸

²⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. § 235 [Běh lhůt]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. Občanský soudní řád. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 862, marg. č. 3

²⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára, Jana KŘIVÁČKOVÁ a Renáta ŠÍNOVÁ. Civilní proces: casebook. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 298, ISBN 978-80-7598-248-3.

1.5 Historický exkurz do mimořádných opravných prostředků

Český právní řád je historicky spjat s právním řádem rakouským a německým. Stěžejním předpisem, ze kterého se odvíjely další legislativní práce v oblasti civilního procesu, byl rakouský zákon č. 113/1895 ř.z. o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní). Tento předpis měl rovněž vlastní úpravu mimořádných opravných prostředků, která se v mnoha ohledech lišila od současného právního stavu.

Civilní řád soudní obsahoval právní úpravu dovolání, žaloby pro zmatečnost, žaloby na obnovu řízení a rovněž tzv. rekurs. Žaloba na obnovu řízení byla přípustná i proti nepravomocnému rozsudku za podmínky, že nebylo možno vady napravit řádným opravným prostředkem,²⁹ a směřovala kromě nedostatků ve skutkových zjištěních rovněž k řešení situací, kdy byl důkazní prostředek zfalšován, nebo kdy se rozhodnutím soudce dopustil trestného činu. Žaloba pro zmatečnost se podávala proti pravomocnému rozhodnutí, kterým se řízení končilo, a to jednak z důvodu účasti vyloučeného soudce na rozhodování, nebo též nedostatku procesní způsobilosti účastníka. Dovolání bylo možné podat výlučně proti rozsudkům (nikoliv proti usnesení) odvolacích soudů. Mezi důvody dovolání patřily zákonem vypočtené zmatečnosti řízení (rozhodoval vyloučený soudce, nesprávné obsazení soudu, rozhodoval nepřislušný soud apod.), rozpor skutkových zjištění s obsahem spisu, nesprávné právní posouzení věci apod.

Za zmínku rovněž stojí institut tzv. rekursu, což byl zvláštní typ řádného opravného prostředku, přípustný proti usnesení tam, kde to zákon nevyklučoval (§ 514). Rekurs bylo mimo jiné možno uplatnit proti usnesení odvolacího soudu, vydaném za odvolacího řízení, kterým soud buďto odmítl odvolání nebo vyslovil zmatečnost rozsudku soudu prvního stupně, nebo proti rozhodnutí soudu o postoupení věci.

Se schválením zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, došlo k transformaci institutu dovolání ve stížnost pro porušení zákona, již zákonodárce odňal procesním stranám a svěřil ji do rukou generálnímu prokurátorovi. Žaloba pro zmatečnost nebyla převzata, rekurs byl přetransformován ve stížnost, vystavěnou na odlišných procesních zásadách. Zůstala tak pouze obnova řízení, která obsahovala důvody obnovy podobné dnešní právní úpravě, včetně důvodu obnovy v podobě trestného činu soudce. Občanský soudní řád z roku 1963 (o.s.ř.) do tohoto stavu významnější změny nepřinesl.

Zákonem č. 519/1991 Sb., novelou o.s.ř., se do českého civilního řízení vrátilo dovolání jako mimořádný opravný prostředek, přičemž ve lhůtě půl roku od nabytí účinnosti této novely bylo

²⁹ HORA, Václav. Československé civilní právo procesní. Díl 3, Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Všehrd, 1924, s. 12

možné podat podnět ke stížnosti pro porušení zákona (§ 356 odst. 3 o.s.ř. ve znění zákona č. 519/1991 Sb.). Zákonem č. 30/2000 Sb. s účinností od 1.1.2001 se do českého civilního procesu navrátila žaloba pro zmatečnost jako mimořádný opravný prostředek pro taxativně vymezené vady řízení.

V současné době, již od roku 2016, probíhají intenzivní práce komise pro rekonstrukci civilního procesu zřízené při Ministerstvu spravedlnosti. Na rekonstrukčních pracích se podílejí zástupci všech právnických profesí, v čele s Petrem Lavickým z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

1.6 Komparace se systémem Slovenska

Vzhledem k tomu, že Slovensko a Česko spolu sdílely více než 50 let společný stát, není nijak překvapivé, že tomu tak bylo i v případě právního řádu. V oblasti civilního procesu obě země sdílely občanský soudní řád z roku 1964, který zůstal v obou republikách nadále platný a účinný i po rozpadu federace. Zatímco však v České republice o.s.ř. zůstal v platnosti dodnes, a to i navzdory velkému množství novelizací, na Slovensku došlo v druhé polovině roku 2016 k osamostatnění procesní úpravy. Zatímco v České republice došlo k rekonstrukci občanského práva hmotného, aniž by byl přijat nový procesní kodex, na Slovensku je tomu právě naopak.

Donedávna platný a účinný o.s.ř. byl na Slovensku nahrazen novým Civilním sporovým poriadkem, který nabyl účinnosti 1. července 2016. Zákonem č. 160/2015 Z.z., civilný sporový poriadok (dále jen „c.s.p.“), tak byly završeny rekonstrukční práce, jež byly započaty již od roku 2012. Zákon byl součástí rozsáhlé rekonstrukce civilního procesu na Slovensku, přičemž v rámci legislativních prací byly přijaty celkem tři předpisy – již zmíněný civilný sporový poriadok, upravující řízení sporné, dále zákon č. 161/2015 Z.z., civilný mimosporový poriadok, upravující řízení nesporné, a zákon č. 162/2015 Z.z., správny súdny poriadok, upravující správní soudnictví.

Slovenská úprava mimořádných opravných prostředků má oproti české úpravě svá specifika. Pro začátek je třeba uvést, že slovenská definice mimořádných opravných prostředků se již v samotném základu liší. Zatímco česká právní doktrína jako základní pojmový znak definuje, že opravné prostředky směřují zásadně proti rozhodnutím, která již nabyly právní moci, slovenská civilistika je vymezuje jako takové opravné prostředky, jejichž užití vyžaduje splnění

mimořádných procesních podmínek.³⁰ Jinak řečeno, právní moc napadeného rozhodnutí není nutná podmínka k uplatnění mimořádného opravného prostředku.

Nový slovenský civilný sporový poriadok upravuje celkem tři mimořádné opravné prostředky, a to žalobu na obnovu konania (§ 397 an. c.s.p.), dovolanie (§ 419 an. c.s.p.) a dovolanie generálneho prokurátora (§ 458 an. c.s.p.). Opouští tak dosavadní koncepci starého občanského soudního řádu a zavádí zvláštní typ nenárokového dovolání v dispozici generálního prokurátora Slovenské republiky.

Žalobu na obnovu konanie je možno podat proti pravomocnému rozsudku z obdobných důvodů, jako je uvedeno v české právní úpravě. Kromě toho je přípustná i tehdy, bylo-li v důsledku trestného činu soudce rozhodnuto v neprospěch strany a jiných subjektů řízení, nebo vyslovil-li Evropský soud pro lidská práva, že v daném řízení došlo k porušení práva účastníka, nebo z důvodu rozporu napadeného rozsudku s rozhodnutím Soudního dvora EU, Rady EU apod. (§ 397 c.s.p.). V tomto ohledu považují slovenskou úpravu obnovy řízení za pokrokovou, neboť dle českého práva je rozhodnutí ESLP důvodem pro obnovu řízení pouze v řízeních před Ústavním soudem (§ 119 zákona č. 182/1993 Sb. o ústavním soudu). Žalobu lze taktéž podat proti pravomocnému usnesení o schválení smíru nebo platebnímu rozkazu, jestliže lze důvody obnovy vztáhnout na předpoklady, za nichž byly schváleny (§ 398 c.s.p.). Podobně jako v o.s.ř., žaloba na obnovu konanie není přípustná proti rozhodnutím, jejichž nápravy lze dosáhnout jinak. V c.s.p. ovšem nenalezneme dovětek jako v českém protějšku, že mezi tyto prostředky není počítáno dovolání. Tato skutečnost dle mého názoru může činit v praxi potíže.

Dovolání lze podat proti rozhodnutí, které dosud nenabylo právní moci, pokud to zákon připouští (§ 419 c.s.p.). Mezi důvody dovolání jsou zařazeny některé typicky zmatečností důvody (§ 420 c.s.p.), dovolání je rovněž přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým potvrdil nebo změnil prvostupňové rozhodnutí, jestliže záviselo na právní otázce, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, nebo pokud tato otázka nebyla dovolacím soudem dosud vyřešena, nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně (§ 421 c.s.p.). Nová úprava dovolání tak kombinuje funkci sjednocování soudní judikatury a nápravu některých procesních vad.³¹

³⁰ ŠTEVČEK, Marek a Richard STRAKA. Prednášky a texty z civilného procesu. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 154, ISBN 978-80-89603-65-7.

³¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. Srovnání změn v civilním procesu v ČR a SR. Právní prostor [online]. Olomouc: Atlas Consulting spol. s r.o., 2014 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-srovnani-zmen-v-civilnim-procesu-v-cr-a-sr>

Poměrně hojně diskutovanou otázkou³² bylo „znovuzavedení“ dovolání generálního prokurátora (§ 458 an. c.s.p.). Ten je oprávněn na základě podnětu strany původního sporu podat dovolání proti pravomocnému rozhodnutí s výjimkou rozhodnutí o dovolání nebo o dovolání generálního prokurátora, nelze-li ochrany práv v době dovolání dosáhnout jinými právními prostředky. Dovolání generálního prokurátora je vázáno kumulativním splněním následujících podmínek – rozhodnutím bylo porušeno právo na spravedlivý proces, nebo rozhodnutí spočívá na právních závěrech, které jsou svévolné nebo neudržitelné, potřeba zrušit rozhodnutí převyšuje nad zájmem zachování jeho nezměnitelnosti a nad právní jistotou, dovolání bylo podáno včas a má zákonem požadované náležitosti.³³

Přestože to zákon výslovně nestanoví, Ústavní soud Slovenské republiky ve stanovisku pléna sp. zn. PLz. ÚS 3/2015 ze dne 18. března 2015³⁴ vyslovil, že podmínkou pro podání mimořádného dovolání je vyčerpání veškerých zákonem dovolených řádných i mimořádných opravných prostředků, které měl účastník k dispozici, a které mohl účinně využít na obranu svých práv a oprávněných zájmů. Tento závěr kvitoval slovenský Nejvyšší soud ve sjednocujícím stanovisku občanského a obchodního kolegia 20. října 2015.³⁵ Za těchto podmínek sice účastník může podat podnět ke generálnímu prokurátorovi, ten však, vázán těmito závěry, dovolání podat nemůže.

Ačkoliv si lze teoreticky představit, že by účastník podal dovolání hned první den lhůty poskytnuté k jeho podání, a po pravomocném vyřízení věci by podal podnět k podání mimořádného dovolání generálnímu prokurátorovi, Nejvyšší soud by musel jeho dovolání vyřídit do 3 měsíců od doručení původního rozsudku dovoláním napadeném, a ve zbývajících dnech do konce tříměsíční lhůty by musel generální prokurátor dovolání podat, což si lze v praxi velmi ztěžít představit.

Shrneme-li výše řečené, pozitivem slovenské úpravy je dle mého názoru bezpochyby sblížení s evropským právem a evropskými soudními institucemi obecně v případě obnovy řízení. Slovenský zákonodárce explicitně zdůrazňuje váhu judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie pro vnitrostátní soudnictví, ale rovněž reflektuje akty institucí nesoudního charakteru (Evropská komise). Domnívám se, že zde by český zákonodárce mohl nalézt inspiraci. Pokud jde o existenci dovolání generálního prokurátora v civilním

³² KRAJČOVIČOVÁ, Zuzana. Mimoriadne dovolanie v praxi. Najpravo.sk [online]. Bratislava: Nuwara DATA, 2016 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/clanky/mimoriadne-dovolanie-v-praxi.html>

³³ ŠTEVČEK, M., STRAKA, R. a kol. Prednášky a texty z civilného procesu, Skriptá, 2. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2018. s. 169, ISBN 978-80-89603-65-7.

³⁴ Přestože bylo stanovisko vydáno ve vztahu k původní procesní úpravě, je uplatnitelné i ve vztahu k novému kodexu civilního procesu, který mimořádné dovolání upravuje obdobně, pozn. autora

³⁵ KRAJČOVIČOVÁ, Zuzana. Mimoriadne dovolanie v praxi. Najpravo.sk [online]. Bratislava: Nuwara DATA, 2016 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/clanky/mimoriadne-dovolanie-v-praxi.html>

soudnictví, budí právní úprava spíše rozpaky, neboť je užití tohoto opravného prostředku fakticky velmi ztížené. Kromě toho tento institut nalézá opodstatnění spíše v trestních věcech (obdobně jako stížnost pro porušení zákona v trestním řízení), kde je na správnosti rozhodování soudů dán zvláštní veřejný zájem. Vnější zasahování do soukromoprávních poměrů ze strany státní instituce považují za zastaralý institut, pozůstatek socialistické justice, který v moderním procesu nemá své místo, a navíc je, vzhledem k výše řečenému, fakticky nadbytečný.

2. Dovolání

2.1 Funkce dovolání a jeho postavení v systému mimořádných opravných prostředků

Dovolání je stěžejním mimořádným opravným prostředkem v českém civilním soudnictví, který směřuje proti právním vadám rozhodnutí. Předmětem přezkumu tak je hmotněprávní a procesněprávní stránka věci, nikoliv správnost skutkových zjištění.³⁶ Úlohu dovolání v systému opravných prostředků lze shledat v zásadě dvojí – zaprvé náprava rozhodnutí z důvodu právních vad v individuálních případech, ale také (zejména) sjednocování rozhodovací praxe nižších soudů. Na otázku, zda dovolání směřuje (mělo by směřovat) spíše k naplnění prvního či druhého účelu, není v právní obci jednoznačná odpověď. Nelze však popřít, že činnost dovolacího soudu má podstatný přesah jak v oblasti vyřizování jednotlivých kauz (tedy retrospektivní funkci), tak i pokud jde o sjednocování judikatury (tedy perspektivní funkci). Před dovolacím soudem zásadně není prováděno dokazování a je o něm rozhodováno zpravidla v neveřejném zasedání.

Pro dovolání je typická poměrně komplikovaná a přísná úprava podmínek, za kterých dovolací soud dovolání projedná ve věci samé. Možná i proto je většina podaných dovolání z nejrůznějších důvodů odmítnuta.³⁷ Může se jednat o důvod na straně dovolatele (není osobou oprávněnou k podání dovolání), marné uplynutí lhůty k podání dovolání, nedostatek zastoupení advokátem, či nesprávné vymezení náležitostí dovolání. Velmi častým důvodem odmítnutí dovolání je skutečnost, že dovolatel fakticky napadal skutková zjištění odvolacího soudu, která však dovolacímu přezkumu nepodléhají (viz § 241a odst. 1 o.s.ř.).

Dovolání má tzv. centralizovaný devolutivní účinek, což znamená, že o něm rozhoduje výhradně jediný orgán soustavy obecných soudů, a to orgán vrcholný, jímž je Nejvyšší soud. Veškerá podaná dovolání se tak koncentrují v jediném soudním orgánu, čímž je naplněna významná funkce tohoto opravného prostředku, tedy sjednocování rozhodovací praxe soudů nižších stupňů. Shledá-li Nejvyšší soud dovolání přípustným a důvodným, napadené rozhodnutí zpravidla zruší a vrátí věc příslušnému soudu k dalšímu řízení. Soud, jemuž byla věc vrácena, je povinen se řídit

³⁶ Skutkový stav lze dovoláním úspěšně zpochybnit pouze ve výjimečném případě extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy, kdy hodnocení důkazů je založeno na libovůli; srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 17.12.2014, sp. zn. I. ÚS 3093/13, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.2.2021, sp. zn. 33 Cdo 3799/2020.

³⁷ Podle výkazu o pohybu agendy Nejvyššího soudu ČR bylo v roce 2021 rozhodnuto v 2857 případech usnesením, v 647 případech rozsudkem, viz Příloha č. 2. Dle fulltextového vyhledávače Nejvyššího soudu bylo dovolání v téže roce odmítnuto v 2409 případech; pozn. autora

právním názorem Nejvyššího soudu (§ 243g odst. 1 ve spojení s § 226 o.s.ř.). V opačném případě by docházelo k nepřijatelnému „soudnímu ping-pongu“ a sjednocování soudní praxe by bylo velmi ztěžlivé realizovatelné.

Nejvyšší soud pravidelně publikuje svá rozhodnutí a stanoviska ve veřejně přístupné sbírce (někdy též označované jako tzv. „zelená sbírka“). Ačkoliv český právní řád nepřiznává soudním rozhodnutím normativní sílu precedentu, soudy nižšího stupně judikaturu Nejvyššího soudu reflektují a řídí se jí, protože by v opačném případě jejich rozhodnutí byla rušena.³⁸

Dovolání si v systému opravných prostředků drží (v porovnání s ostatními mimořádnými opravnými prostředky) nejvýznamnější postavení. Je tomu tak mimo jiné proto, že odvolací soud v poučení o opravných prostředcích zmiňuje možnost obrany pouze v podobě dovolání, nikoliv o žalobě na obnovu řízení nebo o žalobě proti zmatečnosti, na což část právních teoretiků upozorňuje.³⁹ Možná částečně i z tohoto důvodu si tento opravný prostředek zachovává v právním povědomí laiků větší prostor než žaloba pro zmatečnost nebo žaloba na obnovu řízení, což lze dovést z četnosti podání dovolání oproti ostatním mimořádným opravným prostředkům, jak vyplývá ze statistik Nejvyššího soudu za rok 2021.⁴⁰

Dovolání si ve své historii, která na českém území sahá až do dob Rakousko-Uherska, prošlo mnoha změnami. Od zavedení Civilního řádu soudního z roku 1895 do přijetí zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, mělo dovolání povahu řádného opravného prostředku.⁴¹ Přijetím socialistického zákona o zlidovění soudnictví bylo dovolání jako dispoziční úkon procesní strany nahrazeno nástrojem „soudního dozoru“, tzv. stížnosti pro zachování zákona.⁴² Stížnost měla charakter mimořádného opravného prostředku, neboť směřovala proti pravomocným rozhodnutím jak soudu odvolacího, tak i soudu prvního stupně. Především však byla po sovětském vzoru svěřena generálnímu prokurátorovi a procesní strana mohla nanejvýše podat k jejímu podání podnět. Občanský soudní řád z roku 1963 (dále jen „o.s.ř.“) tento systém zachoval, přičemž pouze rozšířil možnost jejího podání předsedou Nejvyššího soudu.

Koncepční změna nastala novelou o.s.ř., zákonem č. 519/1991 Sb. s účinností od 1.1.1992, který znovu zavedl dovolání jako dispoziční úkon procesních stran, zachoval mu však charakter

³⁸ SMEJKALOVÁ, Tereza. K otázce normativity judikatury v České republice. In NECKÁŘ, Jan a kol. (eds). Dny práva – 2008 – Days of Law. Brno: Tribun EU, 2008, s. 7

³⁹ LAVICKÝ, Petr (eds.) Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 128 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia; sv. č. 502., s. 78, ISBN 978-80-210-7686-0.

⁴⁰ Viz Příloha č. 3

⁴¹ DVOŘÁK, Bohumil. Nad koncepcí dovolání v civilních věcech. Právník [online]. 2018, 157(4), s. 343 [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2018/4/05.DIS.Dvo%C5%99%C3%A11k_4_2018.pdf

⁴² *Ibid.*, s. 344

mimořádného opravného prostředku (oproti úpravě účinné do roku 1948). Až do 1.1.1996 dovolání projednávaly vrchní soudy, bylo-li dovolání podáno proti rozhodnutí krajských soudů, nebo Nejvyšší soud, pokud bylo napadeno rozhodnutí soudu vrchního. Zákon č. 247/1995 Sb., jímž došlo (mimo jiné) k novelizaci § 10a o.s.ř., tento systém centralizoval do jediné dovolací instance – Nejvyššího soudu.

Posledním mezníkem, který je dle mého názoru hodný zmínky, je přelomový náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 29/11 (tzv. derogační náleží), kterým bylo zrušeno ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. Zákon totiž ve znění účinném do 31. prosince 2012 obsahoval jako jednu z alternativních podmínek přípustnosti dovolání kritérium tzv. zásadního právního významu, jež Ústavní soud shledal jako „neurčitou či vágní právní normu, jež nepředstavuje v reálném prostředí, tj. v možnostech obecné justice, předvídatelé právo“.⁴³ Ustanovení dle názoru Ústavního soudu dávalo Nejvyššímu soudu příliš široký prostor diskrece, zda dovolání meritorně projedná či nikoli. Přestože zákon obsahoval výčet hledisek, na jejichž základě měl Nejvyšší soud posuzovat, zda se o takové rozhodnutí jedná, jednalo se o výčet demonstrativní, a judikatura dle většinového názoru pléna zůstávala nesjednocená a nepředvídatelná.

V současné době je dovolání nicméně zavedeným a hojně užívaným mimořádným opravným prostředkem, který má prostřednictvím sjednocování soudní praxe nižších soudů nezastupitelné postavení v systému českého civilního procesu.

2.2 Přípustnost dovolání

Před tím, než Nejvyšší soud dovolání meritorně projedná, musí být splněny zákonné podmínky přípustnosti dovolání. Přípustností tedy rozumíme v obecné rovině souhrn podmínek, které musí být splněny, aby dovolací soud dovolání projednal ve věci samé. Tyto podmínky spočívají jednak v osobě dovolatele (subjektivní podmínky přípustnosti) a jednak v otázce, proti kterým typům rozhodnutí je možné dovolání podat a za jakých podmínek (objektivní podmínky přípustnosti). Dovolání je vystavěno na opačném principu než odvolání v tom smyslu, že dovoláním lze napadnout pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.), kdežto odvolání je založeno na obecné přípustnosti proti rozhodnutím okresních a krajských soudů v prvním stupni, pokud to zákon nevylučuje (§ 201 o.s.ř.).

Subjektivní podmínky přípustnosti vymezují okruh osob, které jsou oprávněny dovolání podat. Takovými jsou zejména osoby, jímž rozhodnutí způsobilo újmu na jejich právním postavení. Jedná se tedy o stranu, již nebylo rozhodnutím odvolací instance plně vyhověno, případně které

⁴³ Viz bod 67 odůvodnění náleží Ústavního soudu ze dne 21.2.2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11

byla rozhodnutím způsobena jiná újma na jejích právech.⁴⁴ Existence újmy je objektivní kategorie a dovolatel nemusí v dovolání popsat, v čem přesně byl napadeným rozhodnutím poškozen – soud ji zkoumá z moci úřední.⁴⁵ Existenci případné újmy je potřeba posuzovat z procesního hlediska, nikoliv z pohledu hmotného práva.⁴⁶ Z výše řečeného a z ustálené judikatury dovolacího soudu vyplývá, že pakliže dovolatel napadne výrok, kterým žádné újmy nedoznal, jeho podání musí být odmítnuto z důvodu nedostatku subjektivní podmínky přípustnosti.⁴⁷

Dovolání může podat jak účastník, tak i jeho právní zástupce. Vedlejší účastník k podání dovolání oprávněn není.⁴⁸ Přestože zákon na otázku aktivní legitimace vedlejšího účastníka neposkytuje výslovnou odpověď, je tak dovozováno komentářovou literaturou i judikaturou na základě argumentu *e silencio legis*, když v případě jiných opravných prostředků jsou jinak zákonem upraveny podmínky, za nichž tyto opravné prostředky vedlejší účastník může uplatnit.⁴⁹

Dle odborné literatury je k podání dovolání aktivně legitimováno taktéž státní zastupitelství nebo Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Tento názor je opřen o dikci ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., které normuje, že k podání dovolání je legitimován účastník. Z toho lze dovodit, že obě instituce mohou podat dovolání za předpokladu, že byly účastníky nalézacího řízení, ať už podnět k zahájení řízení podaly samy, nebo vstoupily-li do řízení před jeho pravomocným skončením. Pravidlo o nutnosti být rozhodnutím negativně dotčen na právech se v tomto případě neuplatní.⁵⁰

Pakliže jsou u dovolatele splněny subjektivní podmínky přípustnosti, je potřeba zkoumat splnění podmínek objektivních. Těmi rozumíme, stručně řečeno, souhrn charakteristik určujících, proti kterým typům rozhodnutí lze dovolání podat a za jakých podmínek. Dovolání je tak objektivně

⁴⁴ § 240. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-9-28]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁴⁵ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 418, ISBN 978-80-7400-774-3.

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.7. 2001, sp. zn. 33 Odo 258/2001

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2002, sp. zn. 33 Odo 245/2001

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.4.2014, sp. zn. 28 Cdo 1867/2016

⁴⁹ VOJTEK, P. § 240 [Dovolací lhůta], marg. 4. In: ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLIČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-9-28]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁵⁰ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 28, ISBN 978-80-7400-685-2.

přípustné proti dvěma skupinám rozhodnutí, přičemž pro každou z nich jsou dány specifické podmínky, za jejichž splnění dovolací soud dovolání meritorně projedná.

Dovolání je přípustné jednak podle § 237 o.s.ř. proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, spočívá-li rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného či procesního práva, a je-li zároveň naplněna jedna ze čtyř zvláštních skutkových podstat (např. pokud se rozhodnutí odvolacího soudu odchyluje od ustálené judikatury soudu dovolacího). Kromě toho je dovolání přípustné rovněž dle § 238a o.s.ř. proti některým taxativně jmenovaným procesním usnesením odvolacího soudu. Na základě těchto ustanovení dělím následující podkapitoly výkladu.

Objektivní přípustnost je tedy dána, připouští-li zákon, aby proti rozhodnutí bylo podáno dovolání (§ 236 odst. 1 o.s.ř.), dále spadá-li napadené rozhodnutí do jedné ze dvou skupin rozhodnutí, proti nimž je za splnění zákonných podmínek dovolání přípustné (§ 237 a § 238a o.s.ř.), a nestanoví-li zákon zvláštní výtku z přípustnosti pro daný případ. O takový jde zejména dle § 238 o.s.ř., nebo též na základě § 30 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z.ř.s.“).

2.2.1 Dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, jímž se řízení končí (§ 237 o.s.ř.)

Dovolání je dle shora nadepsaného ustanovení přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo má být dovolacím soudem posouzena jinak.

Výše jmenované podmínky musí být naplněny kumulativně a z každé z nich vyplývají specifické konsekvence, a to zejména:

- dovolání (*a contrario*) nelze podat proti rozhodnutí soudu prvního stupně
- dovolání není přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým ruší rozhodnutí soudu prvního stupně a vrací mu věc k dalšímu řízení (vyjádřeno i výslovně v § 238 odst. 1 písm. k) o.s.ř.), neboť řízení fakticky nekončí a dovolatel má možnost bránit svá práva u soudu prvního stupně

- dovoláním nelze napadnout skutkové závěry (ty zásadně dovolacímu přezkumu nepodléhají, až na výjimku extrémního rozporu zjištěného skutkového stavu s provedenými důkazy)⁵¹
- musí nastat jeden ze 4 vyjmenovaných taxativně jmenovaných případů (odchýlení se od ustálené judikatury dovolacího soudu, rozdílnost judikatury, neřešená otázka, otázka má být posouzena jinak), tzv. podmínek přípustnosti dovolání v užším smyslu⁵²;

Výše rozebírané ustanovení je výsledkem zásahu Ústavního soudu z pozice negativního zákonodárce, a v současném znění je promítnuta snaha přípustnost dovolání objektivizovat. Zákonodárce tak učinil přesunutím jednotlivých kritérií zásadního právního významu do ustanovení s taxativním výčtem případů, v nichž má být dovolání meritorně projednatelné. Nakolik je nyní ustanovení dostatečně srozumitelné a dovolací řízení předvídatelné lze i nadále vzhledem k vysokému počtu odmítnutých dovolání pochybovat. Jednotlivé případy přípustnosti dovolání rozebírám v následujícím výkladu.

2.2.1.1 Odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu

K odpovězení otázky, kdy k této situaci může fakticky nastat, je potřeba vyložit pojem ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Již ze samotného názvu jej lze interpretovat jako určitý zaběhnutý způsob, kterým dovolací soud neměnně rozhoduje o určité právní otázce a konstantně se ve své judikatuře na tento názor odvolává, zpravidla s odkazem na příslušné rozhodnutí, které v minulosti vydal.

Podle Svobody se ustálenou rozhodovací praxí rozumí otázka, kterou se Nejvyšší soud ve své judikatuře již přímo zabýval a vyřešil ji, případně taková otázka, kterou nevyřešil výslovně, ale z jeho konkrétní judikatury je zcela a bez pochyb, jak má být právní otázka posouzena.⁵³ Nezáleží přitom na tom, zda byla otázka vyřešena rozhodnutím jediným, případně několika. Otázka musí být zároveň posouzena bezrozporně a v souvislosti se shodným ustanovením zákona (i v případě stejného gramatického vyjádření se z pohledu práva jedná o dvě odlišné právní normy).⁵⁴

Recentní stanovisko Ústavního soudu ze dne 28.11.2017, sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, interpretuje extenzivně ustanovení § 237 o.s.ř. v tom smyslu, že je třeba posuzovat dovolání jako přípustné

⁵¹ Např. usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 4. 2013, sp. zn. I. ÚS 1196/13

⁵² SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2, s. 4

⁵³ Ibid., s. 34

⁵⁴ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3, s. 425

i za předpokladu, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného či procesního práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu.⁵⁵ Tento případ může nastat zejména tehdy, pokud judikatura dovolacího soudu ohledně předmětné otázky neexistuje. Přestože by dovolatel (jak je uvedeno v nadepsaném plenárním nálezu v bodě 44 odůvodnění) mohl uplatnit jinou podmínku přípustnosti, tedy že se jedná o otázku, kterou dovolací soud dosud nevyřešil, dle výroku odůvodnění je odkaz na rozpor s ustálenou judikaturou Ústavního soudu dostačující. Autor považuje za vhodné doplnit, že dle judikatury Ústavního soudu lze obdobné závěry vztáhnout taktéž na judikaturu Soudního dvora Evropské unie.⁵⁶ V případě judikatury Evropského soudu pro lidská práva lze očekávat obdobný příklon.⁵⁷

2.2.1.2 Dovolacím soudem dosud nevyřešená právní otázka

A contrario vůči předešlé podmínce přípustnosti je dovolání přípustné v případě, že se jedná o právní otázku, kterou dovolací soud dosud nevyřešil. I v případě existence zdánlivě ustálené rozhodovací praxe může vyvstat případ se zvláštními specifiky, který nelze pod tuto ustálenou judikaturu podřadit (dovolací soud v konkrétním případě dojde k závěru, že předkládaná právní otázka nebyla ve všech souvislostech vyřešena), a tedy shledá dovolání přípustným, případně shledá, že se jedná o otázku novou a dosud neřešenou. Abychom mohli hovořit o vyřešené právní otázce přitom nestačí, že se k otázce dovolací soud vyjádřil v rámci doprovodné úvahy *obiter dictum*, jestliže se předmětnou otázkou věcně nezabýval, nebo se jí pouze dotkl v odůvodnění usnesení o odmítnutí dovolání pro nepřípustnost, v němž se nezabýval správností napadených rozhodnutí.⁵⁸

2.2.1.3 Otázka je dovolacím soudem rozhodována rozdílně

Není-li rozhodovací praxe dovolacího soudu o určité právní otázce ustálena, tedy v případě, že různé senáty rozhodují o totožné právní otázce odlišně, je dovolání rovněž přípustné. Dovolatel je v tomto případě povinen vymežit otázku, která je v judikatuře Nejvyšším soudem rozhodována rozdílně a v čem tento rozpor spočívá. Není tak třeba, aby soudu předestíral svůj vlastní právní názor, postačí uvést konkrétní rozhodnutí ve shodné právní otázce, ve kterých

⁵⁵ § 237. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-9-28]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10.12.2020, sp. zn. II. ÚS 2522/19

⁵⁷ REMEŠ, Jiří. Praktický úvod do civilního řízení sporného. V Praze: C.H. Beck, 2022. Právní praxe. s. 411, marg. č. 312, ISBN 978-80-7400-871-9.

⁵⁸ *Ibid.*, marg. č. 313

dovolatel shledává nevyřešitelný rozpor.⁵⁹ Dovolatel tak musí uvést konkrétní judikaturu dovolacího soudu, která má být ve vzájemném rozporu; vhodné je uvést spisové značky a datum vyhlášení jednotlivých rozhodnutí.

Existenci rozdílné judikatury Nejvyššího soudu v obdobné právní otázce lze jistě považovat za nežádoucí jev. Přesto k takovým situacím v minulosti docházelo – např. za minulé právní úpravy „nenárokového“ dovolání, která musela být z důvodu nejednotnosti a značné rozkolísanosti judikatury dovolacího soudu Ústavním soudem zrušena.⁶⁰ Neustálená judikatura dovolacího soudu je velmi nepříznivá pro právní jistotu účastníků, kteří v konkrétním případě nemohou předvídat, k jakému názoru se dovolací soud přikloní. Proto zákon stanoví takovým případům mantinely v podobě postoupení věci velkému senátu Nejvyššího soudu dle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (dále jen „z.s.s.“).

Dovolací soud svou judikaturu zná, a pokud by se chtěl konkrétní senát v řízení od již vysloveného právního názoru odchýlit, musel by ze zákona věc předložit k posouzení velkému senátu Nejvyššího soudu, skládajícího se z 9 soudců. V případě, že by tak neučinil, dopustil by se tak v souladu s nálezovou judikaturou Ústavního soudu uplatnění státní moci v rozporu s čl. 2 odst. 3 Ústavy a zatížil řízení vadou nesprávně obsazeného soudu, a tedy upření práva na zákonného soudce.⁶¹

2.2.1.4 Dovolacím soudem má být otázka posouzena jinak

Poslední podmínku přípustnosti dovolání v užším smyslu uplatňuje dovolatel v situaci, kdy je jeho otázka hmotného či procesního práva dovolacím soudem již vyřešena. Dovolatel však navrhuje, aby dovolací soud svou rozhodovací praxi přehodnotil a zaujmul právní názor odlišný, který je třeba z důvodů vymezených dovolatelem upřednostnit. Dovolatel tak ve svém podání ozřejmí, jak je daná právní otázka Nejvyšším soudem konstantně rozhodována, a vysvětlí, proč by mělo být řešení této otázky přehodnoceno.⁶²

Vyvstane-li v dovolacím řízení nutnost změny ustáleného právního názoru, i v tomto případě musí být věc obligatorně postoupena velkému senátu Nejvyššího soudu (§ 20 odst. 1 z.s.s.). Totéž platí i tehdy, jedná-li se o otázku procesního práva; to však pouze, dospěje-li příslušný senát jednomyslně k závěru, že řešená procesní otázka má po právní stránce zásadní význam.

⁵⁹ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 44, ISBN 978-80-7400-685-2.

⁶⁰ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), s. 78, ISBN 978-80-7598-860-7.

⁶¹ Např. nález Ústavního soudu ze dne 11.9.2009, sp. zn. IV. ÚS 738/09

⁶² SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 45, ISBN 978-80-7400-685-2.

Možnost změny ustálené rozhodovací praxe umožňuje dovolacímu soudu reagovat na nové poznatky v oblasti výkladu ustanovení, ale rovněž na změny společenských a kulturních okolností. Změna judikatury však koliduje s právní jistotou dovolatelů, kteří na ustálený právní názor mohli v konkrétním případě spoléhat. Ostatně i Ústavní soud se ke změnám judikatury vyjádřil v jednom ze svých nálezů IV. ÚS 738/09 ze dne 11.9.2009, ve kterém vyslovil, že přestože judikatura nemůže být bez vývoje, a lze přistoupit ke změnám a novým interpretacím, jedná se o jev ve své podstatě nežádoucí, narušující předvídatelnost soudního rozhodování. Lze nicméně i tak považovat za nanejvýš vhodné, že zákon dovolacímu soudu umožňuje svou judikaturu měnit, i kdyby k tomu mělo docházet poměrně zřídka.

2.2.2 Dovolání proti usnesení odvolacího soudu o změně účastníka řízení (§ 238a o.s.ř.)

Dovolání je možné podat, kromě rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se řízení končí, rovněž proti některým procesním rozhodnutím odvolacího soudu, která jsou svou povahou rozhodnutím v prvním stupni, takže Nejvyšší soud svým způsobem sehrává roli soudu odvolacího.⁶³ Jedná se o usnesení vydaná odvolacím soudem v průběhu odvolacího řízení, kterými se upravuje účastenství v řízení, tedy se jimi řízení nekončí. Ze své podstaty vůbec nejde o odvolací rozhodnutí v užším slova smyslu, protože tato rozhodnutí nejsou výsledkem odvolacího přezkumu, nýbrž jsou vydána teprve v průběhu odvolacího řízení.⁶⁴ Vzhledem k tomu, že jsou tato rozhodnutí svou povahou velmi významná, a jsou vydávána v jediném stupni, zákonodárce ohledně nich rovněž připustil dovolací přezkum.⁶⁵

Dle nadepsaného ustanovení o.s.ř. je dovolání přípustné proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo v průběhu odvolacího řízení rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka, o přistoupení dalšího účastníka a o záměně účastníka. Jedná se tak o druhý typ rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné. Přípustnost dovolání je založena samotnou existencí rozhodnutí jmenovaného v § 238a o.s.ř., aniž by zákon stanovil další podmínky přípustnosti podle § 237 o.s.ř. Dovolatel však musí samozřejmě i zde uplatnit jediný přípustný dovolací důvod, tedy nesprávné právní posouzení věci.⁶⁶

⁶³ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck), s. 422, ISBN 978-80-7400-774-3.

⁶⁴ § 238a. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Havlíček Brain Team [cit. 2022-12-21]. ASPI_ID KO99hc1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

⁶⁵ Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb., zajištění věcné správnosti těchto rozhodnutí odůvodňuje, aby bylo od požadavků dle § 237 o.s.ř. upuštěno.

⁶⁶ VOJTEK, P. § 238a [Zvláštní přípustnost]. In: ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLÍČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář.

Je důležité zdůraznit, že záměna či přistoupení účastníka nejsou v odvolacím řízení dovolené (§ 216 odst. 1 o.s.ř.); dovolání tak zde slouží jako určitá pojistka, pokud by odvolací soud takové rozhodnutí přesto vydal. To se ovšem netýká rozhodnutí o singulární či univerzální sukcesi, která v odvolacím řízení přípustná jsou; dovolání zde tak sehrává dozorčí roli pro zajištění zákonnosti rozhodnutí. V případě, že soud druhého stupně zamítne odvolání proti rozhodnutí první instance o procesním nástupnictví, přípustnou obranou je dovolání podle § 237 o.s.ř. za současného uplatnění výluk dle § 238 o.s.ř.⁶⁷

2.2.3 Nepřípustnost dovolání (§ 238 o.s.ř.)

Pakliže je zde rozhodnutí, proti kterému je dovolání dle § 237 o.s.ř. přípustné, dalším nezbytným krokem pro posouzení, zda může účastník dovolání podat, je nahlédnout do taxativního výčtu rozhodnutí v § 238 o.s.ř., proti nimž zákon tento mimořádný opravný prostředek nepřipouští. Zákon dovolání proti nim zapovídá, a to i kdyby jinak byly všechny ostatní podmínky přípustnosti naplněny.⁶⁸ Důvodů, proč tak zákonodárce normuje, lze shledat hned několik. Jednak relativně nízká významnost z hlediska ochrany práv účastníků (zejména pokud jde o bagatelní věci), tak i zájem na celkovém urychlení řízení (např. nepřípustnost dovolání v rozsahu výroku o nákladech řízení, proti rozhodnutí o osvobození od soudního poplatku či o ustanovení zástupce, jak bylo zavedeno zákonem č. 296/2017 Sb.).

Mezi rozhodnutí, proti nimž dovolání není přípustné, patří zejména rozhodnutí ve věcech rodinného práva (nejedná-li se o manželské majetkové právo) a registrovaného partnerství, usnesení, proti nimž je přípustná žaloba pro zmatečnost podle § 229 odst. 4 o.s.ř., a jiná usnesení zpravidla nemeritorní povahy. Dovolacímu přezkumu rovněž nepodléhají kasační rozhodnutí odvolacího soudu. Je tomu tak proto, že účastníková práva jsou v řízení i nadále chráněna opravným prostředkem řádným, jímž je odvolání, pročež přípustnost dovolání proti takovému rozhodnutí postrádá smyslu. Souběžně probíhající dovolací řízení a řízení u soudu, jemuž byla věc vrácena k dalšímu řízení, by navíc vedlo ke zbytečným procesním komplikacím.

Přestože to ze samotné dikce citovaného ustanovení nemusí být patrné, jednotlivá písmena mají k sobě navzájem vztahy subsidiarity a speciality. Ustanovení písm. a) a b) mají přednost před ostatními, neboť nepřípustnost vyplývá ze samotné podstaty hmotného práva, které se před

[Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-8]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁶⁷ § 238a. In: JIRSA, J. *Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-19]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁶⁸ REMEŠ, Jiří. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. V Praze: C.H. Beck, 2022. Právní praxe. s. 417, marg. č. 315, ISBN 978-80-7400-871-9.

soudem projednává, takže soud nemusí zkoumat, zda například dosahuje hodnota předmětu řízení 50 tisíc korun.⁶⁹ Obdobně má přednost ustanovení písm. c) před písm. d) až k), a písm. k) se uplatní přednostně před písm. d) až j).^{70,71}

Z poměrně dlouhého výčtu rozhodnutí, vůči nimž je dovolání výslovně nepřipustné, autor považuje za vhodné se zastavit u nepřipustnosti dovolání v tzv. bagatelních věcech. Dovolání je nepřipustné proti rozsudkům a usnesením vydaných v řízeních, jejichž předmětem bylo v době vydání rozhodnutí obsahujícího napadený výrok peněžité plnění nepřevyšující 50 tisíc Kč, s výjimkou pracovníprávních a spotřebitelských sporů. Jedná se o otázku komplikovanou, působící dlouhodobě výkladové a aplikační potíže, jež se do značné míry podařilo vyřešit až výše zmíněnou novelou o.s.ř., zákonem č. 296/2017 Sb. Do nabytí účinnosti této novely bylo totiž dovolání nepřipustné proti rozsudkům a usnesením, v nichž dovoláním napadeným výrokem bylo rozhodnuto o částce nepřevyšující 50 tisíc Kč. Z toho vyplývá, že vydal-li soud rozhodnutí, které se netýkalo peněžitého plnění, dovolání proti němu bylo přípustné, a to i navzdory bagatelní výši předmětu řízení. Novelizované znění § 238 odst. 1 písm. c) o.s.ř. nicméně váže přípustnost dovolání právě na peněžitou hodnotu předmětu řízení, nikoliv napadeného výroku. Nedosahuje-li tedy jeho hodnota zákonem stanovené výše, novelizované znění zapovídá dovolání i proti nemeritorním rozhodnutím vydaným během řízení. Novelou tak bylo dosaženo „odbřemenění“ dovolacího soudu od právně méně významné agendy, což byl faktický cíl zákonodárce.⁷²

Kritérium majetkové hodnoty se z povahy věci vůbec neuplatní, není-li předmětem sporu peněžité plnění, a to ani tehdy, ačkoliv zde sice penězi ocenitelné plnění je, ale řízení je vedeno ohledně práva k němu, nikoliv k zaplacení určité peněžité částky (typicky v případě žaloby na vydání věci nebo určovací žaloby).⁷³ V případě, že se jedná o opakující se plnění, rozhodujícím je součet těchto plnění. Pakliže není možné jej určit z důvodu, že jde o plnění na dobu neurčitou,

⁶⁹ SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck), s. 435, ISBN 978-80-7400-774-3.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Novelou o.s.ř., zákonem č. 286/2021 Sb., s účinností od 1.1.2022 bylo do tohoto ustanovení přidáno písm. l), pozn. autora

⁷² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 296/2017 Dz

⁷³ VOJTEK, P. § 238 [Vyluky přípustnosti dovolání]. In: ADAMOVIČ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLÍČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-9]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

na dobu života nebo na dobu přesahující 5 let, je pro posouzení splnění zákonného limitu rozhodujícím pětinasobek ročního plnění (§ 238 odst. 2 o.s.ř.).

O bagatelní věc se může jednat i v případě tzv. štěpení nároku, tedy situace, kdy předmět řízení původně dosahoval požadované částky, nicméně rozhodnutím odvolacího soudu bylo odvolateli jedním výrokem částečně vyhověno, a ohledně zbylé uplatňované částky (v bagatelní výši) byl jeho požadavek zamítnut. V takovém případě je pro posouzení bagatelnosti věci relevantní pouze částka, „která je ve hře“, tedy taková, která může být rozhodnutím dovolacího soudu dotčena.⁷⁴

Pakliže je dovolání nepřipustné v bagatelních věcech, tím spíše není smysluplné dovolání připustit v řízeních, v nichž byl sice předmět vyšší, nicméně dovoláním napadená část již bagatelní je.⁷⁵ Pokud tedy dovolatel napadne výrok ohledně částky nedosahující požadované výše, nezbyvá dovolacímu soudu než dovolání odmítnout. Dovolatel nemůže tuto úpravu obejít ani tím, že napadne rozhodnutí v plném rozsahu, neboť v části, ve které mu bylo vyhověno, je pro něho dovolání subjektivně nepřipustné.

Lze tak shrnout, že ustanovení § 238 o.s.ř. představuje pro dovolatele určité „vstupní dveře“, které brání v zahlcení dovolacího soudu právně méně významnými záležitostmi, a to ať už pro relativně nízkou hodnotu předmětu řízení, nebo pro fakticky nulový význam pro sjednocování rozhodovací praxe nižších soudů. Ustanovení bylo průběžně novelizováno, přičemž významný milník představovala novela č. 296/2017 Sb., jež mimo jiné přinesla nepřipustnost dovolání proti usnesením o zastoupení účastníka nebo o osvobození od soudního poplatku. Jedná se o ustanovení nezbytné a ústavně konformní, které umožňuje dovolacímu soudu zabývat se věcmi, které pozornost mimořádné instance vyžadují, a zároveň nepředstavuje nepřiměřenou zábranu v přístupu účastníků k soudu v rozporu s právem na spravedlivý proces.

2.3 Náležitosti dovolání a dovolací důvod

Aby soud dovolání meritorně projednal, musí splňovat zákonem stanovené formální náležitosti. Dovolání jako procesní úkon musí obsahovat jednak obecné náležitosti podání podle § 42 odst. 4 o.s.ř. (tedy označení soudu a účastníka, čeho se podání týká a co sleduje), musí však obsahovat i specifické náležitosti dovolání jako svébytného procesního úkonu. Musí v něm být uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje a v jakém rozsahu ho napadá, vymezení důvodu dovolání, vymezení předpokladu přípustnosti a čeho se dovolatel domáhá (§ 241a odst. 2 o.s.ř.)

⁷⁴ REMEŠ, Jirí. Praktický úvod do civilního řízení sporného. V Praze: C.H. Beck, 2022. Právní praxe, s. 418, marg. č. 315, ISBN 978-80-7400-871-9.

⁷⁵ HAMULÁKOVÁ, Klára. Posuzování přípustnosti opravných prostředků z hlediska „bagatelnosti“. Právní rozhledy, 2020, č. 22, s. 763-769

Aby bylo dostatečně vymezeno rozhodnutí, proti kterému je dovolání podáno, je třeba uvést soud, který rozhodnutí vydal, číslo jednací rozhodnutí a den jeho vydání.⁷⁶ Neuvede-li dovolatel výslovně označení rozhodnutí, je dovolání projednatelné, pakliže lze i tak z obsahu odůvodnění dovolání jednoznačně dovodit, o jaké rozhodnutí se jedná, aby nemohlo dojít k záměně s jiným.⁷⁷ Pokud jde o otázku, v jakém rozsahu dovolatel rozhodnutí napadá, je tato náležitost podstatná v mnoha ohledech. Dovolatel svým podáním (v souladu se zásadou dispoziční) předurčuje předmět dovolacího řízení tím, že vymezí konkrétní výrok či výroky, jejichž přezkum dovolacímu soudu navrhuje. Vlastnost dovolání spočívající v tom, zda dovolatel napadne jediný výrok nebo více, označujeme za tzv. kvantitativní rozsah dovolání.⁷⁸ Oproti tomu specifickým vymezením důvodů, proč dovolatel výroky shledává nesprávnými, rozumíme tzv. kvalitativní rozsah dovolání. V praxi je běžné, že dovolatel rozsudek odvolacího soudu napadne v plném rozsahu (tedy včetně výroků, proti němuž je dovolání nepřípustné), což svědčí buďto o určité míře pohodlnosti, případně neznalosti dovolatelů. Vzhledem k tomu, že dovolací soud je, stejně jako každý jiný soud v rámci soustavy obecných soudů, povinen rozhodnout o podání v rozsahu všech napadených výroků, nezbyvá mu než dovolání v rozsahu napadeného výroku, např. o náhradě nákladů řízení, odmítnout (§ 238 odst. 1 písm. h) o.s.ř.).

Nezbytnou náležitostí dovolání je vymezení předpokladů přípustnosti dovolání dle § 237 a § 238a o.s.ř. Způsob jejich vymezení byl již naznačen v kapitole věnující se přípustnosti dovolání. Zde se nicméně sluší uvést, že dovolatel je povinen vymezit předpoklad přípustnosti ke každé otázce hmotného či procesního práva zvlášť (viz doslovné znění § 237 o.s.ř. (...) *jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného či procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (...)*). Dovolatel tak musí přesně označit rozhodnutí dovolacího soudu, od nichž se odvolací soud odchýlil, případně identifikovat konkrétní ustálenou praxi, od které se má dovolací soud odchýlit apod. Konkrétní popis právních závěrů těchto rozhodnutí však již je součástí jiné náležitosti dovolání, a to dovolacího důvodu (resp. dovolacího důvodu v širším smyslu, jak bude vysvětleno níže).⁷⁹

⁷⁶ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 551, ISBN 978-80-7502-298-1.

⁷⁷ VOJTEK, P. § 241a [Náležitosti dovolání]. In: ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLÍČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-12-23]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 66, ISBN 978-80-7400-685-2.

Dovolací důvod je v českém civilním procesu od 1.1.2013 pouze jeden, a to nesprávné právní posouzení věci.⁸⁰ Rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení, pokud soud případ posoudil podle nesprávně určené právní normy, která na daný případ nedopadá, případně použil správnou normu, ale nesprávně ji vyložil, nebo ji na zjištěný skutkový stav nesprávně aplikoval.⁸¹ Nesprávné právní závěry odvolacího soudu se nemusí vždy bezprostředně vztahovat k předmětu řízení; napadat lze například i posouzení předběžné otázky, důkazního břemene, poučovací povinnosti soudu aj., jestliže na něm záviselo rozhodnutí odvolacího soudu.⁸² Podle Svobody je dovolací důvod v užším smyslu identifikace právní otázky, kterou má dovolací soud řešit, protože ji odvolací soud vyřešil nesprávně, a musí být vztažen přímo k napadenému rozhodnutí. Dovolacím důvodem v širším smyslu je odůvodnění okolností, pro které má být dovolacím soudem již vyřešená otázka posouzena jinak, v čem tkví rozpor v dosavadní rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, v čem konkrétně se od ní odvolací soud odchýlil apod.⁸³

Dovolací důvod musí být v dovolání řádně vymezen a k jeho naplnění dle Stanislava dochází, pakliže se soud při posuzování zjištěného skutkového stavu následně dopustil chyby v souvislosti s aplikací právního předpisu, což ve výsledku znamenalo vadné právní posouzení skutkového stavu, které bylo významné pro rozhodnutí ve věci samé, neboť odvolací soud v důsledku toho shledal nárok účastníka řízení jako opodstatněný nebo neopodstatněný.⁸⁴ Z výše řečeného plyne, že se musí jednat o posouzení rozhodující z hlediska úspěchu či neúspěchu účastníka. Pakliže dovolatel napadne rozhodnutí z důvodů, na nichž ve skutečnosti vůbec nebylo postavené (resp. irelevantních nebo nepodstatných pro posouzení věci), a dovolatel tak fakticky nezpochybňuje správnost stěžejních úvah odvolacího soudu, nemůže být jeho podání posouzeno jinak než jako nepřijatelné, a tedy být odmítnuto.⁸⁵ Totéž platí, je-li rozhodnutí odvolacího soudu postaveno na více vzájemně nezávislých důvodech. Napadne-li dovolatel pouze některý a rozhodnutí samo o sobě ob stojí na důvodech nenapadených, je to důvodem pro odmítnutí dovolání, neboť přezkum napadených důvodů ovlivnit výsledek sporu nemůže.⁸⁶⁸⁷

⁸⁰ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 241a [Náležitosti a důvod dovolání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1081, marg. č. 8

⁸¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck), s. 456, ISBN 978-80-7400-787-3.

⁸² DOLEŽÍLEK, Jiří. § 241a [Náležitosti a důvod dovolání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 9

⁸³ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 65, ISBN 978-80-7400-685-2.

⁸⁴ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), s. 93, ISBN 978-80-7598-860-7.

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. 29 NSČR 53/2013

⁸⁶ REMEŠ, Jiří. Praktický úvod do civilního řízení sporného. V Praze: C.H. Beck, 2022. Právní praxe, s. 402, marg. č. 307, ISBN 978-80-7400-871-9.

Aby dovolatel řádně vymezil dovolací důvod, musí odkázat na příslušné zákonné ustanovení a jeho dikci, označit konkrétní otázku, které se dovolání týká, a vyložit, v čem nesprávnost rozhodnutí odvolacího soudu při jejím řešení spatřuje.⁸⁸ Musí též vymezit, proč má dovolací soud přehodnotit svoji ustálenou rozhodovací praxi, v čem se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, proč je daná otázka podle názoru dovolatele Nejvyšším soudem posuzována rozdílně apod.⁸⁹ Dovolatel nemůže v dovolání poukazovat na podání, která učinil za řízení před soudem prvního stupně ani u soudu odvolacího (§ 241a odst. 4 o.s.ř.).

Důvodem dovolání nemohou být tzv. zmatečnostní vady podle § 229 o.s.ř.; dovolací soud k nim přihlíží jen za předpokladu, že je dovolání podle § 237 až 238a o.s.ř. přípustné. Dle judikatury Ústavního soudu však jakákoliv námitka, jejíž podstatou je porušení ústavně zaručených práv a svobod rozhodnutím nebo postupem odvolacího soudu, je způsobilým dovolacím důvodem dle § 241a o.s.ř.⁹⁰ Pokud dovolatel uvede, že nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem spočívá v nerespektování právního názoru, který Ústavní soud zaujal v příslušném nálezu, postačí takové vymezení dovolacího důvodu k tomu, aby se na jeho podkladě Nejvyšší soud zabýval přípustností dovolání, i když dovolatel po formálně právní stránce konkrétně nevymezil některou ze čtyř v úvahu přicházejících variant předpokladů přípustnosti dovolání ve smyslu § 241a odst. 2 ve vztahu k § 237 o. s. ř.⁹¹

Jde-li o vymezení, čeho se dovolatel domáhá, dovolatel může navrhnout, aby dovolací soud rozhodnutí zrušil, a vrátil věc příslušnému soudu k dalšímu řízení, nebo dokonce aby sám ve věci rozhodl. Dovolací soud však tímto návrhem není vázán, podobně jako není vázán v zákonem jmenovaných případech kvantitativním rozsahem dovolání, tedy rozsahem napadených výroků.

Shrneme-li výše řečené, dovolací důvod spočívá ve výtce, že odvolací soud mylně aplikoval určitou právní normu, a to buď tak, že využil normu, která na daný případ nedopadá, nebo správně zvolenou normu nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.⁹² Musí se však jednat o takové nesprávné právní posouzení, které bylo významné pro rozhodnutí věci samé, resp. které vedlo odvolací soud k závěru, že je nárok opodstatněný či neopodstatněný. Srovnáme-li v obecné rovině dovolací důvod s předpoklady přípustnosti dovolání, potom dovolací důvod vymezuje, co a konkrétně proč má dovolací soud řešit,

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.5.2020, sp. zn. 26 Cdo 896/2020

⁸⁸ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), s. 93, ISBN 978-80-7598-860-7.

⁸⁹ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 68, ISBN 978-80-7400-685-2.

⁹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26.5.2015, sp. zn. IV. ÚS 985/15

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. dubna 2021, sp. zn. 24 Cdo 3822/2020

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.11.2021, sp. zn. 29 ICdo 122/2019

předpoklad přípustnosti pro změnu vymezuje obecný procesní důvod, proč se dovolací soud má záležitostí zabývat.⁹³ Přestože se tedy předpoklady přípustnosti do jisté míry prolínají s dovolacím důvodem, jedná se o odlišné náležitosti, které je vhodné nesměšovat a dovolatel by měl každé z nich věnovat zvláštní pozornost.

2.4 Lhůty k podání dovolání

Účastník může podat dovolání ve lhůtě dvou měsíců od doručení napadaného rozhodnutí, případně od doručení opravného usnesení odvolacího soudu. Dovolání se podává u soudu, který rozhodoval v prvním stupni, přičemž lhůta běží každému účastníkovi zvlášť (§ 240 odst. 1 o.s.ř.). Zároveň platí, že je-li vydáno opravné usnesení, nová lhůta k podání dovolání účastníkovi běží pouze za předpokladu, že se týkalo výroku rozhodnutí.⁹⁴ Přestože zákon z praktických důvodů vyžaduje, aby bylo dovolání podáno prostřednictvím soudu 1. stupně, dovolání je podáno včas i tehdy, bylo-li podáno ve lhůtě u soudu odvolacího či dovolacího (§ 240 odst. 2 o.s.ř.). Vzhledem k tomu, že o právu podat dovolání je odvolací soud povinen účastníka poučit, zákon prodlužuje lhůtu k podání dovolání na tři měsíce, pokud jeho rozhodnutí neobsahuje poučení o dovolání, o lhůtě k jeho podání nebo o soudu, u něhož se podává, nebo je-li poučení nesprávné v tom smyslu, že je podle něj dovolání nepřipustné (§ 240 odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

Dovolání rovněž nelze odmítnout pro opožděnost, pakliže byl účastník nesprávně poučen o lhůtě k podání dovolání tak, že je tato lhůta delší, než zákon stanoví. Lze si tak představit situaci, kdy odvolací soud poučí účastníka, že dovolání lze podat ve lhůtě dvou let od doručení jeho rozhodnutí. V takovém případě nelze odmítnout podání účastníka pro opožděnost (§ 240 odst. 3 věta první o.s.ř.).⁹⁵ Je však třeba důrazně odlišit případ, kdy odvolací soud poučí účastníka o možnosti podat dovolání, ačkoliv je dovolání na základě zákona nepřipustné. Takto nesprávné poučení přípustnost dovolání založit nemůže, bez ohledu na dobrou víru dovolatele.⁹⁶

Lhůta k podání dovolání je zásadně neprominutelná, a přestože ve shora nadepsaných případech se na dovolání hledí jako na podané včas, nejedná se o institut prominutí lhůty, nýbrž o procesní důsledek, který ze zákona nastává při nesprávném či absentujícím poučení odvolacího soudu o

⁹³ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 66, ISBN 978-80-7400-685-2.

⁹⁴ VOJTEK, P. § 240 [Dovolací lhůta]. In: ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLIČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-23]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁹⁵ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 12-13, ISBN 978-80-7400-685-2.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.6.2014, sp. zn. 25 Cdo 1686/2014

možnosti podat dovolání.⁹⁷ Na délku dovolací lhůty má vliv i institut povinného zastoupení advokátem v dovolacím řízení. Pakliže dovolatel zastoupení nemá, lhůta k doplnění dovolání běží až do uplynutí lhůty, která byla dovolateli ke splnění podmínky zastoupení určena (§ 241b odst. 3 o.s.ř.).

2.5 Dovolací řízení

Řízení o dovolání je zahájeno dnem dojití dovolání příslušnému soudu (§ 243b ve spojení s § 82 odst. 1 o.s.ř.). Účastník je podává v zákonem stanovené lhůtě u soudu, který rozhodoval v 1. stupni, ale dovolání je podáno včas i tehdy, bylo-li ve lhůtě podáno u odvolacího či dovolacího soudu. Dovolání má centrální devolutivní účinek a jako mimořádný opravný prostředek postrádá účinek odkladný. Dovolací soud však za podmínek stanovených § 243 písm. a) o.s.ř. může odložit vykonatelnost napadeného rozhodnutí, a to, pokud by neprodleným výkonem rozhodnutí nebo exekucí hrozila dovolateli závažná újma. Stejně tak může dovolací soud na návrh odložit právní moc, je-li dovolatel závažně ohrožen ve svých právech a nedotkne-li se odklad právních poměrů jiné osoby než účastníka řízení (§ 243 písm. b) o.s.ř.).

Recentní judikatura Nejvyššího soudu dovozuje následující podmínky pro vyhovění návrhu na odložení vykonatelnosti rozhodnutí: (i) dovolání musí být včasné a přípustné, nesmí mít vady, které by bránily pokračování v dovolacím řízení; (ii) podle dovoláním napadeného výroku lze nařídit výkon rozhodnutí nebo exekuci; (iii) neprodleným výkonem rozhodnutí nebo exekucí by dovolateli hrozila závažná újma na jeho právech; (iv) podle obsahu spisu lze očekávat, že dovolání bude úspěšné; (v) odklad se nedotkne právních poměrů jiné osoby než účastníka řízení (nedotkne se právních poměrů třetí osoby).⁹⁸ Lze tak konstatovat, že nedotčení právních poměrů třetích osob je dovozováno i v případě odložení vykonatelnosti, nikoliv jen právní moci, jak by bylo možno dovodit gramatickým výkladem ustanovení § 243 o.s.ř. Vzhledem k charakteru dovolání jako mimořádného opravného prostředku k odkladu právní moci nebo vykonatelnosti v praxi dochází spíše zřídka.

Dovolací řízení je specifické v tom, že probíhá zpravidla bez jednání, v jeho rámci je přezkoumávána výhradně právní stránka věci a dovolatel v něm musí být zastoupen advokátem nebo notářem. Důležitou roli v něm sehrává soud prvního stupně, který má na starosti přípravu dovolacího řízení, zejména pokud jde o kontrolu dodržení lhůty k dovolání a splnění podmínky

⁹⁷ § 240. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-23]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.3.2019, sp. zn. 21 Cdo 893/2019

povinného zastoupení. V následujících bodech výkladu se blížeji zaměřím na jednotlivá specifika a průběh dovolacího řízení.

2.5.1 Povinné zastoupení advokátem či notářem a výjimky

Zákon stanoví jako zvláštní procesní podmínku na straně dovolatele povinné zastoupení advokátem (tzv. advokátní přímus), případně notářem, zastupuje-li dovolatele v souladu s omezeními, která pro poskytování právní pomoci notáři ukládá notářský řád.⁹⁹ Není-li dovolatel zastoupen, soud 1. stupně jej vyzve, aby si zvolil ve stanovené lhůtě zástupce (§ 241b odst. 2 o.s.ř.). Požádá-li dovolatel, aby mu byl zástupce ustanoven, a není-li žádosti vyhověno, musí mu být určena nová lhůta k odstranění nedostatku povinného zastoupení.¹⁰⁰

Je-li dovolatelů více a mají-li postavení nerozlučných společníků, postačí, je-li zastoupen jeden z nich. Pokud toto postavení nemají, musí být každý dovolatel zastoupen. Nic však nebrání tomu, aby si dovolatelé, byť nikoliv nerozluční společníci, zvolili zástupce společného. Ostatní účastníci dovolacího řízení, na rozdíl od dovolatelů, být zastoupeni nemusí.¹⁰¹

Povinné zastoupení se nevyžaduje, pokud má dovolatel jako fyzická osoba právnické vzdělání. Obdobně tak i v případě, že je dovolatelem právnická osoba, stát či územní samosprávný celek, jedná-li za něj příslušná osoba s právnickým vzděláním (§ 241 odst. 2 o.s.ř.). Je důležité zdůraznit, že nestačí samotná skutečnost zastoupení advokátem, dovolání musí být (není-li dovolatelem fyzická osoba s právnickým vzděláním) advokátem, notářem, nebo osobou s právnickým vzděláním rovněž sepsáno.

Pakliže je dovolání sepsáno a podáno osobou, která za daných okolností měla být zastoupena, podmínka zastoupení je dodržena, pokud si následně dovolatel zvolí zmocněncem advokáta a dovolání je zmocněncem v dovolací lhůtě nahrazeno vlastním dovoláním či doplněno, nebo se zmocněnec alespoň písemně či ústně do protokolu vyjádří, že se s podáním ztotožňuje.¹⁰² Pokud však zastoupený dovolatel podal dovolání, které ve skutečnosti nebylo sepsáno advokátem, nýbrž dovolatelem samotným, soud 1. stupně musí dovolatele vyzvat ke splnění této podmínky a

⁹⁹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 549, ISBN 978-80-7502-298-1.

¹⁰⁰ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 241b [Úkony soudu prvního stupně, lhůta k doplnění dovolání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1085, marg. č. 4

¹⁰¹ VOJTEK, P. § 241 [Povinné zastoupení]. In: ADAMOVIČ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLIČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-12-27]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.5.1999, sp. zn. 26 Cdo 1121/99, nebo též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.9.2018, sp. zn. 33 Cdo 3565/2018

poskytnout mu k tomu přiměřenou lhůtu, a to i když v mezidobí uplynula lhůta k podání dovolání.¹⁰³

Lze tak konstatovat, že procesní podmínkou dovolacího řízení je jednak zastoupení advokátem, ale rovněž skutečnost, že bylo dovolání advokátem sepsáno, nahrazeno či doplněno vlastním podáním, nebo se k jeho textu alespoň písemně či ústně připojil. Důvodem povinného zastoupení dovolatele je bezpochyby složitost právního institutu dovolání, zejména jeho přípustnosti. Přesto je však i navzdory advokátnímu přímusu většina podaných dovolání odmítnuta, a tedy věcně neprojednána.¹⁰⁴

2.5.2 Účastníci dovolacího řízení

Stejně jako v případě řízení u soudu prvního a druhého stupně jsou účastníky řízení „strana útočící“ (dovolatel) a osoba, která se brání.¹⁰⁵ Účastníkem je tak dovolatel a ostatní účastníci původního řízení. Práva a povinnosti účastníka se rovněž přiznávají vedlejšímu účastníkovi, a to v rozsahu, v jakém se přiznávají hlavnímu účastníkovi (§ 243b ve spojení s § 93 odst. 3 o.s.ř.). Vedlejší účastník však není k podání dovolání aktivně legitimován.¹⁰⁶

Jak již bylo okrajově řečeno v kapitole týkající se subjektivní přípustnosti dovolání, účastníkem dovolacího řízení může být i státní zastupitelství a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, pokud byly účastníky v řízení před odvolacím soudem. Přistoupit do řízení či možnost z vlastní iniciativy podat návrh na jeho zahájení však zákon umožňuje státnímu zastupitelství jen ve specifických případech v rámci některých řízení nesporných. Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových je oprávněn zahajovat soudní řízení a vstupovat do nich za předpokladu, že je v konkrétním případě dán zvláštní majetkový zájem státu, a za splnění dalších podmínek, který stanoví zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

V dovolacím řízení není přípustná změna okruhu účastníků, a to ať už přistoupení nebo záměna (§ 92 o.s.ř.), neboť se zde jedná o přezkum pravomocného rozhodnutí a musí zde být zachován dosavadní okruh účastníků.¹⁰⁷ Stejně tak není přípustná změna návrhu v průběhu řízení

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 18.2.2020, sp. zn. I. ÚS 3767/19

¹⁰⁴ Dle Výkazu o pohybu agendy u Nejvyššího soudu ČR za rok 2021 bylo v rámci občanskoprávního a obchodněprávního kolegia rozhodnuto v 2857 případech z 3901 usnesením, viz Příloha č. 2. Dle fulltextového vyhledávače Nejvyššího soudu bylo dovolání v témže roce odmítnuto v 2409 případech; pozn. autora

¹⁰⁵ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 23, ISBN 978-80-7400-685-2.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ § 243b. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-25]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

(§ 95 o.s.ř.), neuplatní se ustanovení o zpětvzetí návrhu (ale zpětvzetí je bez ohledu na stanovisko ostatních účastníků přípustné podle § 243c odst. 3 věta druhá o.s.ř.) ani o vzájemném návrhu podle § 99 o.s.ř. nebo procesním nástupnictví na základě singulární sukcese (§ 107a o.s.ř.).¹⁰⁸ Nepřípustnost většiny procesních rozhodnutí o změně účastníků je dána charakterem dovolacího řízení a zvláštním zájmem na zachování stejného složení účastníků dovolacího řízení, přičemž návrhy na přistoupení či záměnu účastníků by řízení zbytečně prodlužovaly a znepřehledňovaly, nebo by též mohly být teoreticky zneužity pro účelové prodlužování řízení. Odlišný přístup zákon zaujímá k univerzální sukcesi. V případě smrti či zániku účastníka řízení stále může existovat právní nástupce, jehož zájem na vyřízení věci zůstává nedotčen; proto zákon univerzální sukcesi v dovolacím řízení připouští.

2.5.3 Úkony soudu 1. stupně

V počáteční fázi dovolacího řízení zákon ukládá nezastupitelnou úlohu soudu prvního stupně. Přestože má rozhodující slovo Nejvyšší soud, pokud jde o konečné posouzení přípustnosti dovolání, soudům první instance je svěřena pomocná, resp. přípravná funkce, aby mohlo dovolací řízení proběhnout za splnění procesních zásad hospodárnosti a rychlosti řízení, tedy pokud možno s co nejvyšším urychlením a zajištěním podmínek pro efektivní vyřízení věci. Pokusíme-li se roli soudů první instance zjednodušeně shrnout, jejich úlohou je jednak posouzení, zda bylo dovolání podáno včas a oprávněnou osobou, dále přezkoumání, zda byly splněny formální náležitosti dovolání, a zejména také zjištění, zdali je dovolatel řádně zastoupen, pakliže sám nemá právnické vzdělání. Pro postup soudu se použijí obdobně ustanovení upravující postup soudu prvního stupně v odvolacím řízení.¹⁰⁹

Nahlédneme-li z širší perspektivy na jednotlivé předpoklady zkoumané soudem prvního stupně, nutně dospějeme k závěru, že je v průběhu rozhodování soud posuzuje s rozdílnou prioritou. Soud přednostně zkoumá, zda bylo dovolání podáno včas. Tuto skutečnost můžeme dovodit z komentářové literatury,¹¹⁰ ale i ze zřejmého vztahu speciality ustanovení § 208 vůči § 209 o.s.ř., jež se na dovolací řízení aplikují, přičemž první jmenované normuje, že soud dovolání

¹⁰⁸ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 554, ISBN 978-80-7502-298-1.

¹⁰⁹ VOJTEK, P. § 241b [Úkony soudu prvního stupně v dovolacím řízení]. In: ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLÍČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-2]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹¹⁰ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 241b [Úkony soudu prvního stupně, lhůta k doplnění dovolání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1

odmítne, je-li podáno opožděně, druhé hovoří o předložení věci soudu [dovolacímu], je-li [dovolatelem] neoprávněná osoba, nebo je-li dovolání nepřijatelné. Vzhledem k tomu, že soud prvního stupně věc postoupí dovolacímu soudu až po uplynutí lhůty k podání dovolání, v případě opožděného dovolání již věc nepostoupí, nýbrž jej bez dalšího usnesením odmítne (§ 241b ve spojení s § 208 odst. 1 o.s.ř.). To však neplatí, pokud dovolatel nezaplatil soudní poplatek; v takovém případě soud prvního stupně řízení zastaví, neboť rozhodnutí o zastavení řízení má před odmítnutím dovolání pro opožděnost přednost.¹¹¹ Proti usnesení o odmítnutí dovolání pro opožděnost se dovolatel může bránit odvoláním, a jestliže odvolací soud prvostupňové rozhodnutí potvrdí, dovolateli nezbyvá než se bránit žalobou pro zmatečnost, která je upravena v kapitole třetí této práce. Pokud usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí dovolání nabude právní moci, dovolací řízení tím končí.¹¹²

Bylo-li dovolání podáno včas, soud první instance následně zkoumá, zda nemá dovolání vady, zda bylo podáno osobou oprávněnou a zda je dovolání objektivně přípustné. V případě přípustnosti však soud posuzuje pouze zda se jedná o rozhodnutí, kterým se odvolací řízení končí, zda proti němu zákon dovolání nevyklučuje (§ 238 o.s.ř.), případně zdali jde o zvláštní případ podle § 238a o.s.ř. Předpoklady přípustnosti podle § 237 o.s.ř. posuzuje výhradně Nejvyšší soud.¹¹³

Pakliže má dovolání vady, které se soudu nepodařilo odstranit,¹¹⁴ nebo pokud soud shledá, že je dovolání podáno neoprávněnou osobou nebo nepřijatelné, předseda senátu po uplynutí dovolací lhůty předloží spis se zprávou o tom dovolacímu soudu (§ 241b odst. 1 o.s.ř. ve spojení s § 209 o.s.ř.). Pokud se dovolací soud ztotožní s právním názorem prvostupňového soudu, dovolání bez dalšího odmítne. V opačném případě soud prvního stupně zjišťuje, zda je dovolatel zastoupen advokátem nebo notářem, případně zda tuto povinnost v daném případě nemá.¹¹⁵ Není-li dovolatel zastoupen, soud jej k tomu písemně vyzve a poskytne mu lhůtu ke splnění této povinnosti. Nesplní-li dovolatel ve lhůtě povinnost zastoupení, soud prvního stupně dovolací řízení zastaví (§ 241b odst. 3 věta třetí o.s.ř.).

¹¹¹ Ibid.

¹¹² § 241b. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-12-27]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹¹³ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 241b [Úkony soudu prvního stupně, lhůta k doplnění dovolání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 2

¹¹⁴ Soud prvního stupně nevyzývá účastníka k opravě či doplnění dovolání, neboť ustanovení § 43 o.s.ř. se v dovolacím řízení neuzije. Tato skutečnost byla posvěcena nálezem Ústavního soudu ze dne 12.3.2019, sp. zn. Pl. ÚS 14/18, kterému se věnuji v šesté kapitole této práce, pozn. autora

¹¹⁵ Jak je patrné z dikce § 241b odst. 2 o.s.ř., pozn. autora

Je-li splněna taktéž podmínka povinného právního zastoupení, soud prvního stupně dovolání doručí ostatním účastníkům řízení. Poté, co uplyne dovolací lhůta všem účastníkům, předseda senátu soudu prvního stupně předloží věc dovolacímu soudu se zprávou, že dovolání bylo podáno včas (§ 241b odst. 1 ve spojení s § 210 odst. 3 o.s.ř.). Řízení se tak přesouvá k Nejvyššímu soudu, který však není výrokem o včasnosti dovolání vázán (§ 243f odst. 2 ve spojení s § 218a o.s.ř.), a může sám dovolání z důvodu opožděnosti odmítnout.

Soudu prvního stupně tedy náleží v dovolacím řízení přípravná funkce. Předně nejdříve zkoumá dodržení lhůty k podání dovolání, a shledá-li jeho opožděnost, dovolání odmítne, aniž by dále zkoumal další předpoklady, jako např. splnění povinného zastoupení či zda se neuplatní výjimka z přípustnosti dovolání dle § 238 o.s.ř. Soud prvního stupně může dovolání odmítnout pouze z důvodu opožděnosti; nabude-li usnesení o odmítnutí dovolání právní moci, dovolací řízení končí. Bylo-li podáno včas, soud prvního stupně zjišťuje, zda dovolání splňuje základní náležitosti podání dle § 42 o.s.ř., ale i specifické náležitosti dovolání, tedy zda je podáno osobou k tomu oprávněnou a zda jsou splněny objektivní podmínky přípustnosti dle § 237, § 238 a § 238a o.s.ř. Pokud jde o podmínky přípustnosti však soud prvního stupně zkoumá pouze, zda bylo dovolání podáno proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se řízení končí, a zda se neuplatní nějaká procesní výlučka podle § 238 o.s.ř. Posouzení zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právní otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu apod. je výlučným oprávněním dovolacího soudu.¹¹⁶ Soud prvního stupně se tedy stará zejména o odstranění vad dovolání a o přípravu dovolacího řízení.¹¹⁷ Nakonec soud prvního stupně zjišťuje, zda je dovolatel zastoupen, pokud mu tato povinnost náleží, a zda bylo dovolání zástupcem či jinou osobou s právním vzděláním i sepsáno. Jsou-li všechny nezbytné podmínky splněny, řízení se po rozeslání dovolání ostatním účastníkům přesouvá k dovolacímu soudu.

2.5.4 Rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu

V souladu se zásadou dispoziční je dovolací soud vázán podaným dovoláním, resp. rozsahem, ve kterém dovolatel rozhodnutí napadá. Je vázán jak po stránce kvantitativní, tedy dovolatelem označenými výroky či jejich částmi, tak i po stránce kvalitativní neboli v čem konkrétně dovolatel spatřuje nesprávné právní posouzení (důvod dovolání). Soud tedy zásadně nemůže

¹¹⁶ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 241b [Úkony soudu prvního stupně, lhůta k doplnění dovolání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1085, marg. č. 2.)

¹¹⁷ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 553, ISBN 978-80-7502-298-1.

rozhodnutí přezkoumávat nad rámec výroků, které dovolatel k přezkumu navrhne, a kromě toho může rozhodnutí přezkoumat pouze z důvodů vymezených v dovolání. Z vázanosti soudu kvantitativním rozsahem dovolání ovšem zákon v § 242 odst. 2 o.s.ř. stanoví několik výjimek. Jejich výčet je obsahově totožný s ustanovením § 212 o.s.ř., které stanoví obdobné výjimky pro odvolací řízení. Soud tedy není vázán rozsahem dovolacích návrhů:

a) v případech, kdy na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který dovoláním nebyl dotčen

Za závislý se považuje takový výrok, jehož obsah je svázán s jiným výrokem takovým způsobem, že by bez něj sám o sobě nemohl obstát, pokud by byl změněn nebo zrušen. Závislým je například výrok o náhradě mzdy na výroku o určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru. Závislost výroků vyplývá především z charakteru právního vztahu daného hmotným anebo procesním právem.¹¹⁸

b) v případech, kde jde o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně, a kde platí úkony jednoho z nich i pro ostatní (§ 91 odst. 2), třebaže dovolání podal jen některý z účastníků

Písmeno b) nadepsaného ustanovení se uplatní na případ tzv. nerozlučného společenství účastníků, tedy na situaci, kdy se podle povahy právního poměru nebo na základě právního předpisu rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky. Procesní úkon člena společenství přímo ovlivňuje právní postavení ostatních účastníků; dovolací soud tak přezkoumá podané dovolání ve vztahu ke všem účastníkům na jedné straně bez ohledu na to, který z nich dovolání podal.

c) jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky

Třetí výjimka, kdy dovolací soud není vázán podaným dovoláním, se uplatní, jestliže určitý hmotněprávní předpis pro daný případ stanoví specifickou formu vypořádání. O takový případ může jít např. jde-li o vypořádání podílového spoluvlastnictví, náhradu škody z titulu odpovědnosti více zaměstnanců za hodnoty svěřené k vyúčtování, o náhradu škody způsobené více škůdci apod.¹¹⁹ Z výše uvedeného vyplývá, že pakliže nenastanou tyto taxativně vymezené výjimky, soud není oprávněn překročit rozsah výroků, které dovolatel napadl.

¹¹⁸ DOLEŽÍLEK, Jirí. § 242 [Rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jirí, DOLEŽÍLEK, Jirí a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1088, marg. č. 2

¹¹⁹ § 212. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-12]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: [www.aspi.cz](https://www.aspi.cz/products/lawText/13/210/212/komentar-wkcr-c-99-1963-sb-obcansky-soudni-rad-3-cast-soudcovsky-komentar#c_1). ISSN 2336-517X. Odkaz: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/210/212/komentar-wkcr-c-99-1963-sb-obcansky-soudni-rad-3-cast-soudcovsky-komentar#c_1

Pokud jde o kvalitativní rozsah dovolání, soud zásadně nemůže ve svých úvahách jít nad rámec právních otázek, které mu dovolatel předložil (s výjimkou přihlednutí ke zmatečným a jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, je-li dovolání přípustné). Soud totiž nepřezkoumává správnost řešení všech otázek, ale pouze těch, jejichž správnost je dovoláním zpochybněna.¹²⁰ Ačkoliv je tedy vázán vymezenou částí právního posouzení, které účastník považuje za nesprávné, není limitován právním názorem dovolatele ohledně určení správného právního předpisu a jeho ustanovení.¹²¹

Přesto může být vymezení kvalitativního rozsahu problematičtější, jestliže se dovolatel částečně či úplně „nestrefí“ do právní otázky, která je pro rozhodnutí ve věci samé stěžejní. Přestože Nejvyšší soud pod tlakem nálezové judikatury Ústavního soudu přistupuje k problematice vymezení relevantní právní otázky poměrně benevolentně, neboť se nesmí při posuzování přesnosti vymezení dovolacího důvodu dopouštět přepjatého formalismu,¹²² zásadně není povinen právní otázku sám dotvářet z neřádně vymezeného důvodu dovolání.¹²³ Dovolací soud totiž nemá povinnost upřesnit dovolací důvod, jestliže je tato právní otázka vymezena příliš obecně, a ani z dalšího obsahu dovolání není jasné, oč dovolateli jde.¹²⁴ Pokud však z podaného dovolání vyplývá, že právní otázka měla být formulována širěji nebo přesněji, Nejvyššímu soudu nic nebrání v tom, aby dovolací otázku upřesnil tak, aby skutečně zrcadlila právní problém, který byl dovoláním reálně nastolen.¹²⁵

Na rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu tak lze nazírat v zásadě ve dvou rovinách – v rovině kvantitativní, tedy tážeme-li se, které výroky a v jakém rozsahu dovolatel napadl, a v rovině kvalitativní, tedy jde-li o označení právních otázek, které byly dle dovolatele vyřešeny nesprávně (dovolací důvod). V zákonem definovaných případech není dovolací soud vázán kvantitativním rozsahem dovolání (závislé výroky, nerozlučné společenství účastníků nebo pakliže tak vyplývá z právního předpisu). Jde-li o kvalitativní rozsah dovolání, dovolací soud jím je vázán a rozhodnutí nemůže přezkoumávat nad rámec uplatněného dovolacího důvodu. Je však

¹²⁰ JAKŠIČ, V. § 242 [Rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu]. In: DAVID, L., HRUŠÁKOVÁ, M., IŠTVÁNEK, F., JAKŠIČ, V., JAVŮRKOVÁ, N., JIRMANOVÁ, M., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P., MACKOVÁ, A., SEDLÁKOVÁ, A., SMOLÍK, P., SPÁČIL, J., STAVINHOVÁ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. Občanský soudní řád: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-9]. ASPI_ID KO99_1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹²¹ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 242 [Rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 10

¹²² Nález Ústavního soudu ze dne 30.3.2021, sp. zn. IV. ÚS 2071/20

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.3.2022, sp. zn. 24 Cdo 297/2022-397

¹²⁴ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty, s. 70, ISBN 978-80-7400-685-2.

¹²⁵ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck), s. 450, ISBN 978-80-7400-774-3.

povinen posuzovat podání jako celek a nepřístupovat při zjišťování, zda byly splněny náležitosti dovolání (vymezení předpokladů přípustnosti, dovolací důvod apod.), přespříliš formalisticky.

2.5.5 Rozhodnutí o dovolání

Dovolací soud rozhoduje o dovolání zpravidla bez jednání, neboť v dovolacím řízení zásadně není prováděno dokazování. Skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně nemůže v dovolacím řízení doznat žádných změn, neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu je přezkoumáváno pouze z hlediska správnosti právního posouzení věci.¹²⁶ Přesto může dovolací soud nařídit jednání, pokud to považuje za potřebné (§ 243a odst. 1 o.s.ř.).

Zastavíme-li se u otázky možnosti provést dokazování před dovolacím soudem, je třeba konstatovat, že v rámci doktríny nenalezneme jednotný pohled. Dle autorského kolektivu 9. vydání učebnice *Civilní právo procesní*, díl první – řízení nalézací z nakladatelství Leges může být před dovolacím soudem provedeno dokazování, jehož předmětem mohou být výhradně dovolací důvody, a v takovém případě je dovolací soud povinen nařídit jednání.¹²⁷ K obdobnému závěru dospěl autorský kolektiv komentáře k o.s.ř. z roku 2009,¹²⁸ výhradně však ve vztahu k dovolacímu důvodu podle § 241a odst. 2 písm. a) o.s.ř. ve znění účinném do 31.12.2012. Dle tohoto ustanovení byla jedním z dovolacích důvodů vada, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, nicméně od 1. ledna 2013 již nelze tento dovolací důvod uplatnit. Podle Zahradníkové nelze po 31. prosinci 2012 před dovolacím soudem dokazování provádět vůbec.¹²⁹ Vzhledem k tomu, že dovolací řízení se vyřizuje výhradně na základě přezkoumání spisu, domnívám se, že je třeba uzavřít, že jednání před dovolacím soudem je nařízeno zejména tehdy, uzná-li předseda senátu za vhodné, aby účastníci řízení mohli blíže upřesnit dovolací argumentaci,¹³⁰ případně za účelem splnění poučovací povinnosti dle § 118a o.s.ř., hodlá-li dovolací soud změnit napadené rozhodnutí v neprospěch účastníka.¹³¹ Pro jednání před

¹²⁶ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 243a [Dovolací jednání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1

¹²⁷ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací*. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 553, ISBN 978-80-7502-298-1.

¹²⁸ KRČMÁŘ, Zdeněk. § 243a [Dovolací jednání]. In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1954, marg. č. 1.)

¹²⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 358, ISBN 978-80-7380-714-6.

¹³⁰ VOJTEK, P. § 243a [Jednání dovolacího soudu]. In: ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLIČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-3]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹³¹ SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck), s. 492, marg. č. 287, ISBN 978-80-7400-774-3.

dovolacím soudem se použijí obdobně některá ustanovení o jednání před odvolacím soudem (§ 243a odst. 2 o.s.ř.).

Nejvyšší soud může rozhodnout pěti možnými způsoby. Podané dovolání buďto odmítne, nebo rozhodnutí odvolacího soudu zruší a vrátí mu věc k dalšímu řízení (nebo řízení místo vrácení věci zastaví), nebo napadené rozhodnutí změní, nebo dovolání zamítne. Ve stanovených případech může Nejvyšší soud také zastavit dovolací řízení. V případě, že dovolání zamítá, nebo pokud zrušuje či mění napadený rozsudek odvolacího soudu, rozhoduje rozsudkem; v ostatních případech rozhoduje usnesením (§ 243f odst. 4 o.s.ř.). Na základě výše uvedeného tak lze znovu konstatovat, že dovolání řadíme do revizního opravného systému. V dalších bodech výkladu blížeji vymezím, za jakých podmínek dovolací soud příčným způsobem rozhoduje.

2.5.5.1 Odmítnutí dovolání (§ 243c o.s.ř.)

Nejvyšší soud dovolání odmítne, pokud není přípustné, pokud trpí vadami, které nebyly odstraněny v zákonné lhůtě, a pro něž nelze v dovolacím řízení pokračovat, dále pakliže bylo podáno opožděně (nerozhodl-li tak soud prvního stupně), nebo je-li zjevně bezdůvodné.¹³² V takovém případě Nejvyšší soud nepřistoupí k meritornímu projednání věci a o odmítnutí dovolání rozhoduje zásadně usnesením. Nepřípustnost dovolání může vyplývat jednak ze skutečnosti, že dovolání podala neoprávněná osoba (nesplnění subjektivní podmínky přípustnosti dovolání), nebo z důvodu, že proti rozhodnutí není dovolání objektivně přípustné (§ 237 až § 238a o.s.ř.). Má-li však dovolací soud rozhodnout o odmítnutí z důvodu nepřípustnosti podle § 237 o.s.ř. (tedy že nebyl naplněn jeden ze čtyř předpokladů přípustnosti), musí být takové rozhodnutí přijato všemi hlasy členů senátu projednávajícího dovolání (§ 243c odst. 2 o.s.ř.). Pakliže není této jednomyslnosti dosaženo, dovolání je přípustné a musí být meritorně projednáno.¹³³

Dalším důvodem pro odmítnutí dovolání je skutečnost, že dovolání trpí vadami, které nebyly odstraněny v zákonné lhůtě a není možné pro ně v řízení pokračovat. Takovými vadami rozumíme zejména neoznačení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje (není-li to z obsahu dovolání zřejmé), neuvedení rozsahu, v jakém se rozhodnutí napadá (nelze-li to dovodit z obsahu dovolání), nevymezení důvodu dovolání a neuvedení, v čem dovolatel spatřuje splnění

¹³² ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck), s. 456, ISBN 978-80-7400-787-3.

¹³³ § 243c. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-15]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

předpokladů přípustnosti.¹³⁴ V případě vadného dovolání, podaného opožděně nebo neoprávněnou osobou, může o odmítnutí dovolání rozhodnout i předseda senátu nebo jím pověřený člen, není tedy vyžadováno rozhodnutí senátu (§ 243f odst. 2 o.s.ř.).

Soud dovolání rovněž odmítne, pakliže je zjevně bezdůvodné. Dle komentářové literatury Nejvyšší soud odmítne dovolání pro zjevnou bezdůvodnost zejména tehdy, bylo-li podáno proti usnesení podle § 238a o.s.ř., které je bez dalšího přípustné bez splnění podmínek podle § 237 o.s.ř.¹³⁵ Dle judikatury Nejvyššího soudu je však obecně dovolání zjevně bezdůvodné, nemůže-li se již řešení dovolatelem předestřených otázek projevit v poměrech dovolatele založených napadeným rozhodnutím (tedy stalo-li se řešení dovolatelem předestřených otázek bezvýznamným).¹³⁶

2.5.5.2 Zastavení řízení

Dovolací soud řízení o dovolání zastaví jednak za obdobných podmínek a příčin, za nichž by soudy zastavily řízení v prvním stupni či v řízení odvolacím. Řízení je tedy zastaveno, nezapltil-li dovolatel ve lhůtě soudní poplatek, nebo je-li zde nedostatek procesních podmínek (buďto neodstranitelný, nebo se jej nepodařilo odstranit; viz § 243b ve spojení s § 104 o.s.ř.). Řízení o dovolání však obsahuje rovněž specifický prvek tzv. advokátního přímusu, který má charakter zvláštní procesní podmínky typické výhradně pro dovolací řízení. Dovolací soud tak řízení zastaví i v případě nesplnění podmínky povinného zastoupení ve lhůtě, kterou dovolateli k tomu poskytl (nezastavil-li řízení soud prvního stupně). K zastavení řízení o dovolání Nejvyšší soud přistoupí i v případě, že dovolatel vezme své dovolání zcela zpět (§ 243c odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

Pokud jde o nedostatek procesních podmínek, může se jednat o situaci, kdy účastník ztratil procesní způsobilost a nemá právního nástupce, nebo podá-li dovolání účastník, který vůbec nemá způsobilost být účastníkem řízení. Častým důvodem zastavení dovolacího řízení však může být i neodstranitelný nedostatek procesní podmínky v podobě funkční nepřislušnosti dovolacího soudu, a to tehdy, je-li dovolání podáno proti rozhodnutí soudu prvního stupně, případně nikoliv soudu odvolacího, nýbrž soudu nadřízeného.¹³⁷

¹³⁴ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 241a [Náležitosti a důvod dovolání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1083, marg. č. 17

¹³⁵ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 243c [Odmítnutí dovolání a zastavení dovolacího řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 2.)

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.6.2019, sp. zn. 27 Cdo 1312/2019

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2018, sp. zn. 30 Cdo 1645/2018

2.5.5.3 Zamítnutí dovolání

Dovolací soud dovolání zamítne, shledá-li, že je rozhodnutí odvolacího soudu správné.¹³⁸ Zamítnutí dovolání je tedy forma meritorního rozhodnutí, která nastoupí za předpokladu, že je dovolání přípustné; není však důvodné. Soud po kladném posouzení přípustnosti dovolání zamítne za předpokladu, že nezjistí existenci zmatečnostních vad dle § 229 o.s.ř. anebo jinou vadu, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, ke kterým obligatorně přihlédně (§ 242 odst. 3 o.s.ř.), a je-li rozhodnutí správné ve vztahu k uplatněnému dovolacímu důvodu.

Pro zamítnutí dovolání je rozhodující správnost výroku napadeného rozhodnutí, proto je dovolání zamítnuto i tehdy, jestliže se odvolací soud např. odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, ale správné řešení právní otázky vede ke stejnému rozhodnutí.¹³⁹ K zamítnutí dovolání rovněž postačí, že je napadený výrok správný z hlediska uplatněného dovolacího důvodu. Soud tedy dovolání zamítne, i kdyby bylo rozhodnutí nesprávné z jiného dovolatelem neuplatněného právního důvodu, neboť je dovolací soud vymezením dovolacího důvodu vázán.¹⁴⁰ Není však nikterak vyloučen postup, že dovolání v části, ve které je výrok správný, zamítne, a ve zbytku rozhodne odlišným způsobem.

2.5.5.4 Změna rozhodnutí odvolacího soudu

Novelou o.s.ř., zákonem č. 404/2012 Sb., došlo k přiblížení dovolání, které doposud stálo na kasačním opravném systému, systému revizním. Dovolací soud tak může napadené rozhodnutí nejen zrušit, ale rovněž změnit. Může tak však učinit pouze tehdy, jestliže dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout (§ 243d odst. 1 písm. b) o.s.ř.). O takovou situaci se jedná, představují-li tyto výsledky pro další rozhodnutí podklad, tedy zejména nebude-li vzhledem k odlišnému právnímu názoru třeba vést další řízení.¹⁴¹ Zároveň platí, že právní poměry třetích osob nemohou být novým rozhodnutím dotčeny (§ 243g odst. 2 o.s.ř.).

Vzhledem k tomu, že dokazování – s přihlédnutím k doposud řečenému – před dovolacím soudem není prováděno, dovolací soud může rozhodnout rozsudkem sám pouze za předpokladu, že tak lze učinit na podkladě skutkového stavu zjištěného soudy prvního a druhého stupně. Ke

¹³⁸ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 556, ISBN 978-80-7502-298-1.

¹³⁹ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 243d [Zamítnutí dovolání a změna napadeného rozhodnutí]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1

¹⁴⁰ Ibid., marg. č. 2

¹⁴¹ § 243d. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-4]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

změně rozhodnutí odvolacího soudu se tak přikloní pouze v případě, že je možné rozhodnout, aniž by bylo nutné vzhledem k odlišnému právnímu názoru Nejvyššího soudu provádět dokazování ke zjištění skutečností potřebných pro správné posouzení věci.¹⁴² Změní-li dovolací soud napadené rozhodnutí soudu odvolacího, zruší rozhodnutí vydaná soudem prvního stupně nebo soudem odvolacím, která jsou na změněném rozhodnutí závislá. Dozví-li se o takových rozhodnutích dovolací soud až dodatečně, zruší je samostatným usnesením (§ 243d odst. 2 o.s.ř.).

Dovolací soud však přesto musí ke změnám rozhodnutí odvolacích soudů přistupovat obezřetně. Ústavní soud opakovaně shledal protiústavním, když dovolací soud změnil napadené rozhodnutí, aniž by ve věci nařídil jednání tam, kde byl závěr odvolacího soudu založen na úvaze a dovolací soud přišel s úvahou odlišnou.¹⁴³ V nálezu II. ÚS 46/16 ze dne 1. srpna 2016 Ústavní soud zdůraznil nutnost předvídatelnosti soudního rozhodování a vyslovil, že překvapivým rozhodnutím je *měnící rozhodnutí založené na takovém právním závěru přezkumného soudu, které nebylo možné na základě doposud zjištěného skutkového stavu předvídat. V takovém případě Ústavní soud předmětné rozhodnutí zpravidla ruší, neboť účastníku řízení byla odňata reálná a efektivní možnost právně i skutkově argumentovat.*¹⁴⁴ Ve výše nadepsaném nálezu bylo obecně přihlíženo k nedostatku kontaktu soudu a procesních stran a rovněž k časovému odstupu od rozhodnutí odvolací instance. Ve světle judikatury¹⁴⁵ Ústavního soudu tak lze konstatovat, že v případě podstatného „otočení“ názoru odvolacího soudu je na místě spíše kasační rozhodnutí, případně je vhodné ve věci nařídít jednání, čímž bude stranám umožněno se k věci, v souladu se zásadou kontradiktornosti, náležitě vyjádřit.

Navzdory nesporným výhodám revizního systému uplatňovanému v dovolacím řízení dochází v praxi ke změně napadeného rozhodnutí jen velmi zřídka. Autor na základě vlastní rešerše zjistil, že v roce 2021 bylo přikročeno k vydání revizního rozsudku pouze v 7 případech z náhodného výběru 100 zkoumaných rozsudků, z celkového počtu 845 rozsudků vydaných ve zkoumaném roce.¹⁴⁶

¹⁴² VOJTEK, P. § 243d [Věcné rozhodnutí]. In: ADAMOVIČ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLIČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-15]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 1.8.2016, sp. zn. II. ÚS 46/16

¹⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2017, sp. zn. IV. ÚS 4044/16,

¹⁴⁶ Autor výše nadepsané údaje zjistil pomocí funkce rozšířeného vyhledávání na webové stránce Nejvyššího soudu. Zkoumaným časovým obdobím, kdy došlo k vydání rozhodnutí, bylo 1.1.2021 až 31.12.2021 s užitím klíčových slov „se mění“, viz www.nsoud.cz

2.5.5.5 Zrušení rozhodnutí odvolacího soudu

Nebude-li dán důvod pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání nebo pro jeho změnu, dovolací soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu zruší a vrátí mu věc k dalšímu řízení. I zde platí, že novým rozhodnutím nesmí být dotčeny právní poměry třetích osob. Pokud důvody zrušení rozhodnutí dopadají i na rozhodnutí soudu prvního stupně, dovolací soud zruší i toto rozhodnutí, a vrátí věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Ke zrušení dovolací soud přistoupí jednak tehdy, spočívá-li napadené rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci, ale také jestliže byla v řízení zjištěna zmatečnostní vada podle § 229 o.s.ř. nebo jiná vada, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.¹⁴⁷

Kasace užitím gramatického výkladu ustanovení § 243e o.s.ř. nastupuje fakticky až jako poslední možnost, neshledá-li dovolací soud za daných podmínek zákonné důvody pro rozhodnutí odlišné. Tento „algoritmus“ je účelný, neboť zrušením rozhodnutí nižší instance a vrácením věci je řízení dále prodlužováno, čímž jsou navyšovány náklady řízení, je narušena stabilita právních vztahů nastolená rozhodnutím odvolacího soudu a prodlužována právní nejistota. Pakliže jsou splněny podmínky pro změnu napadeného rozhodnutí, k čemuž v praxi dochází jen velmi zřídka, je hospodárnější ve věci vydat konečné rozhodnutí.

Obdobně jako v případě změny napadeného rozhodnutí dovolací soud zruší i rozhodnutí, která byla na napadeném rozhodnutí závislá. Pokud zjistí, že bylo na podkladě zrušeného rozhodnutí vydáno rozhodnutí u soudu prvního stupně nebo soudu odvolacího, zruší je samostatným usnesením.¹⁴⁸ Kromě zrušení napadeného rozhodnutí může dovolací soud (namísto vrácení věci příslušnému soudu) navíc rozhodnout o zastavení řízení či postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci věc náleží, a to v případě, že v rámci přezkumu zjistil některou ze jmenovaných zmatečnostních vad podle § 229 o.s.ř. Může se jednat o zjištění, že osoba, s níž bylo řízení vedeno, postrádá procesní subjektivitu, nebo že věc náleží do pravomoci správních soudů apod.

2.6 Dovolání v nesporném řízení

Dovolání je přípustné rovněž i ve většině nesporných řízení, resp. v řízeních upravených z.ř.s. Tento zákon vlastní úpravu dovolání ve významnějším rozsahu neobsahuje, proto se převážně využije úprava dovolání obsažená v o.s.ř. (§ 1 odst. 3 z.ř.s.). V obecné rovině z.ř.s. rozšiřuje ustanovení § 238 o.s.ř. upravujícího případy, kdy je dovolání nepřípustné (§ 30 odst. 1 z.ř.s.).

¹⁴⁷ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 243e [Zrušení napadeného rozhodnutí]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 2

¹⁴⁸ Ibid.

Dále stanoví specifika dovolacího přezkumu v řízeních podle z.ř.s., která lze zahájit i bez návrhu. Ve zbytku z.ř.s. upravuje jen drobnější odchylky, zejména v dědickém řízení, jejichž bližší rozbor je již mimo záběr této práce.

Předně je tedy třeba vyjasnit, proti kterým rozhodnutím vydaným v řízeních vedených podle z.ř.s. je dovolání přípustné. Ustanovení § 30 z.ř.s. přípustnost dovolání zužuje o rozhodnutí vydaná v řízeních dle hlavy páté části druhé z.ř.s., ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení nebo omezení jejího výkonu, o určení nebo popření rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení (§ 30 odst. 1 z.ř.s.). Dovolání lze tedy *a contrario* podat proti pravomocnému rozhodnutí soudu odvolacího o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení nebo omezení jejího výkonu, o určení nebo popření rodičovství nebo o nezrušitelném osvojení.¹⁴⁹ Vzhledem k tomu, že z.ř.s. přípustnost dovolání v ostatních zvláštních řízeních nenormuje (až na drobná specifika v dědických věcech dle § 135 z.ř.s.), lze konstatovat, že dovolání je přípustné v řízeních podle hlavy první až čtvrté a v případech výše vyjmenovaných řízení z hlavy páté z.ř.s.¹⁵⁰

Dále je důležité se zaměřit na specifika dovolacího řízení vedeného podle z.ř.s. jako *lex specialis* k o.s.ř. Dovolací řízení v nesporných věcech obsahuje podstatnou modifikaci v oblasti rozsahu dovolacího přezkumu. Standardně je dovolací soud v rámci řízení sporného vázán rozsahem dovolacích návrhů. V řízeních podle z.ř.s., která lze zahájit i bez návrhu, však dovolací soud vázán rozsahem dovolacích návrhů není (§ 30 odst. 2 z.ř.s.). Tato skutečnost je odrazem odlišných zásad a principů, na kterých nesporné řízení spočívá, zejména upřednostnění veřejného zájmu na závazném určení právních poměrů osob promítnuté v zásadě vyšetřovací a v zásadě oficiality. Je tak záhodno zdůraznit, že v případě řízení zahajovaných výhradně na návrh se tato výjimka neuplatní. Skutečnost, že dovolací soud není vázán rozsahem dovolacích návrhů, však nelze vztáhnout rovněž na dovolací důvody.¹⁵¹ Na tuto otázku nahlíží odlišně Svoboda a autorský kolektiv komentáře Beck k z.ř.s. z roku 2020.¹⁵² Přikláním se nicméně k názoru Lavického, že ustanovení § 30 odst. 2 z.ř.s. se týká kvantitativního rozsahu dovolání, neboť by v opačném případě byla diskrece dovolacího soudu nepřiměřeně široká, a v krajním případě by si

¹⁴⁹ § 30. In: JIRSA, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-9-29]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ LAVICKÝ, P. § 30. In: ADAMOVÁ, H., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DEJL, P., DOBROVOLNÁ, E., DOLEŽAL, T., FELGROVÁ, R., HAMULEÁKOVÁ, K., HOLUB, O., CHALUPA, R., KOPA, M., KORNEL, M., KOŽIAK, J., KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-16]. ASPI_ID KO292_2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁵² SVOBODA, Karel. § 30 [Dovolání]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HRMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 77, marg. č. 6.

mohl na základě vlastních zjištění formulovat důvod dovolání sám. I zde se totiž uplatní § 242 odst. 3 o.s.ř., dle kterého je dovolací soud vázán důvodem vymezeným v dovolání.

Vzhledem k tomu, že § 30 z.ř.s. je ve vztahu speciality k § 238 o.s.ř., dovolatel musí naplnit i v rámci zvláštních řízení soudních obecné podmínky přípustnosti podle § 236 an. o.s.ř., a dovolání musí být opřeno o některý z předpokladů přípustnosti podle § 237 o.s.ř.¹⁵³ Ustanovení je rovněž speciální vůči § 238a o.s.ř., protože bylo zřejmým úmyslem zákonodárce omezit dovolací přezkum jakýchkoliv procesních rozhodnutí uskutečněných odvolacím soudem, byla-li uskutečněna v řízeních podle hlavy páté části druhé z.ř.s.¹⁵⁴

Přestože je dovolání přípustné ve věcech rodičovské odpovědnosti, určení rodičovství a ve věcech nezrušitelného osvojení, k březnu 2023 nebylo v této oblasti vydáno významnější množství relevantní judikatury. Valná většina veřejně dostupných rozhodnutí¹⁵⁵ dovolacího soudu představují usnesení o odmítnutí dovolání z důvodu nepřipustnosti, neboť byla podána proti rozhodnutí o vyživovací povinnosti, která ovšem mezi taxativně jmenované výjimky, pokud jde o řízení ve věcech rodinněprávních, nepatří. Z jakého důvodu zde absentuje větší množství judikatury v rodinněprávních věcech, jmenovaných v § 30 odst. 1 z.ř.s., lze odpovědět spíše domněnkami a dohady.

Dle mého názoru si jsou rodinněprávní senáty vědomy výjimečnosti případných zásahů do právních poměrů dítěte, majíce na zřeteli závazky z mezinárodních úmluv o ochraně práv dítěte. V průběhu řízení jsou procesní strany vedeny k co nejrychlejšímu vypořádání vzájemných práv a povinností, přičemž je kladen důraz zejména na nejlepší zájem dítěte. Prolamování pravomocných rozsudků týkajících se rodičovské odpovědnosti, rodičovství apod. by do poměrů dítěte vnášelo novou nejistotu a zbytečně prohlubovalo emoční zátěž, která je se jmenovanými řízeními bezpochyby spojena. Tomuto závěru může přispívat též ustálená judikatura Ústavního soudu, který se obecně k zasahování do statusových otázek staví negativně.¹⁵⁶ Proto se domnívám, že výše řečené může být ani tak právním, jako spíše sociologickým či psychologickým důvodem vzácnosti dovolací judikatury v rodinněprávních věcech.

¹⁵³ SVOBODA, Karel. 1.2 Obecné podmínky přípustnosti dovolání v řízeních podle ZŘS. In: SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. Dovolání. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 6, marg. č. 7

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Autor za pomoci vyhledávacího formuláře webu nsoud.cz zjistil, že bylo ve věcech rodinněprávních dle § 30 z.ř.s. vydáno ke dni 8. března 2023 pouze 72 rozhodnutí.

¹⁵⁶ Např. usnesení Ústavního soudu ze dne 25. února 2010, sp. zn. II.ÚS 1944/09

3. Žaloba pro zmatečnost

3.1 Funkce žaloby pro zmatečnost

Žaloba pro zmatečnost je mimořádný opravný prostředek, který slouží k odstranění pravomocného rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu. Žaloba směřuje proti rozhodnutí, které trpí takovými vadami, jež představují porušení základních principů ovládajících řízení před soudem, popřípadě je takovými vadami postiženo řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo, a to bez ohledu na to, zda je rozhodnutí jako takové věcně správné či nikoliv.^{157, 158} Jedná se o vady natolik zásadní, že přesahují samotný zájem účastníků řízení, a tedy i ve veřejném zájmu by mělo být napadené rozhodnutí odstraněno.¹⁵⁹

Žaloba tedy směřuje proti významným procesním pochybením (tzv. důvody zmatečnosti, nebo též zmatečnostní vady), mezi něž patří zejména nedostatek procesních podmínek, jako např. chybějící pravomoc soudu, nedostatek procesní způsobilosti účastníka, litispendence, res iudicata, ale i jiné závažné procesní vady.¹⁶⁰ Ze své podstaty tak nesměruje proti vadám skutkovým nebo proti nesprávnému právnímu posouzení věci. Žalobou nelze napadnout rozhodnutí nepravomocná nebo vydaná v průběhu řízení (např. o záměně účastníků, procesním nástupnictví apod.).¹⁶¹ Zároveň však žalobci nic nebrání v tom žalobu podat proti rozhodnutí soudu prvního stupně, a to i přesto, že nevyčerpal řádné opravné prostředky, přestože tak mohl učinit (to neplatí v případě zmatečnosti podle § 229 odst. 3 o.s.ř.).

Vzhledem k výše řečenému lze uzavřít, že se jedná o mimořádný opravný prostředek založený na kasačním opravném systému, neboť opravný soud může pouze buďto žalobě vyhovět a napadené rozhodnutí zrušit, nebo žalobu zamítnout. Žaloba pro zmatečnost byla (znovu) zavedena do českého právního řádu novelou o.s.ř., zákonem č. 30/2000 Sb. s účinností od 1.1.2001 a je upravena v druhé hlavě části čtvrté o.s.ř. Dříve byly některé důvody žaloby pro

¹⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.09.2016, sp. zn. 21 Cdo 3480/2015

¹⁵⁸ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací*. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 564, ISBN 978-80-7502-298-1.

¹⁵⁹ LEBEDA, M. § 229 [Přípustnost žaloby pro zmatečnost]. In: ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLÍČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-17]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁶⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 364, ISBN 978-80-7380-714-6.

¹⁶¹ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 229 [Důvody zmatečnosti]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4.

zmatečnost uplatnitelné jako samostatné důvody dovolání, nicméně od ledna 2001 byly z úpravy dovolání přesunuty do úpravy svébytného opravného prostředku.

Žaloba nemá devolutivní účinek a rozhoduje o ní soud prvního stupně; avšak je-li podána z důvodů podle § 229 odst. 3 a 4 o.s.ř., projedná ji a rozhodne o ní soud, jehož rozhodnutí bylo napadeno, s výjimkou věcí, ve kterých v prvním stupni rozhodoval krajský soud; o žalobě tak vrchní soud zásadně nerozhoduje.¹⁶² Vzhledem k absenci devolutivního účinku žalobu pro zmatečnost Hamuláková řadí nikoliv mezi opravné prostředky, nýbrž mezi tzv. jiné prostředky nápravy vadných rozhodnutí.¹⁶³ Obdobně žalobu charakterizoval i Emil Ott ve svém díle *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního z roku 1908*.¹⁶⁴ Budeme se však držet většinového přístupu teorie, že se jedná o mimořádný opravný prostředek,^{165, 166} neboť směřuje proti rozhodnutím, která již nabyla právní moci, a jejím účelem je odstranění těchto rozhodnutí z důvodu závažných procesních defektů.

Někteří právní teoretici si všimají skutečnosti, že se v případě žaloby pro zmatečnost (na rozdíl od odvolání a dovolání jako samostatně upravených procesních institutů) jedná o žalobu jako obecný procesní institut. Vzhledem k předmětu této žaloby, kterým není hmotněprávní nárok, je tak někdy žaloba pro zmatečnost (obdobně jako žaloba na obnovu řízení) označována jako tzv. procesní žaloba.¹⁶⁷

3.2 Důvody žaloby pro zmatečnost

Před vymezením jednotlivých důvodů žaloby pro zmatečnost je vhodné ujasnit, proti kterým rozhodnutím prvostupňového nebo odvolacího soudu je žaloba pro zmatečnost přípustná. Na rozdíl od předešlé kapitoly o dovolání nevěnuji přípustnosti žaloby pro zmatečnost samostatnou podkapitolu, neboť se domnívám, že se jedná o otázku právně méně komplikovanou, protože se zde budu přípustnosti věnovat pouze okrajově. Z hlediska subjektivní přípustnosti lze uzavřít, že žalobu může podat pouze účastník, jemuž nebylo napadeným rozhodnutím v plném rozsahu vyhověno, tj. kterému způsobilo újmu z procesního hlediska. Pokud jde o objektivní přípustnost,

¹⁶² HAMULÁKOVÁ, Klára, Jana KŘIVÁČKOVÁ a Renáta ŠÍNOVÁ. *Civilní proces: casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 295, ISBN 978-80-7598-248-3.

¹⁶³ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. *Academia iuris* (C.H. Beck), s. 426, ISBN 978-80-7400-787-3.

¹⁶⁴ MACKOVÁ, Alena. *Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb.* *Bulletin advokacie*, 2000, č. 8, s. 24-38

¹⁶⁵ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací*. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 564, ISBN 978-80-7502-298-1.

¹⁶⁶ SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 285, marg. č. 192, ISBN 978-80-7400-774-3.

¹⁶⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 360, ISBN 978-80-7380-714-6.

žaloba pro zmatečnost je přípustná proti pravomocnému rozhodnutí soudu prvního stupně nebo soudu odvolacího, kterým řízení skončilo, a to buďto jakýmkoliv způsobem (§ 229 odst. 1 o.s.ř.), nebo rozhodnutím ve věci samé (odst. 2 a 3), nebo jen určitým způsobem (odst. 4).¹⁶⁸ Důvody žaloby pro zmatečnost (zastarale tzv. „zmatky v řízení“) lze obecně charakterizovat jako procesní nedostatky v řízení jako takovém, a to ať už na straně účastníka (nedostatek procesní způsobilosti či absence způsobilosti být účastníkem řízení), na straně soudu (nesprávné obsazení soudu, rozhodování vyloučeným soudcem, nedostatek civilní pravomoci apod.), nebo spočívající v různých procesních překážkách, tedy týkající se věci samé.

Přípustnost i důvody žaloby pro zmatečnost jsou úzce provázány v tom smyslu, že jednotlivé kategorie „napadnutelných“ rozhodnutí mají své vlastní důvody zmatečnosti, pro které se lze úspěšně domáhat jejich zrušení (až na výjimku dle § 229 odst. 4 o.s.ř., kde se obě charakteristiky do jisté míry stírají). Přípustnost žaloby pro zmatečnost se tak posuzuje vždy ve vazbě na konkrétní důvod zmatečnosti; nelze tedy napadnout z některého ze jmenovaných důvodů kterékoliv rozhodnutí, ale pouze to, u něhož to připouští návětí příslušného odstavce.¹⁶⁹ V následujících podkapitolách se proto budu věnovat jednotlivým důvodům žaloby pro zmatečnost v souvislosti s rozhodnutími, s nimiž jsou spojeny, a to tak, jak jsou členěny zákonem v jednotlivých odstavcích.

3.2.1 Žaloba proti rozhodnutí, kterým se řízení končí

Podle § 229 odst. 1 o.s.ř. je žaloba pro zmatečnost přípustná proti rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, kterým bylo řízení skončeno, a to bez ohledu na to, zda meritorním či nemeritorním způsobem. Za skončení řízení přitom nelze považovat kasační rozhodnutí odvolacího soudu, kterým soud zrušuje rozhodnutí soudu prvního stupně a vrací mu věc k dalšímu řízení, neboť řízení fakticky skončeno není.¹⁷⁰ Stejně tak nelze považovat za rozhodnutí, jímž se řízení končí, rozhodnutí procesního charakteru vydaného v průběhu řízení hlavního, např. usnesení o zamítnutí návrhu na ustanovení zástupce z řad advokátů podle § 30 o.s.ř. nebo usnesení o zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků.¹⁷¹

Jednotlivé v ustanovení uvedené vady lze zjednodušeně rozčlenit do tří kategorií, a to pochybení soudu (i) ve vztahu k účastníkovi; (ii) ve vztahu k věci samé; (iii) v oblasti obsazení soudu. Toto

¹⁶⁸ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 229 [Důvody zmatečnosti]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1010, marg. č. 3

¹⁶⁹ § 229. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-5]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.4.2015, sp. zn. 21 Cdo 3621/2014

¹⁷¹ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 346, marg. č. 223, ISBN 978-80-7400-774-3.

rozdělení autor vymezil pouze teoreticky pro potřeby snadnějšího uchopení problematiky, neboť je evidentní, že se veškeré uvedené důvody zmatečnosti nějakým způsobem (ve větší či menší míře) k účastníkovi vztahují.

Pokud jde o pochybení vztahující se k účastníkovi řízení, je důvodem žaloby pro zmatečnost skutečnost, že účastník neměl způsobilost být účastníkem řízení, neměl procesní způsobilost, nebo mu byl ustanoven opatrovník, ačkoliv pro to nebyly splněny podmínky (§ 229 odst. 1 písm. b), c) a h) o.s.ř.). Dle komentářové literatury a judikatury Nejvyššího soudu může žalobu pro zmatečnost z důvodu podle § 229 odst. 1 písm. b) o.s.ř. podat pouze účastník řízení, který v původním řízení neměl procesní způsobilost nebo nemohl před soudem vystupovat a nebyl řádně zastoupen.¹⁷² První dva jmenované důvody se týkají výhradně procesních podmínek na straně účastníka, v případě posledního se jedná o procesní defekt ohrožující právo účastníka být řádně vyrozumíván o průběhu řízení a fakticky moci v řízení uplatňovat svá procesní práva a povinnosti.

V případě pochybení ve vztahu k věci samé je třeba uvést absenci civilní pravomoci a nedostatek zahájení řízení tam, kde ho bylo potřeba (§ 229 odst. 1 písm. a) a d) o.s.ř.). Nedostatkem civilní pravomoci rozumíme situaci, kdy civilní soud vydal rozhodnutí ve věci, ve které měl rozhodnout orgán mimo soustavu obecných soudů ve smyslu § 7 o.s.ř. Jedná se tak o typický neodstranitelný nedostatek procesní podmínky, pro který měl soud řízení zastavit. Zastaví-li soud usnesením řízení z jiného důvodu než pro nedostatek pravomoci, ačkoliv byl tento nedostatek dán, lze toto usnesení žalobou napadnout, neboť vada nedostatku pravomoci má mezi zmatečnými důvody přednost, aby soud po zrušení rozhodnutí mohl věc postoupit příslušnému orgánu k rozhodnutí ve věci samé.¹⁷³ Hovoříme-li o nedostatku zahájení řízení, soud *ex offico* zahájil řízení, přestože se jednalo o řízení zahajované výhradně na návrh. Občanské soudní řízení se zahajuje na návrh (§ 79 odst. 1 o.s.ř.) a bez návrhu může být zahájeno, jen pokud tak stanoví zákon (např. § 13 z.ř.s.). I v případě nedostatku zahájení řízení tam, kde je ze zákona potřeba, hovoříme o neodstranitelném nedostatku procesních podmínek, pro který je potřeba řízení zastavit.¹⁷⁴

Poslední kategorií jsou pochybení ve vztahu k obsazení soudu. Ustanovení § 229 odst. 1 písm. e), f) a g) o.s.ř. hovoří jednak o situacích, kdy rozhodoval vyloučený soudce nebo přísedící, nebo kdy byl soud nesprávně obsazen (ledaže místo samosoudce rozhodoval senát),

¹⁷² § 229. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-17]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁷³ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 346, marg. č. 224, ISBN 978-80-7400-774-3.

¹⁷⁴ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 229 [Důvody zmatečnosti]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 15

nebo kdy bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka z důvodu trestného činu soudce nebo přisedícího. Vyloučení soudce nebo přisedícího upravuje § 14 an. o.s.ř. a jedná se o případy, kdy má vyloučená osoba vztah buďto k účastníkovi řízení, k jeho zástupci nebo k věci samé. Rozhodování vyloučeným soudcem vyvolává pochyby ohledně nestrannosti soudu, která je jednou z náležitostí práva na spravedlivý proces. Nesprávné obsazení soudu, kdy měl místo samosoudce rozhodovat senát, je pro změnu v příkrém rozporu s ústavně zakotveným právem na zákonného soudce. Zákon však jako důvod zmatečnosti uvádí pouze případ, kdy místo senátu rozhodoval samosoudce, nikoliv naopak. Je tomu tak proto, že nelze mít v takovém případě větší pochybnosti o správnosti a spravedlivosti rozhodnutí, na rozdíl od opačného případu, kdy zákon odůvodňuje u (potenciálně) právně složitějších věcí, aby byly rozhodnuty senátem. V případě poslední jmenované vady podle písm. g) v podobě nepříznivého rozhodnutí v důsledku trestného činu soudce se nejedná v pravém slova smyslu o vadu v obsazení soudu, ale spíše v osobě jednotlivého soudce. Není přitom podstatné, zda byl dotčený za trestný čin odsouzen; podstatné je, zda jednání této osoby naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, a zda byla mezi tímto trestným činem a nepříznivým rozhodnutím zachována příčinná souvislost. Tuto otázku posuzuje soud příslušný k řízení o žalobě pro zmatečnost.¹⁷⁵

3.2.2 Žaloba proti rozhodnutí ve věci samé

Druhý odstavec komentovaného ustanovení se uplatní výhradně na pravomocná meritorní rozhodnutí vydaná v prvním stupni i v odvolacím řízení, a to jak proti rozsudku i usnesení ve věci samé, tak rovněž proti platebnímu rozkazu (ve všech jeho podobách, tj. směnečný, šekový, elektronický apod.). V případě těchto rozhodnutí lze žalobu pro zmatečnost uplatnit ve třech zvláštních případech, přičemž ve dvou figurují zásadní procesní překážky, resp. negativní procesní podmínky, ve třetím se jedná o skutečnost, že byl vydán určitý typ rozhodnutí ve vykonávacím řízení.

Žalobu pro zmatečnost lze uplatnit proti výše nadepsaným rozhodnutím jednak v případě překážky litispendence, tedy jestliže v téže věci bylo již dříve zahájeno řízení (srov. § 83 odst. 1 o.s.ř.). O totožnou věc se jedná tehdy, jsou-li zde shodní účastníci, žalobcem tvrzené skutkové okolnosti a předmět procesního nároku, jímž je v žalobě uvedený petit.¹⁷⁶ Druhým případem je

¹⁷⁵ LEBEDA, M. § 229 [Přípustnost žaloby pro zmatečnost]. In: ADAMOVIČ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLIČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-5]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹⁷⁶ DVOŘÁK, B. § 159a [Materiální právní moc]. In: ADAMOVIČ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLIČKA, M., CHALUPA, R.,

existence překážky věci rozhodnuté; žalobou pro zmatečnost je tedy napadáno pravomocné rozhodnutí v téže věci, které bylo vydáno později. Dříve vydané rozhodnutí je závazné jak pro soud, tak i pro účastníky, a nově vydané tak musí být v zájmu právní jistoty zrušeno.¹⁷⁷ V poslední řadě lze žalobu pro zmatečnost podat proti pravomocnému rozhodnutí, ve vztahu k němuž odvolací soud zamítl návrh na jeho výkon z důvodu, že povinnosti rozhodnutím uložené nelze vykonat. Předpokladem úspěšného uplatnění důvodu podle písm. c) je tak samotná existence rozhodnutí odvolacího soudu, kterým byl pravomocně zamítnut návrh na výkon rozhodnutí, nebo bylo řízení o jeho výkonu zastaveno, z důvodu materiální nevykonatelnosti, bez ohledu na to, co si o závěru o materiální nevykonatelnosti myslí soud projednávající žalobu pro zmatečnost.¹⁷⁸

Ustanovení se tak uplatní pouze na meritorní rozhodnutí soudu prvního stupně nebo soudu odvolacího, a to až už v podobě rozsudku, usnesení ve věci samé nebo platebního rozkazu. Žaloba zde směřuje jednak proti typickým procesním překážkám (litispendence, res iudicata), jednak proti pravomocnému rozhodnutí, ohledně něhož odvolací soud zamítl provést výkon rozhodnutí z důvodu nevykonatelnosti, nebo jeho výkon pravomocně zastavil.

3.2.3 Odnětí možnosti účastníka jednat před soudem

Samostatným důvodem žaloby pro zmatečnost je dle § 229 odst. 3 o.s.ř. odnětí možnosti účastníka jednat před soudem. Tím rozumíme postup soudu, kterým účastníku znemožnil realizaci procesních práv, která mu o.s.ř. dává (např. právo účastnit se jednání, vyjádřit se, navrhnout důkazy apod.).¹⁷⁹ Musí se jednat o postup nesprávný, rozporný se zákonem nebo jinými obecně závaznými předpisy, jestliže se postup soudu projevil v průběhu řízení a nikoliv při vlastním rozhodování soudu.¹⁸⁰ Postupoval-li soud v souladu se zákonem, nelze hovořit o odnětí možnosti účastníka jednat před soudem.¹⁸¹ Účastník může v případě takového postupu soudu napadnout pravomocný rozsudek nebo usnesení odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, stejně tak i pravomocný rozsudek soudu prvního stupně, proti němuž

JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-17]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹⁷⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck), s. 440, ISBN 978-80-7400-787-3.

¹⁷⁸ § 229. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-5]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹⁷⁹ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 229 [Důvody zmatečnosti]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 25

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.8.2016, sp. zn. 21 Cdo 4088/2015

¹⁸¹ § 229. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-18]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

není odvolání podle § 202 odst. 2 o.s.ř. přípustné. Jde-li tedy o rozhodnutí soudu prvního stupně, proti němuž není přípustné odvolání, musí tomu tak být výhradně z důvodu, že bylo vydáno v bagatelní věci, tedy nepřevýšila-li hodnota předmětu řízení 10 tisíc Kč. Je-li odvolání nepřípustné z jiného důvodu, např. jde-li o některé z usnesení vyjmenovaných v ustanovení § 202 odst. 1 o.s.ř., není žaloba ve smyslu § 229 odst. 3 o.s.ř. přípustná.

Ohledně institutu odnětí možnosti jednat před soudem existuje velmi bohatá judikatura Nejvyššího i Ústavního soudu. Zmatečností je poznamenáno i rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže postupem soudu prvního stupně byla účastníkovi řízení odňata možnost jednat před soudem, ale odvolací soud v tomto nesjednal nápravu tím, že by účastníkovi umožnil vykonat procesní práva, o něž byl postupem soudu první instance zkrácen.¹⁸² O odnětí možnosti jednat před soudem se jedná rovněž tehdy, nebyl-li účastník předvolán k nařízenému jednání, byly-li v jeho průběhu provedené zásadní procesní úkony, jako např. výslech svědků, nebo jestliže je s jeho skončením spjata koncentrace sporu.¹⁸³ Specifickým případem může být i skutečnost, že účastník není z důvodu zdravotního stavu schopen hájit své zájmy před soudem. Pokud soud k této skutečnosti nepřihlédne, nezajistí účastníkovi dostatečnou ochranu jeho práv a rozhodne v důsledku tohoto v jeho neprospěch, účastník se může bránit podle § 229 odst. 3 o.s.ř.¹⁸⁴

3.2.4 Odmítnutí odvolání nebo dovolání

Posledním případem, kdy je žaloba pro zmatečnost přípustná (dle § 229 odst. 4 o.s.ř.), je samotná okolnost, že bylo vyneseno určité v ustanovení taxativně jmenované rozhodnutí odvolacího soudu. Účastník je oprávněn dle § 229 odst. 4 o.s.ř. podat žalobu pro zmatečnost proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu o odmítnutí odvolání nebo zastavení odvolacího řízení, jakož i proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým odmítl odvolání či dovolání pro opožděnost. Okolnost, zda bylo odvolání (dovolání) podáno proti rozhodnutí ve věci samé, nebo proti rozhodnutí, jímž se řízení končí, nebo proti rozhodnutí vydanému v průběhu řízení, je přitom nerozhodné.¹⁸⁵

Oproti ostatním ustanovením (odst. § 229 odst. 1-3 o.s.ř.) je čtvrtý odstavec specifický tím, že důvod zmatečnosti nevymezuje, pouze poskytuje výčet rozhodnutí, která lze žalobou bez dalšího napadnout. Dle judikatury Nejvyššího soudu je však důvodem žaloby skutkově nebo právně

¹⁸²DOLEŽÍLEK, Jiří. § 229 [Důvody zmatečnosti]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 27

¹⁸³ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1.11.2018, sp. zn. 21 Cdo 813/2016

¹⁸⁴ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.6.2016, sp. zn. 21 Cdo 1952/2016

¹⁸⁵DOLEŽÍLEK, Jiří. § 229 [Důvody zmatečnosti]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 29

chybný, tj. v rozporu se zákonem učiněný, závěr o tom, že odvolání muselo být odmítnuto, nebo odvolací (dovolací) řízení zastaveno.¹⁸⁶ Žaloba pro zmatečnost je tak důvodná, je-li závěr odvolacího soudu, že má být odvolání (dovolání) odmítnuto, nebo řízení o něm zastaveno, nesprávný, resp. v rozporu se zákonem.¹⁸⁷

Opravný soud tak přezkoumává rozhodnutí z hledisek, která by mohla odůvodňovat nesprávnost závěru, že mělo být odvolání (dovolání) odmítnuto nebo řízení o něm zastaveno. Přezkum se tedy může týkat např. správnosti počítání lhůt v případě odmítnutí odvolání pro opožděnost, otázky, zda bylo účastníkovi doručeno apod. Vzhledem k tomu, že opravnému soudu nenáleží hodnotit rozhodnutí po věcné stránce, jeho pozornost je zaměřena zejména na zjevná porušení zákona a excesy, nikoliv na interpretační a aplikační závěry odvolacího soudu.¹⁸⁸ V případě, že je přezkoumáváno usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno nebo změněno rozhodnutí první instance o odmítnutí dovolání pro opožděnost, soud přezkoumává rozhodnutí pouze z hlediska správnosti závěru o opožděnosti či včasnosti dovolání.

3.3 Nepřípustnost žaloby pro zmatečnost

Výluky z přípustnosti žaloby pro zmatečnost jsou upraveny v ustanovení § 230 o.s.ř., které je společné rovněž pro žalobu na obnovu řízení. Žaloba pro zmatečnost je nepřípustná proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby, jen proti výrokům rozhodnutí o nákladech řízení, o lhůtě k plnění a o předběžné vykonatelnosti, nebo jen proti důvodům rozhodnutí. Je však důležité zdůraznit, že žaloba je nepřípustná výhradně proti výrokům a důvodům rozhodnutí samostatně; žalobci nic nebrání v tom, aby výroky napadl společně s výrokem hlavním.¹⁸⁹ Stejně tak je rovněž nepřípustná proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě pro zmatečnost.

Zastavíme-li se u nepřípustnosti žaloby proti usnesení o žalobě z rušené držby, zákonodárce měl nejspíše na zřeteli předběžný charakter posesorní žaloby, kdy není fakticky chráněno právo, ale pokojný stav. Případně vlastnické právo může být následně předmětem řízení o klasické určovací nebo reivindikační žalobě, a připuštění mimořádného opravného prostředku tak postrádá

¹⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.11.2006, sp. zn. 21 Cdo 1874/2005

¹⁸⁷ § 229. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-18]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ LEBEDA, M. § 230 [Nepřípustnost žaloby]. In: ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVORÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLÍČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-28]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

praktického významu. Připuštění žaloby pro zmatečnost by taktéž bylo v rozporu se smyslem zrychleného řízení, ve kterém je posesorní žaloba projednávána.¹⁹⁰ Pokud jde o výrok rozhodnutí o nákladech řízení, o lhůtě k plnění a o předběžné vykonatelnosti, žaloba není přípustná, neboť postrádá smyslu, aby byl zrušen takový výrok, aniž by byl dotčen výrok o nároku samotném.¹⁹¹ Odůvodnění rozhodnutí samo o sobě není právně závazné a k nápravě jeho případných vad slouží vlastní institut opravy odůvodnění dle § 165 a § 167 odst. 2 o.s.ř., proto proti němu taktéž není žaloba pro zmatečnost přípustná.¹⁹²

3.4 Náležitosti žaloby pro zmatečnost

Jako procesní úkon musí žaloba pro zmatečnost splňovat jednak obecné náležitosti podání podle § 42 odst. 4 o.s.ř., tedy označení soudu, kterému je podání určeno, kdo podání činí, čeho se týká a co sleduje. Samozřejmou náležitostí je podpis žalobce a označení data podání, nejde-li o podání elektronické. Kromě obecných náležitostí musí žalobce, jako v případě kteréhokoliv jiného opravného prostředku, identifikovat rozhodnutí, proti kterému žalobou brojí, v jakém rozsahu je napadá, dále důvod zmatečnosti, vyličení skutečností odůvodňující závěr o včasnosti podání žaloby, označení důkazů, o něž žalobce důvodnost žaloby opírá, a v poslední řadě čeho se žalobce domáhá.

Ke správné identifikaci rozhodnutí postačí, uvede-li o něm žalobce alespoň takové údaje, které je bez pochybností odlišují od jiných soudních rozhodnutí vydaných mezi stejnými účastníky, a které vedou k jeho jednoznačné identifikaci.¹⁹³ Aby byl dostatečně vymezen rozsah napadených výroků, žalobce musí uvést takové indikátory, ze kterých je ve svém souhrnu nepochybné, zda je rozhodnutí napadeno ve všech, nebo jen v některých výrocích, popřípadě jaké z více výroků jsou napadeny.¹⁹⁴ Žalobce je povinen rovněž přesně identifikovat důvod zmatečnosti podle § 229 o.s.ř., jakož i dostatečně skutkově vyličit příslušné okolnosti, aby bylo možno bez pochyb určit, o jaký důvod jde.¹⁹⁵ Pokud jde o skutečnosti dokládající včasnost podání žaloby, žalobce musí vyličit zejména skutečnosti, ze kterých vyplývá, že byly subjektivní lhůty zachovány.¹⁹⁶ V otázce, čeho se žalobce domáhá, není pro podatele dán významnější prostor pro úvahu.

¹⁹⁰ § 230. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-19]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹⁹¹ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 230 [Nepřípustnost žaloby]. In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I, II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1826, marg. č. 2

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.8.2020, sp. zn. 29 Cdo 2/2019

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11.6.2021, sp. zn. 103 VSPH 255/2021-35

¹⁹⁶ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 232 [Náležitosti žaloby]. In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I, II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1831, marg. č. 1

Vzhledem k tomu, že žaloba je vystavěna na kasačním opravném systému, žalobce se může pouze domáhat zrušení napadeného rozhodnutí. Autor se však domnívá, že je de lege lata přípustné se domáhat rovněž i zastavení řízení (namísto vrácení věci k dalšímu řízení), pokud řízení trpí neodstranitelným nedostatkem podmínek řízení (§ 104 odst. 1 o.s.ř.).

V případě, že žaloba neobsahuje všechny stanovené náležitosti, nebo je-li nesrozumitelná či neurčitá, soud poskytne žalobci nezbytnou součinnost podle § 235a odst. 2 o.s.ř. ve spojení s § 43 odst. 1 o.s.ř., tedy poučení, jakým způsobem podání opravit či doplnit.¹⁹⁷

3.5 Lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost

Lhůty k podání žaloby pro zmatečnost jsou upraveny v ustanovení § 234 o.s.ř. Zákon stanoví obecnou lhůtu o délce 3 měsíců, která začíná běžet od doručení napadeného rozhodnutí tomu, kdo žalobu podává;¹⁹⁸ pro určité typy zmatečností však stanoví lhůty speciální s odlišným počátkem (důvody podle § 229 odst. 1 písm. c), e), g) a h) o.s.ř. a rovněž podle § 229 odst. 2 písm. c) o.s.ř.). Tříměsíční lhůta tak v některých případech začíná běžet od okamžiku, kdy buďto nastala určitá skutečnost (např. že byl účastníkovi ustanoven zástupce, nebo odpadla překážka, pro kterou nemohl před soudem samostatně jednat nebo vystupovat, nebo nabylo právní moci usnesení o zamítnutí návrhu na výkon rozhodnutí), nebo kdy se účastník o této skutečnosti dozvěděl (např. že rozhodoval vyloučený soudce nebo přisedící, nebo že bylo vydáno napadené rozhodnutí).¹⁹⁹ Prominutí lhůt k žalobě není postupem podle § 58 o.s.ř. přípustné (§ 235 odst. 1 o.s.ř.), jedná se tedy o lhůty zákonné.

Zastavíme-li se u některých zmatečnostních vad z pohledu běhu lhůt, sluší se uvést, že v případě písm. g), tedy vady spočívající v tom, že bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka z důvodu trestného činu soudce, k počátku běhu subjektivní lhůty je rozhodující nikoliv skutečnost pravomocného odsouzení soudce, nýbrž pouze to, zda se žalobce dozvěděl o skutečnostech, ze kterých bylo možno spáchání trestného činu dovodit. Nesmí se však jednat o pouhé podezření; žalobce musí mít podložené informace o této trestné činnosti, z nichž lze očekávat, že se mu tuto trestnou činnost podaří prokázat. Tyto informace a důkazy přitom může získat i před pravomocným odsouzením soudce či přisedícího.²⁰⁰ Pokud jde o důvod podle písm. h), tedy že účastníkovi byl protiprávně jmenován opatrovník, pro počátek lhůty je podstatné nikoliv zjištění,

¹⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.7.2012, sp. zn. 25 Cdo 3733/2011

¹⁹⁸ § 234. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-6]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 360, marg. 230, ISBN 978-80-7400-774-3.

že bylo vydáno pravomocné rozhodnutí, kterým bylo řízení skončeno, a které může zakládat důvod podle písm. h), nýbrž to, že zda se dozvěděl skutečnosti o tom, že takové rozhodnutí mohlo být vydáno.²⁰¹

Výše nadepsané subjektivní lhůty jsou v některých případech rovněž doprovázeny lhůtou objektivní o délce 3 let od právní moci napadeného rozhodnutí, a to v případě vady zmatečnosti podle § 229 odst. 1 písm. c) a e), tedy spočívající v nedostatku procesní způsobilosti nebo ve skutečnosti, že rozhodoval vyloučený soudce nebo přisedící. V případech, kdy je pro daný důvod zmatečnosti upravena pouze lhůta subjektivní, se objektivní lhůta neuplatní.

Bylo-li proti žalobou napadenému rozhodnutí podáno dovolání, nepočítá se do běhu lhůty k podání žaloby pro zmatečnost doba od právní moci napadeného rozhodnutí do právní moci rozhodnutí dovolacího soudu o podaném dovolání (§ 235 odst. 2 o.s.ř.). Takovéto zákonné „prodloužení“ lhůty je některými akademiky kritizováno.²⁰² Určité rozpaky vzbuzují judikatorní závěry Nejvyššího soudu, dle kterých dovolání působí stavení lhůty k podání žaloby pro zmatečnost bez ohledu na to, jak je o něm nakonec rozhodnuto, tedy i v případě, že je opožděné.²⁰³ Lze si tak představit rovněž situaci, kdy účastník podá blanketní dovolání, nevalné kvality, nebo dokonce s vědomím o jeho opožděnosti, a to čistě za účelem získání času k následnému podání žaloby pro zmatečnost.

Ke stavení lhůty však nedochází v případě žaloby pro zmatečnost podané podle § 229 odst. 1 písm. h) a odst. 2) písm. c) o.s.ř., tedy z důvodů spočívajících v tom, že účastníkovi byl ustanoven opatrovník, přestože k tomu nebyly splněny podmínky, nebo v případě, že byl odvolacím soudem pravomocně zamítnut návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (§ 235 odst. 2 o.s.ř. *a contrario*). Podle autorů komentáře Beck z roku 2022 lze v tomto opomenutí částečně sledovat nedůslednost zákonodárce při novelizaci ustanovení upravujícího lhůty k podání žaloby.²⁰⁴

Pro zajímavost autor považuje za vhodné uvést tzv. Lex COVID, zákon č. 191/2020 Sb., který umožnil účastníkům podat návrh na prominutí zmeškání lhůty podle § 58 o.s.ř., jestliže z omluvitelného důvodu v důsledku vládních mimořádných opatření zmeškali příslušný procesní

²⁰¹ § 234. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-6]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

²⁰² WINTEROVÁ, Alena. K opravným prostředkům v civilním procesu. In: LAVICKÝ, Petr a Eva DOBROVOLNÁ. Současnost a perspektivy civilního procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 66. ISBN 978-80-210-7686-0.

²⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.3.2008, sp. zn. 21 Cdo 1107/2007

²⁰⁴ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 235 [Běh lhůt]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4

úkon. Účastník tak mohl učinit ve lhůtě 15 dnů od ukončení či zrušení mimořádného opatření, v jehož důsledku příslušný úkon zameškal.²⁰⁵

3.6 Řízení o žalobě pro zmatečnost

Řízení o žalobě pro zmatečnost je řízení zásadně s jednáním a platí pro něj přiměřeně ustanovení o řízení před soudem prvního stupně.²⁰⁶ V řízení o žalobě pro zmatečnost se neuplatní ustanovení části třetí o.s.ř. o záměně a přistoupení účastníka do řízení, o vzájemném návrhu nebo o singulární sukcesi (§ 235b odst. 2 o.s.ř.). Řízení provádí soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, případně za podmínek podle § 229 odst. 3 a 4 o.s.ř. soud, jehož rozhodnutí bylo napadeno, s výjimkou věcí, v nichž je k rozhodování v prvním stupni příslušný krajský soud. Toto fakticky znamená, že žalobu nikdy neprojednává a nerozhoduje o ní soud vrchní.²⁰⁷ Je tomu tak mimo jiné z důvodu, že vrchní soud již nemá žádný funkčně nadřazený odvolací soud, který by mohl rozhodnout o případném odvolání proti rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost.²⁰⁸ O žalobě tak rozhoduje buďto okresní nebo krajský soud podle toho, který z nich rozhodoval v prvním stupni (v případě zmatečností podle § 229 odst. 1 a 2 o.s.ř.), jinak soud, jehož rozhodnutí bylo napadeno (§ 229 odst. 3 a 4 o.s.ř.), není-li tímto soudem soud vrchní – v takovém případě rozhodne výhradně soud prvního stupně, tedy krajský. Je rovněž důležité zdůraznit, že z projednávání a rozhodnutí žaloby jsou vyloučeni soudci, kteří žalobou napadené rozhodnutí vydali nebo věc projednávali (§ 14 odst. 3 o.s.ř.). To však samozřejmě neplatí pro další řízení navazující na kasační rozhodnutí o žalobě; z rozhodování ve věci samé tak původní soudce vyloučen není.²⁰⁹

Na základě výše řečeného lze konstatovat, že žaloba zásadně nemá devolutivní účinek, z povahy mimořádného opravného prostředku tím méně účinek suspenzivní. Je-li však pravděpodobné, že bude žalobě vyhověno, soud může nařídit odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí o věci (§ 235c o.s.ř.). Zda o žalobě soud rozhodne s nařízením jednání či bez něj záleží na formě rozhodnutí o ní, a to bez ohledu na to, jaké rozhodnutí bylo žalobou napadeno. Jestliže soud má

²⁰⁵ Zákon č. 191/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na osoby účastnící se soudního řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby a o změně insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, § 2

²⁰⁶ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 567, ISBN 978-80-7502-298-1.

²⁰⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck), s. 443, ISBN 978-80-7400-787-3.

²⁰⁸ § 235a. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-19]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²⁰⁹ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 235a [Příslušnost soudu a přiměřené užití jiných ustanovení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 8

rozhodnout věcně, tedy žalobu zamítnout, nebo napadené rozhodnutí zrušit, jednání nařídit musí.²¹⁰ To však neplatí, zamítl-li soud žalobu z důvodů podle § 235f o.s.ř., tedy proto, že byla podána neoprávněnou osobou, není-li přípustná, nebo že byla podána po uplynutí lhůt počítaných od právní moci napadeného rozhodnutí. Pakliže tedy má být žaloba zamítnuta z důvodu uplynutí subjektivní lhůty, zpravidla musí být jednání nařízeno, neboť lze očekávat, že bude tato okolnost předmětem dokazování.²¹¹

3.6.1 Rozsah přezkumné činnosti soudu

V souladu s dispoziční zásadou je soud zásadně vázán podanou žalobou, resp. rozsahem ve kterém se žalobce domáhá zrušení napadeného rozhodnutí. Soud tímto rozsahem není vázán v taxativně jmenovaných případech (obsahově obdobných jako u odvolání a dovolání, jakož i žaloby na obnovu řízení, s níž sdílí některá ustanovení) podle § 235d o.s.ř., a to, je-li na napadeném výroku závislý výrok, který žalobou napaden nebyl, nebo jde-li o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně, nebo vyplývá-li z právního předpisu určitý způsob vypořádání právního vztahu. Nadále však platí, že je opravný soud vázán uplatněnými důvody zmatečnosti a z jiných důvodů rozhodnutí přezkoumávat nesmí.²¹² Lze tak uzavřít, že opravný soud je vázán bez dalšího kvalitativním rozsahem žaloby (důvodem žaloby), a až na zákonné výjimky i rozsahem kvantitativním. Rozsah přezkumné činnosti je však upraven odlišně v nesporných řízeních (viz podkapitola 3.7).

Účastník je oprávněn měnit rozsah, v jakém rozhodnutí napadá, a důvod žaloby (zde důvod zmatečnosti) pouze v průběhu trvání lhůt k podání žaloby pro zmatečnost (§ 232 odst. 2 o.s.ř.). Pokud by tedy podal žalobu pro zmatečnost, v níž by důvod zmatečnosti nevyličil dostatečně určitě, načež by jej soud následně vyzval k jeho opravení či doplnění (§ 235a odst. 2 ve spojení s § 43 odst. 1 o.s.ř.), i kdyby účastník důvod zmatečnosti dostatečně dobře odůvodnil, po uplynutí lhůty by soud k tomuto doplnění nemohl přihlédnout a žalobu by musel i tak zamítnout.²¹³ Toto

²¹⁰ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 392, marg. č. 245, ISBN 978-80-7400-774-3.

²¹¹ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 235f [Rozhodnutí bez jednání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 2.)

²¹² Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2013, sp. zn. 21 Cdo 4119/2011

²¹³ § 232. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-7]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

pravidlo se však uplatní pouze pokud jde o kvantitativní rozšiřování žaloby. Účastníkovi nic nebrání v tom, aby i po uplynutí lhůty žalobu zúžil (částečně vzal zpět).²¹⁴

3.6.2 Rozhodnutí soudu o žalobě pro zmatečnost

Řízení o žalobě pro zmatečnost je založeno na kasačním principu a soud rozhoduje výhradně usnesením. Proto soud nikdy nerozhoduje ve věci samé, nýbrž napadené rozhodnutí buďto zruší (přičemž může zrušit i rozhodnutí soudu 1. stupně, i když nebylo napadeno, platí-li důvody zrušení i na toto rozhodnutí), případně žalobu odmítne, zamítne, nebo řízení o žalobě zastaví.

Soud žalobu odmítne, neobsahuje-li některou z povinných náležitostí, nebo je-li neurčitá či nesrozumitelná (§ 232 odst. 1 ve spojení s § 235a odst. 2 a § 43 odst. 2 o.s.ř.). Soud řízení o žalobě zastaví, nebyl-li zaplacen soudní poplatek, případně pokud bylo po souběžně podaném dovolání napadené rozhodnutí zrušeno (§ 235e odst. 4 o.s.ř.), případně žalobu zamítne, neshledá-li ji přípustnou či důvodnou, nebo byla-li podána opožděně nebo neoprávněnou osobou (§ 235f o.s.ř.).

Netypickým (a krajně nesystematickým) je tak ustanovení § 235f o.s.ř., dle kterého soud žalobu rovněž zamítne, není-li přípustná, nebo z důvodu opožděnosti. V tomto ohledu se úprava žaloby pro zmatečnost odchyľuje od úpravy ostatních opravných prostředků, pro které je zamítavé rozhodnutí typicky spojené s meritorním vyřízením věci, kdežto odmítnutí je výrazem toho, že je návrh nezpůsobilý k projednání, zejména pro přetrvávající esenciální vady, které brání, aby se jím soud zabýval.²¹⁵ Vzhledem k tomu, že se odpověď na důvod tohoto řešení nepodává ani z důvodové zprávy k zákonu č. 30/2000 Sb., rozhodnutí o žalobě formou zamítnutí zde lze považovat za nedůslednost zákonodárce.

Bylo-li žalobě vyhověno, a tedy napadené rozhodnutí zrušeno, další postup soudu je závislý na tom, pro který konkrétní typ zmatečnosti se tak stalo. Pakliže tomu tak nebylo pro neodstranitelný nedostatek podmínek řízení, soud po nabytí právní moci zrušovacího rozhodnutí věc znovu v rozsahu, ve kterém bylo rozhodnutí zrušeno, projedná a rozhodne.²¹⁶ Přihlédne přitom ke všemu, co vyšlo najevo v původním řízení nebo při projednávání žaloby, a je vázán

²¹⁴ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 232 [Náležitosti žaloby]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 8

²¹⁵ § 235f. In: JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-19]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

²¹⁶ LEBEDA, M. § 235h [Povolení obnovy, zrušení napadeného rozhodnutí]. In: ADAMOVIČ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLÍČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-19]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

právním názorem obsaženém ve zrušovacím rozhodnutí (§ 235h odst. 2 o.s.ř.). To znamená, že činí veškeré navazující úkony tak, aby nebylo další řízení toutéž zmatečností postiženo znovu.²¹⁷ Zároveň platí, že právní poměry jiných osob než účastníků řízení, nemohou být novým rozhodnutím dotčeny (§ 235i odst. 3 o.s.ř.).

V případě existence neodstranitelného nedostatku podmínek řízení (důvody podle § 229 odst. 1 písm. a), b), d) a odst. 2 písm. a) a b) o.s.ř.) rozhodne soud též samostatným výrokem o zastavení řízení nebo postoupení věci příslušnému orgánu (§ 235e odst. 2 o.s.ř.). Soud k takovému rozhodnutí přistoupí, nebyla-li dána pravomoc soudu, vystupoval-li v řízení někdo, kdo neměl způsobilost být účastníkem, nebo nebyl-li podán návrh na zahájení řízení, ačkoliv ho bylo dle zákona potřeba.

Řízení o žalobě pro zmatečnost je tak ovládáno kasačním opravným systémem. Opravný soud napadené rozhodnutí přezkoumá z pohledu žalobcem uplatněné vady zmatečnosti; shledá-li její existenci, napadené rozhodnutí zruší. Navazujícím výrokem rozhodne v závislosti na povaze předmětné vady – pokud se jednalo o takovou, pro kterou nelze v řízení pokračovat, řízení o věci taktéž zastaví, případně věc postoupí příslušnému orgánu. V opačném případě věc znovu projedná a rozhodne, vázán právním názorem uvedeným ve zrušovacím rozhodnutí.

3.6.3 Opravné prostředky proti rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost

Rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost je svou povahou prvostupňové rozhodnutí, a je tak proti němu přípustné odvolání (srov. § 201 ve spojení s § 202 o.s.ř. *a contrario*) a následně dovolání, nebylo-li odvolání vyhověno, a to za podmínek § 237 a § 238 o.s.ř.²¹⁸ Lze si tak v praxi představit vleklé řízení, v němž dochází ke zbytečnému řetězení dalších opravných prostředků, které do stability právních vztahů vnášejí další nejistotu. V případě, že by Nejvyšší soud dovolání vyhověl, lze si představit vícero možných scénářů. První možností by mohla být kasace usnesení odvolacího soudu i soudu prvního stupně a vrácení věci první instanci k dalšímu řízení. Řízení o žalobě pro zmatečnost by tak proběhlo od prvního stupně znovu, a přestože by byl soud nucen respektovat právní názor soudu dovolacího, nelze vyloučit, že by žalobu pro zmatečnost znovu zamítl pro odlišný důvod dosud neuplatněný. Takové rozhodnutí by mohlo v krajním případě vést k opakování celého postupu až k soudu nejvyššímu, tedy k dalšímu prodlužování právní nejistoty s nepředvídatelným výsledkem.

²¹⁷ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 235h [Postup soudu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 16

²¹⁸ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 235e [Rozhodnutí o žalobě]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1042, marg. č. 8

Ve druhém případě, který lze považovat za přijatelnější, by Nejvyšší soud využil svého revizního oprávnění uděleného mu § 243d odst. 1 písm. b) o.s.ř. a změnil rozhodnutí odvolacího soudu tak, že se žalobě pro zmatečnost vyhovuje. Soudní řízení by se tak vrátilo do žalobcem požadovaného procesního stádia, zmatečností již nedotčeného, kdy by soud již nerozhodoval o žalobě pro zmatečnost, nýbrž by znovu věc projednal a meritorně rozhodl.

Jak již z výše řečeného vyplývá, přípustnost odvolání, potažmo dovolání ve věci žaloby pro zmatečnost, může vést k ještě větším „zmatkům v řízení“, což lze vzhledem k účelu tohoto mimořádného opravného prostředku považovat za absurdní. Proto se domnívám, že by (přínejmenším) nemělo být dovolání proti odvolání ve věci žaloby pro zmatečnost ve smyslu § 238 o.s.ř. přípustné, nebo alespoň za restriktivních podmínek.

3.7 Žaloba pro zmatečnost v nesporném řízení

Žaloba pro zmatečnost je rovněž přípustná v některých řízeních upravených z.ř.s. Podle § 29 z.ř.s. v řízeních o žalobě pro zmatečnost není soud vázán mezemi, ve kterých se účastník domáhá přezkoumání rozhodnutí, bylo-li možné řízení zahájit i bez návrhu (§ 29 z.ř.s.). Soud tak není vázán rozsahem žalobcem napadených výroků. Někteří právní teoretici se domnívají, že absence vázanosti soudu se týká nikoliv pouze rozsahu napadených výroků, ale taktéž uplatněných žalobních důvodů, tedy důvodů zmatečnosti.²¹⁹ Autorský kolektiv komentáře ASPI v soudcovském komentáři k zákonu o zvláštních řízeních soudních z roku 2019 se k otázce vázanosti soudu ohledně uplatněného důvodu zmatečnosti explicitně nevyjadřují, srovnávají však ustanovení § 29 z.ř.s. s § 235d o.s.ř., které hovoří o kvantitativním rozsahu žaloby.²²⁰ Opačný náhled na věc má Lavický, který shledává výjimku z vázanosti soudem pouze pokud jde o rozsah přezkoumávaných výroků.²²¹ Z důvodu potenciálně přespříliš široké diskrece opravného soudu tak nemohu souhlasit se Svobodou a kol. a domnívám se, že se § 29 z.ř.s. uplatní výhradně na vázanost soudu, pokud jde o rozsah napadených výroků, obdobně jako v případě § 30 z.ř.s., který se uplatní na dovolání.

²¹⁹ SVOBODA, Karel. § 29 [Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 74, marg. č. 1

²²⁰ § 29. In: JIRSA, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-7]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

²²¹ LAVICKÝ, P. § 29. In: ADAMOVÁ, H., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DEJL, P., DOBROVOLNÁ, E., DOLEŽAL, T., FELGROVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K., HOLUB, O., CHALUPA, R., KOPA, M., KORNEL, M., KOŽIAK, J., KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-7]. ASPI_ID KO292_2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

Zákon v zvláštních řízeních soudních stanoví i další specifické odchylky pro jednotlivá řízení zákonem upravená, přičemž pro některá zákon užití žaloby úplně vylučuje, pro jiná jejich uplatnění omezuje dodatečnými podmínkami. V řízeních ve statusových věcech manželských je žaloba pro zmatečnost nepřipustná (§ 382 z.ř.s.), stejně tak i v řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí (§ 491 z.ř.s.). Lze tak konstatovat, že tato uvedená ustanovení jsou speciální k § 230 odst. 1 o.s.ř., které upravuje výluky z přípustnosti žaloby pro zmatečnost. Zvláštní podmínky zákon stanoví v řízení o pozůstalosti, kde je možné ji podat pouze proti pravomocnému rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, nebo kterým se řízení končí před soudem prvního stupně nebo v odvolacím řízení (§ 133 z.ř.s.).

Žaloba pro zmatečnost je tedy využitelná i ve většině řízení upravených z.ř.s. Obdobně jako v případě dovolání zákon pro řízení, jež lze zahájit i bez návrhu, stanoví širší rozsah přezkumu napadeného rozhodnutí, neboť soud není vázán rozsahem žalobcem napadených výroků. Tato skutečnost je odrazem procesních zásad, na kterých jsou nesporná řízení vystavěna, zejména zásady oficiality a zásady vyšetřovací. Soud tak za účelem ochrany veřejného zájmu přezkoumává rozhodnutí v širším rozsahu, než upravuje o.s.ř. pro klasické sporné řízení.

4. Žaloba na obnovu řízení

4.1 Funkce žaloby na obnovu řízení

Žaloba na obnovu řízení je posledním ze tří mimořádných opravných prostředků v systému českého civilního procesu. Její funkcí je náprava pravomocného rozhodnutí soudu v případě neúplného či nesprávného skutkového zjištění.²²² Žaloba tedy směřuje k přezkoumání pravomocného rozhodnutí ve věci samé, vyjde-li později najevo podstatná změna ve skutkové situaci případu, pročež nemůže napadené rozhodnutí dále obstát.²²³ Žalobou nelze napadat vady v právním posouzení ani vady zmatečností. K otázce, jak vykládat pojem věci samé, judikatura dovozuje, že se jí rozumí věc, která je tím předmětem, pro nějž se řízení vede. V řízení, v němž má být rozhodnut spor o právo mezi účastníky, kteří stojí proti sobě v postavení žalobce a žalovaného, je věcí samou nárok uplatněný žalobou, o němž má být v příslušném řízení věcně rozhodnuto.²²⁴

V praxi může nastat případ, kdy procesní strana nemohla bez svého zavinění uplatnit v původním řízení rozhodné skutkové okolnosti, neboť o nich bez svého zavinění nevěděla a vědět nemohla, nebo vyjde najevo důkaz, který v době původního řízení objektivně existoval, ale nemohl být proveden. Může se jednat např. o svědka, jehož výpověď může být rozhodující z hlediska posouzení věci samé, který odcestoval do zahraničí, a jeho místo pobytu není známé, nebo o skutečnost, že v dědickém řízení existovala novější, později vyhotovená závěť s odlišným zněním apod. Žaloba na obnovu řízení umožňuje znovuotevření původní věci a doplnění skutkového stavu tak, aby mohlo být dosaženo spravedlivé rozhodnutí založené na správných a úplných skutkových zjištěních.

Žaloba tak směřuje proti vadám skutkovým, čímž doplňuje ochranu poskytovanou systémem mimořádných opravných prostředků a poskytuje ji i v těchto specifických případech, ve kterých by užití ostatních procesních institutů bylo z praktického hlediska nevhodné (a de lege lata nepřijatelné). Žalobou nelze zpochybnit hodnocení důkazů soudem, nýbrž předpoklady, na nichž bylo hodnocení důkazů založeno,²²⁵ stejně tak nelze napadat nesprávné právní posouzení ani procesní vady, a to ani v případě, že by procesní chyba soudu měla v původním řízení za

²²² Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. ledna 2015, sp. zn. 21 Cdo 4165/2013

²²³ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 559, ISBN 978-80-7502-298-1.

²²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2011, sp. zn. 23 Cdo 1120/2011

²²⁵ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 228 [Důvody obnovy řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1004, marg. č. 2

následek nesprávné skutkové zjištění.²²⁶ Obdobně jako v případě žaloby pro zmatečnost řadí někteří právní teoretici žalobu na obnovu řízení nikoliv mezi mimořádné opravné prostředky, nýbrž mezi tzv. jiné prostředky nápravy vadných rozhodnutí, a to mmj. z důvodu absence devolutivního účinku.²²⁷ Žaloba není založena na žádném z opravných systémů.²²⁸

Žalobou může účastník napadnout pravomocný rozsudek nebo pravomocné usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé. Z přípustnosti žaloby pro zmatečnost tak jsou vyloučena nemeritorní usnesení vydávaná v průběhu řízení, včetně usnesení o odmítnutí odvolání nebo o zastavení řízení. Podmínkou pro uplatnění žaloby na obnovu řízení přitom není vyčerpání řádných opravných prostředků,²²⁹ jako tomu je v případě dovolání, nebo v případě některých důvodů žaloby pro zmatečnost. Účastníku zásadně nelze vyčítat, že nepodal odvolání, i když v žalobě na obnovu řízení uplatňoval skutečnosti, jež mohl uplatnit jako důvod odvolání dle § 205a a § 211a o.s.ř.²³⁰

Lze tak napadnout pravomocné meritorní rozhodnutí soudu prvního stupně, jakož i takový jeho rozsudek, proti němuž není odvolání dle § 202 odst. 2 o.s.ř. přípustné.²³¹ Předmětem žaloby mohou být i rozhodnutí odvolacího soudu a soudu prvního stupně zároveň, vztahují-li se důvody obnovy i na rozhodnutí prvoinstanční. Žalobu lze rovněž podat proti pravomocnému usnesení, kterým byl schválen smír, přičemž důvody obnovy se musí vztahovat na předpoklady, za kterých byl schvalován, jakož i pravomocný platební rozkaz, pravomocný rozsudek pro uznání a pravomocný rozsudek pro zmeškání, vztahují-li se důvody obnovy na podmínky, za nichž byly vydány.

Kořeny právní úpravy můžeme dohledat v Josefinském obecném soudním řádu z 1. května 1781 v tzv. restituční žalobě. Žaloba je tak tradičním institutem civilního procesu v českých zemích po staletí. Název tohoto opravného prostředku se různil – dle civilního řádu z roku 1950 byl označován jako „návrh“ na obnovu řízení, od ledna 2001 nese název žaloba. Některé původní důvody žaloby na obnovu řízení byly tradičně kodifikovány jako důvody dovolání. Souhrnnou novelou o.s.ř., zákonem č. 30/2000 Sb., však tyto důvody byly zařazeny jako důvody znovuzavedené žaloby pro zmatečnost (odnětí možnosti jednat před soudem, rozhodnutí

²²⁶ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 286, ISBN 978-80-7400-774-3.

²²⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck), s. 426, ISBN 978-80-7400-787-3.

²²⁸ Ibid.

²²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2008, sp. zn. 33 Odo 145/2006

²³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.10.2009, sp. zn. 21 Cdo 3483/2008

²³¹ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 228 [Důvody obnovy řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1004, marg. č. 5

v důsledku trestného činu soudce apod.). Jednotlivé důvody žaloby na obnovu řízení rozeberu v následujícím výkladu.

4.2 Důvody žaloby pro obnovu řízení

Zákon od poslední novelizace relevantních ustanovení, provedené zákonem č. 30/2000 Sb., účinným od 1. ledna 2001, obsahuje v současné době 2 důvody obnovy řízení. První důvod souvisí s nevědomostí účastníka ohledně důkazů, rozhodnutí či skutečností, jejichž uplatnění v původním řízení by pro něho mohlo přivodit příznivější rozhodnutí, a to aniž by tuto nevědomost či jejich neuplatnění zavinil. Účastník se tedy o těchto skutečnostech dozvěděl po pravomocném skončení původního řízení, přestože již objektivně existovaly. Druhý důvod žaloby se váže ke skutečnosti, že účastník v původním řízení splnil důkazní povinnost, ale z důvodu objektivních okolností nemohl být důkaz proveden. Po pravomocném skončení původního řízení tak vyšlo najevo, že lze provést důkaz, který v původním řízení objektivně nebylo možno provést.

Existují tedy dva důvody žaloby, a tyto důvody vyplývají z účelu žaloby jako mimořádného prostředku, který umožňuje doplnění zjištění skutkového stavu²³² – za prvé, že účastník bez své viny nemohl v původním řízení uplatnit skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, a to před soudem prvního stupně nebo u soudu odvolacího (pouze jde-li o skutečnosti, které by mohl uplatnit před odvolacím soudem), mohou-li pro něho přivodit příznivější rozhodnutí ve věci. Účastník tedy o těchto skutečnostech nevěděl, ani procesně nezavinil, že nesplnil povinnost tvrzení nebo důkazní;²³³ půjde tak o skutečnosti, které nebyly známy, nebo vyšly najevo až později, a to nikoliv v důsledku procesního pochybení účastníka.²³⁴

Druhý důvod se týká existence důkazů, které nyní lze provést a v původním řízení před prvostupňovým soudem nebo soudem odvolacím to nebylo možné, mohou-li účastníku přivodit příznivější rozhodnutí ve věci. Účastník tak v původním řízení splnil důkazní povinnost, jenže z objektivních důvodů, které nezavinil, důkaz nemohl být proveden.²³⁵

Zastavíme se u otázky, o jaké skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy konkrétně musí jít, aby bylo možné je žalobou na obnovu řízení uplatnit. Předně je třeba zdůraznit základní podmínku, že se

²³² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 361, ISBN 978-80-7380-714-6.

²³³ DOLEŽÍLEK, Jirí. § 228 [Důvody obnovy řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jirí, DOLEŽÍLEK, Jirí a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1006, marg. č. 11.

²³⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 361, ISBN 978-80-7380-714-6.

²³⁵ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní: Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 561, ISBN 978-80-7502-298-1.

musí jednat o skutečnosti, které již v době původního řízení objektivně existovaly (před vyhlášením rozsudku), a účastník je nemohl bez svého zavinění použít. Důvodem pro povolení obnovy tedy nemohou být skutečnosti, které nastaly až po skončení původního řízení.²³⁶ O případ, kdy účastník nemohl důkaz bez své viny použít, se nejedná tehdy, kdy účastník v řízení určitý důkaz uplatnil, ale soud k němu nepřihlédl, protože jej považoval za nerozhodný.²³⁷ Ani v případě, že byla účastníkovi odňata možnost jednat před soudem, nelze hovořit o použití žaloby na obnovu řízení, neboť se jedná o zákonný důvod žaloby pro zmatečnost (srov. § 229 odst. 3 o.s.ř.).²³⁸

Rozhodnutí je třeba vykládat nejen jako rozhodnutí, které bylo vydáno v době původního řízení, ale i takové, které bylo vydáno po skončení původního řízení, pokud vypovídá o skutečnostech a důkazech, které byly předmětem původního řízení.²³⁹ Může se jednat např. o rozhodnutí o předběžné otázce, která byla po skončení původního řízení vyřešena jinak, byl-li soud při původním rozhodování vázán rozhodnutím jiného orgánu. Rozhodnutím ve smyslu ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) o.s.ř. nemůže být rozhodnutí Ústavního nebo Nejvyššího soudu, ani Evropského soudu pro lidská práva, kterým se příslušný soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe, o kterou se napadené rozhodnutí opíralo. Je tomu tak proto, že rozhodnutí fakticky do řízení nepřináší žádnou novou skutkovou okolnost.²⁴⁰

Další nezbytnou podmínkou obnovy řízení je, aby na základě nových skutečností, rozhodnutí nebo důkazů mohlo dojít k příznivějšímu rozhodnutí pro účastníka. Pro nařízení obnovy je dostačující být jen pravděpodobnost vydání takového rozhodnutí, ať už ve spojení s novými skutečnostmi samotnými či ve spojení s již provedeným dokazováním.²⁴¹ Není třeba, aby soud v tomto směru došel k celkem bezpečnému závěru.²⁴²

²³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.2.2004, sp. zn. 22 Cdo 2347/2003

²³⁷ § 228. In: JIRŠA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-22]. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.5.2010, sp. zn. 23 Cdo 3348/2009

²³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.11.2014, sp. zn. 28 Cdo 2794/2014.

²⁴⁰ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 312, marg. č. 208, ISBN 978-80-7400-774-3.

²⁴¹ LEBEDA, M. § 228 [Přípustnost obnovy]. In: ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLÍČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-11-23]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²⁴² Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.8.2017, sp. zn. 22 Cdo 3251/2017

4.3 Nepřípustnost žaloby na obnovu řízení

Žaloba na obnovu řízení není přípustná, obdobně jako žaloba pro zmatečnost, proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby, nebo pouze proti výrokům rozhodnutí o nákladech řízení, o lhůtě k plnění a o předběžné vykonatelnosti, a pouze proti důvodům rozhodnutí. Žaloba není též přípustná ve věci výkonu rozhodnutí (§ 254 odst. 2 věta druhá o.s.ř.). Na základě argumentu *a maiori ad minus* lze dovodit, že tatáž nemožnost podání žaloby na obnovu řízení se uplatní i v rámci dílčího řízení o návrhu na zastavení exekuce.²⁴³ K odůvodnění nepřípustnosti žaloby proti jednotlivým typům rozhodnutí a výroků odkazují na kapitolu 3.3 této práce, pojednávající o nepřípustnosti žaloby pro zmatečnost, protože je nepřípustnost žalob upravena ve společném ustanovení.

Nad rámec výše uvedeného je žaloba na obnovu řízení rovněž nepřípustná (na rozdíl od žaloby pro zmatečnost) proti rozsudkům a usnesením, jejichž zrušení nebo změny lze dosáhnout jinak, nepočítaje v to dovolání (§ 230 odst. 2 o.s.ř.). Tento případ nepřípustnosti směřuje k využití odlišných procesních institutů, jejichž aplikace je pro dosažení příslušného cíle (jímž je věcně správné rozhodnutí) vhodnější, a jedná se obecně o takové, které umožňují zrušení nebo změnu pravomocného rozhodnutí i bez splnění podmínek žaloby na obnovu řízení.²⁴⁴ Mezi takové instituty ovšem nepatří návrh na změnu rozhodnutí podle § 163 o.s.ř., neboť této změny lze dosáhnout pouze v případě podstatné změny okolností. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 163 o.s.ř. nemůže sloužit k nápravě původního rozsudku, je u rozsudků odsuzujících k plnění v budoucnu splatných dávek nebo k plnění ve splátkách žaloba na obnovu řízení přípustná.²⁴⁵ To však platí pouze tehdy, mají-li být důvodem změny rozhodnutí skutečnosti, resp. důkazy, které tu byly již před vyhlášením rozhodnutí, nikoliv pokud se od vyhlášení změnily poměry, tedy nastaly nové skutečnosti. Pak je na místě podat návrh na změnu rozhodnutí dle § 163 o.s.ř.²⁴⁶

4.4 Náležitosti žaloby na obnovu řízení

Kromě obecných náležitostí podání (§ 42 odst. 4 o.s.ř.) musí žaloba obsahovat označení napadeného rozhodnutí, rozsah, ve kterém jej napadá (tedy zda jej napadá v celém rozsahu, nebo jen určité výroky), důvod žaloby, vyličení skutečností svědčících o tom, že byla žaloba podána

²⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5.12.2018, sp. zn. 20 Cdo 4299/2018

²⁴⁴ DOLEŽÍLEK, Jiří. § 230 [Nepřípustnost žaloby]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4

²⁴⁵ Ibid., marg. č. 5.

²⁴⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck), s. 427, marg. 901, ISBN 978-80-7400-787-3.

včas, označení důkazů, o které se žaloba opírá, jakož i čeho se žalobce domáhá (§ 232 odst. 1 o.s.ř.).

Pokud jde o vymezení rozsahu napadení rozhodnutí, účastník může napadnout rozhodnutí v plném rozsahu, ale i částečně, obsahuje-li rozhodnutí více výroků. Bylo-li v řízení rozhodnuto o dělitelném plnění, žalobce může rozhodnutí napadnout i pouze ve vymezeném rozsahu plnění. Shledá-li žalobce nesprávnými jen některé výroky, lze doporučit žalování pouze v jejich rozsahu, aby mu v souladu se zásadou úspěchu ve věci byla přiznána náhrada nákladů řízení (§ 142 odst. 2 o.s.ř.). Napadení pouze některých výroků může mít rovněž význam pro následný soudní výkon rozhodnutí v rozsahu nenapadených výroků.

Žalobce musí rovněž dostatečně precizně vymežit důvody žaloby tak, aby nebylo možno je zaměnit s důvody jinými. Žaloba musí obsahovat po skutkové stránce dostatečně určité a srozumitelné vylíčení důvodu žaloby tak, aby bylo nepochybné, jaký z důvodů obnovy řízení se uplatňuje; nepostačuje pouhý odkaz na ustanovení zákona, ve kterém je důvod obnovy řízení obsažen.²⁴⁷ Rozsah i důvod žaloby lze měnit pouze v průběhu trvání lhůt k žalobě (§ 232 odst. 2 o.s.ř.).

Další důležitou náležitostí je vylíčení skutečností svědčících o včasém podání žaloby. Žalobce je tak povinen tvrdit a prokázat, že žalobu podal včas. Jde zejména o vylíčení skutečností svědčících o dodržení subjektivních lhůt.²⁴⁸ Aby bylo v žalobě dostatečně vymezeno, kdy se žalobce o důvodech k podání žaloby dozvěděl, přitom postačí např. i formulace, že se tomu tak stalo „v letošním roce,“ lze-li z celkového kontextu dovodit, že žaloba musela být podána včas.²⁴⁹

Žalobce je povinen taktéž vymežit, čeho se žalobou domáhá. Žaloba na obnovu řízení má obsahovat zásadně dva návrhy – jednak návrh na vydání usnesení o povolení obnovy řízení, za druhé návrh na vydání rozsudku, případně usnesení, jímž se původní rozhodnutí mění, resp. nahrazuje.²⁵⁰

4.5 Lhůty k podání žaloby na obnovu řízení

Žaloba na obnovu řízení je ohraničena subjektivní a objektivní lhůtou. Zmeškání těchto lhůt nelze postupem dle § 58 o.s.ř. prominout (§ 235 odst. 1 o.s.ř.). Žalobce ji musí podat do 3 měsíců

²⁴⁷ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.9.2021, sp. zn. 27 Cdo 2659/2020

²⁴⁸ DOLEŽÍLEK, Jirí. § 232 [Náležitosti žaloby]. In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I, II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1831, marg. č. 1

²⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2019, sp. zn. 22 Cdo 2471/2019

²⁵⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck), s. 433, marg. 914, ISBN 978-80-7400-787-3.

od té doby, kdy se o důvodu obnovy dozvěděl (u důvodů podle § 228 odst. 1 písm. a) o.s.ř.), nebo od té doby, kdy jej mohl uplatnit (u důvodu podle § 228 odst. 1 písm. b) o.s.ř.). Podle judikatury Nejvyššího soudu je počátek subjektivní lhůty vázán k okamžiku, kdy se účastník dozvěděl o důvodech svědčících pro obnovu řízení, a nikoliv k okamžiku, kdy nabytí vědomost o možnosti podat tento opravný prostředek.²⁵¹ Subjektivní lhůta však nemůže uplynout dříve než po 3 měsících od nabytí právní moci napadeného rozhodnutí (§ 233 odst. 1 o.s.ř.). Účastník je tedy chráněn před situací, kdy by se sice dozvěděl o důvodu podání žaloby na obnovu řízení, ale rozhodnutí doposud nenabylo právní moci, a subjektivní lhůta k podání žaloby by tak mohla v krajním případě uplynout dříve, než by bylo vůbec přípustné žalobu podat.

Objektivní lhůtu zákon stanoví v délce 3 let a počátek lhůty je vázán na den nabytí právní moci napadeného rozhodnutí (§ 233 odst. 2 o.s.ř.). Po uplynutí objektivní lhůty může být žaloba podána jen v případě, že trestní rozsudek nebo rozhodnutí o přestupku, na jejichž podkladě bylo v původním řízení přiznáno právo, byly později zrušeny. V takovém případě je žaloba podána včas, jestliže byla dodržena subjektivní lhůta k jejímu podání.²⁵²

4.6 Řízení o žalobě na obnovu řízení

Řízení o žalobě je zahájeno podáním věcně a místně příslušnému soudu a je zásadně řízením s jednáním, není-li žaloba na obnovu řízení zamítnuta pro nepřipustnost, opožděnost, nebo protože byla podána neoprávněnou osobou.²⁵³ Žaloba se podává k soudu prvního stupně, a to i přesto, že byla podána pouze proti rozhodnutí soudu odvolacího; nemá tedy devolutivní účinek. Soud však může nařídit odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, je-li pravděpodobné, že bude žalobě vyhověno (§ 235c o.s.ř.). Na řízení se přiměřeně použijí ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, s výjimkou ustanovení o záměně a přistoupení účastníka nebo o vzájemném návrhu (§ 235a odst. 2 o.s.ř.). Řízení o žalobě je fakultativně dvoufázové v závislosti na tom, zda soud prvního stupně shledá splnění zákonných podmínek pro obnovu řízení.

První fázi řízení o žalobě lze nazvat jako řízení obnovovací²⁵⁴ (*iudicium rescindens*), ve které soud posoudí, zda jsou naplněny zákonné předpoklady pro povolení obnovy řízení. Pokud ano, navazuje fáze druhá, řízení obnovené²⁵⁵ (*iudicium rescissorium*). V ní soud následně projedná

²⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.8.2022, sp. zn. 26 Cdo 1710/2022

²⁵² DOLEŽÍLEK, Jirí. § 233 [Lhůty k žalobě na obnovu řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jirí a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4.)

²⁵³ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 562, ISBN 978-80-7502-298-1.

²⁵⁴ DOLEŽÍLEK, Jirí. § 235e [Rozhodnutí o žalobě]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jirí a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1

²⁵⁵ Ibid., marg. č. 2

věc znovu, přičemž přihlédně ke všemu, co v průběhu řízení vyšlo najevo. Druhá fáze řízení končí buď zamítnutím žaloby, nebo vynesením rozsudku, který nahradí rozsudek původní.

4.6.1 Rozsah přezkumné činnosti soudu 1. stupně

V souladu se zásadou dispoziční je soud vázán důvody uvedenými v žalobě, a může proto napadené rozhodnutí přezkoumávat pouze z hledisek a v mezích stanovených žalobcem. Soud je tak vázán rozsahem napadených výroků a uplatněnými důvody žaloby. Ze zásady vázanosti soudu návrhem žalobce se uplatní několik výjimek, obdobně jako v případě žaloby pro zmatečnost, neboť oba opravné prostředky mají pro některé otázky společná ustanovení. Soud tak není vázán rozsahem žaloby v případech, kdy na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který žalobou nebyl dotčen, nebo v případě, kdy jde o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně, a kde platí úkony jednoho z nich i pro ostatní, nebo jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání práva. K odůvodnění jednotlivých výjimek z vázanosti soudu rozsahem napadených výroků si autor dovoluje odkázat na podkapitulu 2.5.4 věnovanou dovolání, neboť se jednotlivé výjimky obsahově překrývají s výjimkami pro žalobu na obnovu řízení. Rozsah přezkumné činnosti soudu je odlišný v nesporných řízeních (viz podkapitola 4.7).

4.6.2 Řízení obnovovací (iudicium rescindens)

Soud v první fázi řízení o žalobě rozhoduje, zda nařídí obnovu řízení, a případně v jakém rozsahu. Při procesu rozhodování přezkoumává žalobu v zásadě ve třech směrech. Jednak zjišťuje, zda zde jsou nové skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které nevyšly v původním řízení najevo, a zda mohly ovlivnit původní rozhodnutí ve věci samé, kdyby o nich soud věděl a mohl je provést. Dále soud zkoumá, zda účastník tyto skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy nemohl v původním řízení uplatnit, aniž by to jakkoliv procesně zavinil. V poslední řadě se soud zabývá otázkou včasnosti podané žaloby.²⁵⁶

Tážeme-li se, kdy lze shledat, že účastník skutečnost neuplatnil bez své viny (resp. kdy lze toto zavinění konstatovat, a proto žalobu na obnovu řízení zamítnout), judikatura Nejvyššího soudu k tomuto uvádí, že z hlediska procesního zavinění je určující otázka, zda se mohl dovolatel při aktivitě, kterou lze očekávat od účastníka řízení při uplatňování jeho práv, dozvědět o tom, kde se důkazní prostředek nachází.²⁵⁷ Dovolací soud přitom může zpochybnit úvahu soudu

²⁵⁶ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 383, ISBN 978-80-7400-774-3.

²⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2012, sp. zn. 32 Cdo 4503/2011

nalézacího ohledně procesního zavinění žalobce jen při její zjevné nepřiměřenosti.²⁵⁸ Nejvyšší soud proto v otázce zavinění účastníka konstatuje, že *nelze vymezit konkrétní hranici, kdy nemožnost uplatnění důkazu v původním řízení zavinil účastník a kdy jeho zavinění absentuje, nýbrž je možné toliko v konkrétním případě uzavřít, zda zavinění účastníka bylo, či nebylo dáno a zda byly závěry soudů nižších stupňů zjevně nepřiměřené.*²⁵⁹

V poslední řadě se soud zabývá skutečnostmi vyličenými účastníkem, jež svědčí o tom, že žaloba byla podána včas. V každém případě se jedná o posouzení individuálních skutečností vyličených účastníkem vypovídajících o tom, že byla zachována subjektivní lhůta k podání žaloby.²⁶⁰

Soud žalobu na obnovu řízení odmítne, neobsahuje-li povinné náležitosti žaloby a žalobce své podání navzdory výzvě soudu neopravil (§ 235a odst. 2 ve spojení s § 43 odst. 2 o.s.ř.). Žaloba je zamítnuta, jestliže soud neshledá důvody k nařízení obnovy řízení, je-li nepřijatelná, nebo je-li podána opožděně či osobou neoprávněnou (§ 235f o.s.ř.). Vzhledem k tomu, že se v případě § 235f o.s.ř. jedná o společné ustanovení upravující jak žalobu pro zmatečnost, tak žalobu na obnovu řízení, i zde zákonodárce zvolil řešení ve formě zamítavého rozhodnutí ve vztahu k opožděnému či nepřijatelnému podání, což je v porovnání s ostatními opravnými prostředky krajně neobvyklé.

Pakliže je žaloba přípustná, podána včas a je-li naplněn důvod pro obnovu řízení, soud usnesením obnovu povolí, a po nabytí právní moci tohoto usnesení věc bez dalšího návrhu projedná a rozhodne. Povoláním obnovy řízení se odkládá vykonatelnost napadeného rozhodnutí ex lege (§ 235g o.s.ř.).

4.6.3 Řízení obnovené (iudicium rescissorium)

Samotným nařízením obnovy řízení se původní rozhodnutí neruší. Původní řízení a řízení o obnově spolu tvoří jeden celek, dojde k jejich reálnému splnutí.²⁶¹ V obnoveném řízení soud prvního stupně věc znovu projedná v rozsahu, v jakém byla obnova povolena, a při rozhodování přihlédně ke všemu, co vyšlo najevo v původním řízení a při projednávání žaloby (§ 235h odst. 1

²⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.8. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3251/2017

²⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2.7.2018, sp. zn. 28 Cdo 1408/2018

²⁶⁰ LEBEDA, M. § 232 [Náležitosti žaloby]. In: ADAMOVIČ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLÍČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-9]. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

²⁶¹ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 287, marg. č. 193, ISBN 978-80-7400-774-3.

o.s.ř.). Soud je tedy vázán rozsahem, v jakém žalobce rozhodnutí napadl, a až na zákonné výjimky obnovu nařídí pouze v rozsahu napadených výroků. Soud první instance především provede ty důkazy, pro které byla povolena obnova řízení, tedy důkazy a skutečnosti, které nemohly být v původním řízení provedeny, jakož i důkazy vztahující se k novým skutečnostem nebo rozhodnutím jako důvodům pro obnovu řízení.²⁶² V řízení obnoveném soud může žalobu usnesením zamítnout, případně rozhodnutí změnit a nové rozhodnutí nahradí původní; nejedná se tedy o zrušení rozhodnutí, nýbrž o jeho nahrazení rozhodnutím novým.²⁶³

V obnoveném řízení soud rozhodne o zamítnutí žaloby, pakliže shledá napadené rozhodnutí věcně správným; zohledňuje při tom pouze výrok rozhodnutí. Žalobu taktéž zamítne, pokud je rozhodnutí i na podkladě odlišného skutkového stavu věcně správné. Jestliže tedy soud dospěje k závěru, že je napadené rozhodnutí správné, nevydá znovu rozhodnutí o totožném obsahu, jako tomu bylo za účinnosti o.s.ř. ve znění před novelou provedenou zákonem č. 519/1991 Sb. Pokud totiž soud vydal znovu obsahově shodné rozhodnutí, působila tato úprava praktické potíže, neboť bylo v takovém případě původní rozhodnutí ze zákona zrušeno, a soud byl nucen zastavit zahájený výkon původního rozhodnutí a nařídít jej na podkladě nového rozhodnutí znovu.²⁶⁴

Pokud však soud v obnoveném řízení po provedení nových důkazů shledá, že je třeba rozhodnout jinak, rozhodnutí usnesením či rozsudkem změnit. Novým rozhodnutím však v žádném případě nesmějí být dotčeny právní poměry třetích osob (§ 235i odst. 3 o.s.ř.). Vzhledem k tomu, že rozhodnutí o žalobě na obnovu řízení je rozhodnutím vydaným v prvním stupni, je proti němu přípustné odvolání, případně následně dovolání za podmínek § 237 an. o.s.ř.

4.7 Žaloba na obnovu řízení v nesporném řízení

Žaloba na obnovu řízení je zásadně přípustná i v rámci řízení upravených z.ř.s. a při jejím projednávání a rozhodování o ní se uplatní zvláštní režim, typický pro nesporná řízení. Při povolení obnovy řízení není soud vázán rozsahem účastníkovra návrhu na přezkoumání rozhodnutí (§ 29 z.ř.s.); domnívám se však, že uvedené platí (jak již bylo uvedeno v kapitole 3.7) pouze pokud jde o rozsah napadených výroků. Ustanovení se však uplatní pouze tehdy, pokud bylo možné řízení zahájit i bez návrhu. Nezáleží tedy na tom, jakým způsobem bylo to či ono

²⁶² DOLEŽÍLEK, Jirí. § 235h [Postup soudu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jirí, DOLEŽÍLEK, Jirí a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1047, marg. č. 1

²⁶³ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 563, ISBN 978-80-7502-298-1.

²⁶⁴ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, č. 519/1991 Dz, k § 235 o.s.ř.

řízení zahájeno, stěžejní je pouze možnost, aby dané řízení být zahájeno *ex officio* mohlo. Průběh řízení je plně upraven v o.s.ř., neboť z.ř.s. vlastní úpravu až na drobné odchylky neobsahuje. Je však třeba věnovat pozornost speciálním ustanovením z.ř.s., která odchylně upravují přípustnost žaloby.

Žaloba na obnovu řízení není přípustná v řízení o určení, zda tu manželství je či není a o neplatnosti manželství (§ 382 z.ř.s.), jakož i v řízení o rozvodu manželství (§ 398 z.ř.s.). Nepřípustnost žaloby na obnovu řízení je dána i v řízeních ve věcech partnerských, neboť úprava ustanovení o věcech manželských se na řízení ve věcech partnerských použije přiměřeně (§ 399 odst. 2 z.ř.s.). Žaloba je rovněž nepřipustná v řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí (§ 491 z.ř.s.). Lze tak konstatovat, že veškerá nadepsaná ustanovení rozšiřují ustanovení o.s.ř. upravující výluky z přípustnosti žaloby na obnovu řízení a představují *lex specialis* k § 228 o.s.ř. upravující přípustnost a důvody žaloby.²⁶⁵

Určité odchylky nalezneme rovněž v řízení o určení a popření otcovství, kde je žaloba přípustná pouze za podmínek, že otcovství bylo určeno soudem přede dnem 31.12.1995, a jsou tu nové důkazy, které souvisí s novými vědeckými metodami, které nebylo možno v původním řízení použít (§ 425a z.ř.s.). Vzhledem ke značnému časovému odstupu od roku 1995 lze považovat toto ustanovení za v podstatě obsoletní a v praxi nepoužitelné.

²⁶⁵ SVOBODA, Karel. § 382 [Obnova řízení a zmatečnost]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 769, marg. č. 1

5. Úprava přípustnosti mimořádných opravných prostředků ve věcném záměru Civilního řádu soudního

V této kapitole zamýšlím naplnit jeden ze stanovených cílů své práce, jímž je analýza úpravy přípustnosti mimořádných opravných prostředků ve věcném záměru Civilního řádu soudního. Dovolím si okomentovat poslední verzi Věcného záměru z roku 2020, přičemž součástí výkladu je popis úpravy přípustnosti u jednotlivých opravných prostředků, komparace s úpravou přípustnosti v o.s.ř. v posledním účinném znění a vlastní zhodnocení navrhované změny.

5.1 Přípustnost dovolání

Věcný záměr c.ř.s. upravuje přípustnost dovolání v bodech 409 až 414. Podobnosti s úpravou dovolání v o.s.ř. můžeme dohledat hned v úvodních ustanoveních – dovolání má být přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (bod 409 c.ř.s.). V následujících ustanoveních se však věcný záměr od současného procesního kodexu odchyluje, neboť jeho autoři cílí k podstatné změně institutu dovolání, jejímž účelem má být zvýšení právní jistoty potenciálního dovolatele a potažmo laické veřejnosti v nejširším slova smyslu. Z textu důvodové zprávy vyplývá, že autoři, respektujíc judikaturu Ústavního soudu, zejména usilují o to, aby přípustnost dovolání byla každému dovolateli v individuálním případě bezpečně rozpoznatelná (cit.: *aby přípustnost dovolání byla předvídatelná pro každého potencionálního dovolatele ještě dříve, než dovolání podá*).²⁶⁶ Proto navrhuji, aby dovolání bylo přípustné výhradně proti rozsudkům, a aby o přípustnosti dovolání rozhodoval odvolací soud.

Jak výše uvedenému rozumět? Měl by tedy nově posuzovat splnění předpokladů přípustnosti odvolací soud namísto soudu odvolacího? Autorský kolektiv jde ve svých úvahách dál, a ve svém legislativním díle navrhuje, aby odvolací soud předpoklady přípustnosti nejen posuzoval, nýbrž aby si sám v každé konkrétní věci zjišťoval jejich naplnění. Z výše řečeného tak plyne (a autorský kolektiv na tuto skutečnost po právu upozorňuje), že dovolatel se ve své argumentaci již nebude muset soustředit na pracné vymezení předpokladů přípustnosti, neboť to za něj posoudí odvolací soud, a bude se moci zaměřit na argumentaci ve věci samé.²⁶⁷

Věcný záměr tedy váže přípustnost dovolání na následující předpoklady – jednak od o.s.ř. přejímá nepřípustnost dovolání v bagatelních věcech (hodnota předmětu sporu, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené dovoláním, musí přesahovat 50 tisíc Kč), což lze považovat za

²⁶⁶ Věcný záměr c.ř.s. z roku 2020, str. 372

²⁶⁷ LAVICKÝ, Petr, WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. Bulletin advokacie, 2018, č. 1-2, s. 11-21

úpravu rozumnou a ospravedlnitelnou. Kromě toho, jak již bylo naznačeno výše, druhým předpokladem přípustnosti dovolání je výrok odvolacího soudu, v němž dovolání výslovně připustí. Neobsahuje-li rozsudek odvolacího soudu výrok o možnosti podat dovolání, účastník jej v zásadě podat nemůže (s výjimkou tzv. výjimečného dovolání vymezeného níže). Výrokem o přípustnosti dovolání je dovolací soud vázán (viz bod 413 c.ř.s.).

Kdy však odvolací soud dovolání připustí? Dle věcného záměru odvolací soud dovolání připustí, a to i bez návrhu, pakliže rozsudek odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného či procesního práva *zásadního právního významu*. Věcný záměr následně (demonstrativně) vypočítává, kdy se o takovou otázku jedná, přičemž fakticky přejímá znění jednotlivých skutkových podstat obsažených v současném § 237 o.s.ř. s jedinou výjimkou, a to má-li se dovolací soud odchýlit od své ustálené rozhodovací praxe. Lze tedy shrnout, že odvolací soud v rámci procesu vydání meritorního rozhodnutí o odvolání posoudí, zda bylo rozhodováno v bagatelní věci, a v případě, že dospěje k závěru, že došlo k naplnění jednoho z kritérií zásadního právního významu, vysloví spolu s rozhodnutím ve věci samé výrok o přípustnosti dovolání. V opačném případě výrok o přípustnosti nevysloví, fakticky jej vynechá – nevzdává se výrok o přípustnosti vylučující.

Potenciální dovolatel však může dovolání za určitých podmínek podat i v případě, že odvolací soud dovolací přezkum svým výrokem neotevře. Věcný záměr upravuje institut tzv. výjimečného dovolání, které je přípustné i pokud odvolací soud dovolání nepřipustil. Předpokladem je, že hodnota sporu převyšuje určitou peněžitou částku (kterou návrh c.ř.s. prozatím nespecifikuje). V takovém případě o přípustnosti definitivně rozhoduje Nejvyšší soud, který dovolání meritorně projedná a rozhodne, shledá-li, že rozsudek odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva zásadního právního významu. V řízení o výjimečném dovolání věcný záměr mezi kritéria „právní významnosti“ uvádí i případ, kdy má být dovolacím soudem již vyřešená právní otázka posouzena jinak (tedy má-li se dovolací soud odchýlit od své ustálené rozhodovací praxe). Dovolatel tak formuluje otázku zásadního právního významu pouze v případě výjimečného dovolání, a svým podáním brojí proti tomu, že odvolací soud dovolání připustit měl, ale neučinil tak.²⁶⁸

Autorskému kolektivu lze dát za pravdu, že pokud bude záviset vyřešení otázky přípustnosti na výroku odvolacího soudu, potenciální dovolatel bude vždy předem s jistotou vědět, kdy je dovolání přípustné. Bude-li přípustnost dovolání vyslovena, nebude již dovolatel nadále, slovy autorského kolektivu věcného záměru, nepřiměřeně a nesprávně zatížen povinností předpoklady

²⁶⁸ Věcný záměr c.ř.s. z roku 2020, bod 411, str. 376

přípustnosti vymezovat, jakožto povinností vybočující z mezí dispozičního principu.²⁶⁹ Potud považují návrh za velmi pozitivní krok, protože vymezení předpokladu přípustnosti je v praxi, s přihlédnutím k vysokému množství odmítnutých dovolání, velmi obtížné. V jakém konkrétním případě však může účastník očekávat, že odvolací soud přípustnost dovolání vysloví, však zůstane i nadále nejasné. Obávám se vzniku značně rozdílné praxe odvolacích soudů napříč republikou, kdy některé odvolací soudy přípustnost budou vyslovovat častěji, nebo téměř vůbec v porovnání s jinými. K tomuto jevu v minulosti skutečně docházelo (před novelou o.s.ř., zákonem č. 238/1995 Sb.),²⁷⁰ kdy připuštění dovolání bylo postaveno na ještě větší míře diskrece odvolacího soudu. Tehdy účinná zákonná úprava dovolání obsahovala formulaci, že odvolací soud (pouze) „může“ dovolání připustit, pakliže rozhodnutí spočívá na otázce zásadního právního významu. I kdyby však nový procesní předpis neměl takto problematickou formulaci obsahovat, tak či onak zůstane na uvážení odvolacího soudu, zda existenci otázky zásadního právního významu vysloví nebo nikoliv.

Na hrozbu existence „krajové judikatury“, v souvislosti s potenciální neochotou odvolacích soudů připouštět přezkum svých rozhodnutí, upozornilo ostatně i občanskoprávní a obchodněprávní kolegium Nejvyššího soudu ve svém kritickém stanovisku z dubna 2018.²⁷¹ Pakliže předmětný spor nebude dosahovat patřičné peněžité hodnoty, nebude úvaha odvolacího soudu podléhat žádnému přezkumu. Účastník řízení tak přesto, že bude bezpečně vědět, kdy je dovolání přípustné (a úprava c.ř.s. tak částečně vyhoví požadavkům Ústavního soudu formulovaným v nálezu Pl. ÚS 29/11), nebude mít jistotu, že tomu tak bude konkrétně v jeho případě. Proto se mi řešení obsažené v aktualizovaném znění věcného záměru jeví jaksi na půli cesty.

V neposlední řadě stojí bezesporu za povšimnutí, že věcný záměr připouští odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu pouze v případě věcí, u nichž hodnota sporu přesahuje určitou peněžitou částku. Přestože věcný záměr konkrétní výši této částky nestanoví, je nepochybné, že bude přesahovat práh bagatelních věcí. I kdyby rozdíl obou částek neměl být významný, tato úprava může mít za důsledek určité „zkostratění“ judikatury, jež by byla méně flexibilní a přizpůsobivá změnám v legislativě a společenských poměrech. Přestože je nutno

²⁶⁹ WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk, LAVICKÝ, Petr. Věcný záměr civilního řádu soudního. Právní rozhledy, 2017, č. 23-24, s. 801-810

²⁷⁰ PONDIKASOVÁ, Tereza. Úvahy nad podobou dovolání v civilním řízení – přípustnost. Právní rádce 18/2021, s. 611

²⁷¹ TOMÍČEK, Petr. Civilní kolegium Nejvyššího soudu schválilo aktuální materiál, v němž se opět kriticky vyjadřuje k návrhu věcného záměru nového civilního řádu soudního online. Nejvyšší soud, publikováno 30. 4. 2018 [cit.11.1.2023]. Dostupné z:

https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/0/A1392F4E24B0F54DC125827F0024F711?openDocument

považovat stabilitu judikatury za nezbytný cíl, chránící právní jistotu a legitimní očekávání adresátů práva, lze pochybovat, zda je tato ustálenost na místě v případě překonaného právního názoru, který v kontextu doby nemůže obstát, a zda tedy existence tohoto právu přezkumu nebude bránit vývoji v aplikaci a interpretaci práva tam, kde ho bude potřeba. Ačkoliv je pravda, že Nejvyššímu soudu by nejspíše i nadále zůstalo oprávnění vydávat sjednocující stanoviska, čímž by bylo možno tento problém překonat, mám pochybnosti ohledně nastavení tohoto předpokladu přípustnosti ve vztahu k vyšší majetkové hodnotě sporu.

Za krajně pochybný považuji návrat k institutu otázky zásadního právního významu. V souvislosti s tímto se nabízí otázka, zda má být dovolání nárokové či nikoliv. Vzhledem k tomu, že autorský kolektiv věcného záměru c.ř.s. se přiklání k nárokovosti dovolání, lze považovat existenci takto abstraktního pojmu při posuzování přípustnosti dovolání za nežádoucí krok zpět. Ačkoliv lze argumentovat, že tato formulace poskytne dovolací instanci dostatečný prostor ke zhodnocení specifických okolností jednotlivých případů, což zabrání zbytečně přepjatému právnímu formalismu, právní jistotě účastníků to v celkovém důsledku spíše neprospěje.

Postavíme-li vedle sebe úpravu přípustnosti dovolání obsaženou v o.s.ř. a ve věcném záměru c.ř.s., nejpodstatnějším rozdílem je skutečnost, že vymezení předpokladů přípustnosti dovolání v současné právní úpravě dopadá na bedra dovolatele, kdežto podle věcného záměru by přípustnost vymezoval a rozhodoval o ní odvolací soud sám. Nedosáhla-li by hodnota předmětu řízení určité peněžité hodnoty, zůstalo by na (téměř ničím neomezené) úvaze odvolacího soudu, zda dovolání připustí, přestože by přípustnost hodnotil na základě téměř shodného klíče jako Nejvyšší soud podle § 237 o.s.ř. Výhodou navrhované úpravy dovolání by bezpochyby bylo ušetření nákladů procesních stran a „zprůhlednění“ právního postavení dovolatele v jednotlivých případech, neboť odvolací soud by ve vysokém procentu případů dovolací přezkum nepřipustil. S přihlédnutím k doposud řečenému to však považuji za pozitivum, ke kterému úmysl navrhovatelů původně ani nesměřoval, a jedná se spíše o vedlejší důsledek snah, které se mi však vzhledem k vytyčenému cíli jeví jako míjející se účinkem.

5.2 Přípustnost žaloby na obnovu řízení

Žaloba na obnovu řízení je upravena v části čtvrté c.ř.s. nazvané „obnovení řízení“ v bodě 445 a následujících. Jednotlivé důvody obnovy řízení obsažené ve věcném záměru můžeme rozdělit do dvou skupin. Za prvé věcný záměr obsahuje důvody obsahově totožné s důvody obnovy řízení tak, jak je upravuje § 228 odst. 1 o.s.ř. Dle věcného záměru tak pravomocné rozhodnutí, jímž byla věc vyřízena, může být napadeno žalobou na obnovu řízení, jestliže se strana dozví o

skutečnostech nebo nalezne důkazy, jejichž užití pro ni mohlo v původním řízení přivodit příznivější rozhodnutí, za předpokladu, že je nemohla bez své viny v původním řízení použít (bod 445 písm. f) věcného záměru). Druhý důvod žaloby na obnovu řízení, který obsahově nalezl inspiraci v o.s.ř., je důvod podle písm. e), a to pokud bylo rozhodnutí soudu, na němž bylo napadené rozhodnutí založeno, a kterým byl soud vázán, pravomocně zrušeno či změněno. Ustanovení tak cílí na pozdější odlišné posouzení předběžné otázky, na níž bylo rozhodnutí ve věci samé postaveno. Inspirační zdroj tedy můžeme nalézt v § 228 odst. 1 písm. a) o.s.ř., pokud jde o rozhodnutí, která bez své viny účastník nemohl použít v původním řízení.

Druhou skupinou důvodů žaloby na obnovu řízení jsou jednání trestněprávní povahy, která se projevila buďto ve fázi dokazování (padělání důkazných prostředků, křivá výpověď svědka apod.), nebo ve výsledku řízení (rozhodnutí docílené trestným činem strany či soudu). Věcný záměr tedy počítá s následujícími důvody – rozhodnutí bylo založeno na padělaném důkazním prostředku²⁷² nebo na křivé výpovědi svědka (či jeho *přísaze*), rozhodnutí bylo docíleno trestným činem zástupce strany, její protistrany nebo jejího zástupce, nebo bylo-li rozhodnuto v neprospěch strany v důsledku trestného činu soudce nebo přísedícího (což je současný důvod zmatečnosti dle § 229 odst. 1 písm. g) o.s.ř.). Předpokladem přípustnosti žaloby na obnovu řízení je přitom skutečnost, že ohledně jednotlivých trestných činů byl vynesena pravomocný odsuzující rozsudek (bod 445 alinea 1 c.ř.s.).

Úprava žaloby na obnovu řízení v c.ř.s. se tak částečně obsahově překrývá s úpravou v o.s.ř., jednotlivé důvody obnovy však obohacuje o výčet situací s trestněprávním přesahem, přičemž přebírá jeden z důvodů typických pro současnou žalobu pro zmatečnost (rozhodnutí založené na trestném činu soudce), a rovněž zahrnuje případ, kdy je napadené rozhodnutí založené na řešení předběžné otázky, která byla následně posouzena jinak. Přestože se domnívám, že je potřeba ocenit snahu pracovní skupiny psát zákon srozumitelně i pro osobu bez právnického vzdělání, nemohu ponechat bez povšimnutí potenciální nedostatky, nebo přinejmenším otazníky, které se s navrhovanými ustanoveními pojí.

Návrh nové úpravy obnovy řízení se mi jeví jako nepřehledný. Přestože je žaloba zařazena do části čtvrté c.ř.s. s názvem „Obnovení řízení“, hned první bod této části upravuje přípustnost žaloby pro zmatečnost a samotný rejstřík termín „žaloba pro zmatečnost“ neobsahuje. Autoři tuto skutečnost zdůvodňují tak, že obě tyto žaloby směřují k obnovení původního řízení po odstranění napadeného rozsudku, a řízení o obou žalobách koncipují jako dvoufázové. První fází má být tzv. řízení o návrhu na zrušení napadeného rozhodnutí, druhou fází tzv. řízení

²⁷² Stručná parafráze autora

obnovené.²⁷³ Směšují tím však podstatu a účel obou těchto institutů a stírají je v jedno, což činí v rozporu s dlouholetou tradicí jejich užívání. Žaloba na obnovu řízení směřuje k znovuprojednání původní věci, o čemž svědčí samotná skutečnost, že nařízením obnovy jako takovým se napadené rozhodnutí neruší, kdežto žaloba pro zmatečnost, je-li shledána důvodnou, směřuje bez dalšího ke zrušení napadeného rozhodnutí. Proto s autorským kolektivem navrženou koncepcí jednotného nazírání na oba instituty nemohu souhlasit.

Další nedostatek, týkající se pro změnu legislativní techniky, shledávám v tom, že nově navržená úprava přípustnosti obnovy řízení působí přespříliš kazuisticky. Za problematickou považuji úpravu soudní přísahy, což je archaický prvek, o jehož právní relevanci lze pochybovat. Jako nejzásadnější problém navrhované úpravy ovšem považuji upozadění jednoho z klíčových rysů žaloby na obnovu řízení *de lege lata*, čímž je potenciál přinést žalobci příznivější rozhodnutí ve věci samé. Tato naprosto kruciólní podmínka je obsažena pouze v bodu 445 písm. f) c.ř.s. a nikoliv ve vztahu k ostatním důvodům obnovy. Pakliže nebude nadále podmínkou, aby opravný prostředek měl potenciál zlepšit právní postavení žalobce, fakticky by to mohlo v praxi znamenat, že by obnova mohla být nařízena i bez ohledu na praktický dopad na jeho práva a povinnosti. Má-li být smyslem opravného prostředku zejména ochrana práv osob, přičemž je k jeho podání aktivně legitimován pouze účastník, jehož práva byla porušena (resp. jen ten, jemuž svědčí subjektivní podmínka přípustnosti žaloby), je proti logice věci připustit zrušení pravomocného rozhodnutí, nemůže-li dojít ke zlepšení právního postavení žalobce.

Shrnu-li výše řečené, věcný záměr jednak zachovává úpravu přípustnosti žaloby na obnovu řízení tak, jak je upravena v současnosti účinném znění o.s.ř., navíc ji však kazuisticky rozšiřuje o trestněprávně relevantní situace. Nová úprava se mi tak na jednu stranu díky své popisnosti jeví jako srozumitelnější pro právního laika, na druhou stranu však negativně hodnotím výše nadepsané nedostatky.

5.3 Přípustnost žaloby pro zmatečnost

Věcný záměr upravuje přípustnost žaloby pro zmatečnost společně se žalobou na obnovu řízení v části čtvrté, v bodě 444. Žaloba je přípustná proti pravomocnému rozhodnutí, jímž byla věc vyřízena,²⁷⁴ jestliže rozhodoval ze zákona vyloučený soudce nebo přísedící, strana neměla procesní subjektivitu nebo způsobilost a nebyla řádně zastoupena, nebo pokud projednání věci bránilo účinky právní moci rozsudku. Žaloba je však nepřípustná, pokud byl její důvod již dříve

²⁷³ Věcný záměr c.ř.s. z roku 2020, část 4, str. 398

²⁷⁴ Pravomocné usnesení nebo rozsudek, kterým bylo řízení skončeno, jakož i platební rozkaz; viz věcný záměr c.ř.s. z roku 2020, str. 399

neúspěšně uplatněn před soudem prvního či druhého stupně, nebo pokud strana důvod [již dříve] neuplatnila, ačkoliv mohla.

Jak je z výše řečeného patrné, navrhovaná nová úprava přípustnosti žaloby pro zmatečnost je v porovnání s o.s.ř. značně užší. Rekodifikační komise si totiž za jeden ze svých cílů kladla dosažení vyššího respektu k institutu právní moci rozhodnutí;²⁷⁵ jak vyplývá z odůvodnění věcného záměru, částečně i proto jako důvody žaloby pro zmatečnost zavádí pouze ty, jež považovala za natolik závažné, aby bylo možno o zásahu do pravomocného rozhodnutí uvažovat. Věcný záměr některé tradiční důvody zmatečnosti přesouvá mezi důvody obnovy (bylo rozhodnuto v neprospěch strany v důsledku trestného činu soudce nebo přisedícího), zmatečnosti v řízení nově zavádí jako druhý dovolací důvod (bod 419 písm. b) c.ř.s.), a přináší taktéž změnu celkové koncepce řízení o opravných prostředcích. Nově by totiž měly odvolací soudy zkoumat z úřední povinnosti, zda je rozsudek či jemu předcházející řízení stíženo zmatečností, ačkoliv to odvolatel nenavrhl,²⁷⁶ a z těchto důvodů jej v napadené části rovněž zrušit.

Zastavíme-li se u jednotlivých důvodů žaloby tak, jak je upravuje věcný záměr, důvod zmatečnosti spočívající v tom, že rozhodoval ze zákona vyloučený soudce nebo přisedící (důvod podle písm. a), nevyvolává závažnější výkladové otázky. Dále nedostatek procesní subjektivity či procesní způsobilosti účastníka (písmeno b) je pro změnu klasickým defektem v oblasti podmínek řízení, u něhož navrhovaná úprava připouští dodatečnou konvalidaci stranou nebo jejím zákonným zástupcem. Posledním důvodem zmatečnosti dle návrhu je překážka věci pravomocně rozhodnuté (písm. c). Výkladové potíže může působit dovětek bodu 444, podle kterého je žaloba pro zmatečnost nepřipustná, pokud její důvod (kterýkoliv z citovaných tří) mohla strana uplatnit, ale neučinila tak. Z odůvodnění věcného záměru nicméně vyplývá, že je tímto myšlena možnost jej uplatnit v původním řízení. Pakliže by tedy bylo zjištěno, že účastník o zmatečnosti věděl, ale v odvolacím řízení ji neuplatnil, jeho žaloba pro zmatečnost by musela být posouzena jako nepřipustná.

Koncepci žaloby pro zmatečnost ve věcném záměru, obdobně jako nové pojetí zmatečnostních vad, považuji veskrze zdařilou ve vztahu k současné úpravě v o.s.ř. Sdílím totiž pochybnosti některých právních teoretiků, zda veškeré zmatečnostní vady uvedené v současném § 229 o.s.ř. svou závažností ospravedlňují zásah do právní moci rozhodnutí, a tím i do jistoty v právních

²⁷⁵ LAVICKÝ, Petr, WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. Bulletin advokacie, 2018, č. 1-2, s. 11-21

²⁷⁶ Bod 395 ve spojení s bodem 391 písm. c) c.ř.s. z roku 2020, který rovněž obsahuje taxativní výčet zmatečností.

vztazích.²⁷⁷ Vzhledem k zúžení přípustnosti žaloby pro zmatečnost lze konstatovat, že úprava více respektuje hodnotu právní moci rozhodnutí. S přihlédnutím k tomu, že by odvolací soudy měly přezkoumávat napadená rozhodnutí i z hlediska zmatečnostních vad, a dokonce rozhodnutí (nepravomocná) z úřední povinnosti rušit, shledávám úpravu ve věcném záměru jako úpravu důsledněji chránící stabilitu právních vztahů, jakož i důsledněji střežící procesní práva účastníků řízení. Přesto však zůstane až věcí praxe, jak bude opravný prostředek v této podobě fakticky fungovat.

²⁷⁷ PONDIKASOVÁ, Tereza. Vybrané koncepční otázky žalob na obnovu řízení a pro zmatečnost. In: LAVICKÝ, Petr a Eva DOBROVOLNÁ. Současnost a perspektivy civilního procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 81, ISBN 978-80-210-7686-0.

6. Úvahy de lege ferenda

6.1 Poučovací povinnost soudů o mimořádných opravných prostředcích

Vezmeme-li v potaz nejzásadnější funkci opravných prostředků a potažmo civilního procesu jako celku, jíž je spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů osob,²⁷⁸ právní úprava přípustnosti opravných prostředků by měla být pro svého adresáta co nejsrozumitelnější. Adresát procesněprávních norem by měl mít povědomost, kdy a za jakých podmínek je oprávněn opravného prostředku využít. O tomto povědomí však lze za současného stavu právní úpravy pochybovat. Jak již bylo předepsáno v úvodu této práce, mezi jednotlivými mimořádnými opravnými prostředky je v četnosti užívání výrazný nepoměr.

Ze statistik Nejvyššího soudu za rok 2021 vyplývá, že k okresním soudům byly v rejstříku C podány pouze 2 žaloby na obnovu řízení a 10 žalob pro zmatečnost (v případě tzv. obživlých věcí²⁷⁹ šlo o 83 žalob na obnovu řízení a 80 pro zmatečnost), u krajských soudů v rejstříku C i Cm žádná žaloba podána nebyla (v případě obživlých věcí tomu tak bylo celkem v 15 a 38 případech).²⁸⁰ Oproti tomu bylo v témže roce podáno 3 769 dovolání.²⁸¹ Vzhledem k tomuto výraznému nepoměru a k vysokému počtu odmítnutých dovolání (2 857 v roce 2021) a s přihlédnutím ke skutečnosti, že vysoký počet dovolání je odmítnut z důvodu neúplného či nesprávného vymezení přípustnosti, je na místě se zamýšlet, co je toho příčinou.

Jak trefně připomíná Pondikasová, za současného právního stavu má soud poučovací povinnost, pokud jde o mimořádné opravné prostředky, pouze ve vztahu k dovolání (§ 157 odst. 1 o.s.ř.); ve vztahu k žalobě pro zmatečnost a na obnovu řízení tuto povinnost zákon nestanoví (a k opačnému řešení nelze dojít ani cestou interpretace dostupnými metodami výkladu, přestože v případě výkladu teleologického se mohou názory různit). Podle Pondikasové nelze tento rozdílný přístup k poučovací povinnosti rozumně odůvodnit.²⁸²

V nálezu IV. ÚS 2163/11 ze dne 30.5.2013 však Ústavní soud vyslovil, že nepoučením účastníka o možnosti podat žalobu pro zmatečnost se soud dopustil porušení práva na soudní ochranu a

²⁷⁸ § 1 o.s.ř., nebo taktéž čl. 4 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky

²⁷⁹ Tedy takové, které byly vyřízeny, ale z určitého důvodu se v řízení pokračuje (zejména v důsledku zrušení rozhodnutí na základě opravného prostředku); viz Ministerstvo spravedlnosti. České soudnictví 2020: Výroční statistická zpráva [online]. Praha, 2021, s. 197 [cit. 2023-01-05]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2020.pdf/43b3020e-fc02-44a4-bb2c-a124ce85f57b

²⁸⁰ Odpověď Ministerstva spravedlnosti na žádost o informace ze dne 20.7.2022

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² PONDIKASOVÁ, Tereza. Vybrané koncepční otázky žalob na obnovu řízení a pro zmatečnost. In: LAVICKÝ, Petr a Eva DOBROVOLNÁ. Současnost a perspektivy civilního procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 152, ISBN 978-80-210-7686-0.

práva na spravedlivý proces.²⁸³ Jednalo se o případ, kdy žalobce podal ústavní stížnost proti usnesení odvolacího soudu o odmítnutí odvolání, které obsahovalo pouze poučení o nepřipustnosti dovolání. Žalobce proti rozhodnutí podal ústavní stížnost, která byla následně odmítnuta pro nevyčerpání všech procesních prostředků, které zákon k ochraně stěžovatelových práv poskytuje (§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu). Žalobcova později podaná žaloba pro zmatečnost byla soudem prvního stupně odmítnuta pro opožděnost; toto rozhodnutí potvrdil rovněž odvolací i dovolací soud.

Ústavní soud následně zrušil napadené usnesení dovolacího soudu, včetně ostatních předcházejících rozhodnutí, a vrátil věc soudu prvního stupně. Své rozhodnutí odůvodnil tak, že pakliže odvolací soud účastníka poučil pouze o nemožnosti podat dovolání, vyvolal v něm legitimní očekávání, že jiný opravný prostředek k dispozici nemá. Účastníkovi však již ze samotného ustanovení § 229 odst. 4 o.s.ř. ex lege náleželo právo podat žalobu pro zmatečnost. Ústavní soud tak znovu zopakoval právní názor, že přestože z jazykového výkladu zákona nelze dovodit povinnost soudu poučit účastníka o možnosti podat jiný opravný prostředek než dovolání, soud se nemůže omezit toliko na jazykový výklad normy, nýbrž *se může od jejího znění odchýlit, vyžaduje-li to ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku.*²⁸⁴ Nad to Ústavní soud vyslovil, že zásada *ignorantia iuris non excusat* musí v tomto případě ustoupit principu legitimní důvěry v přesné a jasné znění aktů orgánů soudní moci, neboť v právním státě platí zásada, že soud zná právo. Ústavní soud tedy dovodil nikoliv obecnou povinnost soudu poučovat účastníka o možnosti podat mimořádný opravný prostředek, nýbrž pouze tehdy, pokud je bez dalšího přípustný.²⁸⁵

Přestože náleзовé judikatuře nenáleží precedenční závaznost, domnívám se, že by se jí měl zákonodárce inspirovat. Pokud jde tedy o otázku, čím je způsoben výrazný nepoměr mezi četností užívání jednotlivých mimořádných opravných prostředků, odpověď lze nalézat spíše v náznacích a domněnkách než v exaktních závěrech. Jsem však přesvědčen, že rozšíření poučovací povinnosti soudů ohledně přípustnosti ostatních mimořádných opravných prostředků může v praxi vést k širšímu povědomí účastníků o možnosti jejich uplatnění a tím i častějšímu užívání. Vzhledem k tomu, že je vysoký počet dovolání odmítnut z důvodu nesprávně vymezené přípustnosti (typicky napadáním skutkových zjištění, která dovolacímu přezkumu nepodléhají),

²⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2013, sp. zn. IV. ÚS 2163/11, zejména body 24., 25. a 29.

²⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 4.2.1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96

²⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2013, sp. zn. IV. ÚS 2163/11

domnívám se, že by správné nastavení poučovací povinnosti mohlo rovněž vést ke značnému snížení nápadu dovolání.

6.2 Poučení o hrozícím odmítnutí dovolání

V odvolacím řízení soud prvního stupně vyzývá účastníka k opravení nebo doplnění odvolání, které neobsahuje všechny stanovené náležitosti, nebo které je nesrozumitelné či neurčité (§ 43 o.s.ř.) a k opravě mu stanoví lhůtu. V řízení o dovolání však soud tuto povinnost v takovémto rozsahu zákonem uloženou nemá. Dovolací soud účastníka poučí pouze o nedostatku zastoupení advokátem podle § 241b odst. 3 o.s.ř. Účastník tak může své podání doplnit či opravit v průběhu trvání lhůty k dovolání pouze na základě vlastního přesvědčení. Rozumně nastavená poučovací povinnost soudu prvního stupně by však mohla do dovolacího řízení přinést mnohá pozitiva.

Pakliže by soud prvního stupně v omezeném rozsahu pomohl dovolateli s přípravou dovolání, nejen že by vzrostl počet meritorně projednatelných podání, ale rovněž by mohl poklesnout celkový roční nápad dovolání. Soud by účastníka např. alespoň vyrozuměl, že svým podáním napadá skutkové závěry, které dovolacímu přezkumu nepodléhají, a tedy že lze očekávat odmítnutí dovolání, pokud své podání patřičně nedoplní či neopraví. Účastník by tak s jistou mírou pravděpodobnosti věděl dopředu, zda je smysluplné dovolání podávat, nebo dokonce zda je vůbec schopen skutečně formulovat relevantní otázku hmotného či procesního práva, kterou by se měl dovolací soud zabývat. V případě že by došel k závěru, že není schopen takovou otázku identifikovat, mohl by se rozhodnout o zpětvzetí dovolání, a tím sobě ušetřit zbytečně vynaložené náklady řízení a dovolacímu soudu čas při vyhotovování odůvodnění odmítavého rozhodnutí o dovolání.

Soud prvního stupně by tak v žádném případě nepřebíral povinnost dovolatele formulovat své podání v souladu se zákonem (nepodával by dovolání za něj), nýbrž by mu poskytoval pouze určité mantinely, ve kterých by se měl dovolatel držet. Nenabízel by dovolateli „manuál“ zaručující mu úspěšnost v dovolacím řízení, ale ve stručnosti (nikoliv vyčerpávajícím způsobem) by jej informoval o vadách jeho podání a jak je napravit. Považuji za důležité rovněž zdůraznit, že by dovolací soud i nadále nebyl vázán právním názorem soudu prvního stupně o nepřipustnosti dovolání, a v případě absence stručného „varování“ soudu o potenciálně vadném podání by se dovolatel nemohl dovolávat toho, že na nepřipustnost dovolání nebyl předem upozorněn, pakliže by před dovolacím soudem neuspěl. Zůstala-li by zároveň zachována dvouměsíční lhůta pro podání dovolání, a výzva soudu k opravě dovolání by na její běh neměla žádný vliv, tento postup by rovněž nevedl k prodloužení dovolacího řízení.

Na nedostatek poučovací povinnosti soudů v dovolacím řízení ostatně upozornil II. senát Ústavního soudu ve svém usnesení ze dne 24.1.2018, č. j. I. ÚS 2910/17-23, vydaném podle § 78 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Tímto usnesením přerušil řízení o ústavní stížnosti a navrhl plénu zrušení § 241b odst. 3 věty první a § 243b o.s.ř. ve slově „43“, neboť v něm shledal rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Návrh na zrušení předmětných ustanovení byl však Ústavním soudem odmítnut jako návrh věcně neopodstatněný. Podle majoritního názoru pléna ochranu dovolatele dostatečně zajišťuje dvouměsíční dovolací lhůta v kombinaci s povinným zastoupením advokátem, který má být dostatečně právně zdatným pro samostatné posouzení naplnění předpokladů přípustnosti dovolání. Kromě toho vyloučení aplikace § 43 o.s.ř. v dovolacím řízení má dovolacímu soudu usnadnit práci s podanými dovoláními. Podle odlišného stanoviska soudců Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Davida Uhlíře a Jiřího Zemánka však nemůže být cílem právní úpravy *pouhé usnadnění práce státního orgánu, a to na úkor jeho primárního úkolu, kterým je poskytování ochrany právům jednotlivce*.²⁸⁶ V neposlední řadě disentující soudci poukázali na skutečnost, že pakliže by se v dovolacím řízení použil § 43 o.s.ř., dovolatel by tak mohl své podání opravit ohledně vymezení předpokladů přípustnosti a relevantní právní otázky, díky čemuž by mohl dovolací soud naplnit svou roli sjednocovatele judikatury. V opačném případě se Nejvyšší soud dovoláním meritorně zabývat nebude, a to i tehdy, nebylo-li dovolání zpracováno ledabyle, a fakticky se jednalo o důležitou právní problematiku, která by si věcné rozhodnutí zasloužila.²⁸⁷

Shrnu-li výše řečené, zvolil bych určitý kompromis mezi úpravou dovolání ve věcném záměru a současnou úpravou v o.s.ř. O přípustnosti dovolání by i nadále měl dle mého názoru rozhodovat Nejvyšší soud, soudy prvního stupně by však dovolateli měly poskytnout alespoň základní poučení, jsou-li už na základě povrchního přezkoumání dovolání toho názoru, že podání obsahuje vady, které by měly bez dalšího vést k odmítnutí dovolacím soudem. Domnívám se, že pakliže je podání již na první pohled vadné (chybí vymezení předpokladů přípustnosti, nebo jiná náležitost bránící projednání dovolání ve věci samé), nemělo by činit soudům prvního stupně zásadní obtíže o tom dovolatele vyrozumět. Přestože lze argumentovat, že právě z důvodu obtížnosti vymezení přípustnosti dovolání zákon ukládá povinnost zastoupení advokátem (a aby dovolání bylo advokátem rovněž sepsáno), dosavadní praxe převážně odmítnutých dovolání neprokázala dostatečnost tohoto řešení. Proto bych ve zjednodušené formě prosadil součinnost soudu prvního stupně v dovolacím řízení po vzoru řízení odvolacího.

²⁸⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12.3.2019, sp. zn. Pl. ÚS 14/18, bod 4 disentního stanoviska

²⁸⁷ Ibid., bod 11 disentního stanoviska

Závěr

Mimořádné opravné prostředky představují stěžejní procesní úkony v rámci civilního procesu v České republice. Ve svém souhrnu představují ucelený systém nápravy, přičemž každý je určen ke zhojení odlišných vad rozhodnutí či řízení, které rozhodnutí předcházelo. Domnívám se, že právní úprava mimořádných opravných prostředků je po rozsáhlých a četných novelizacích poměrně ustálena, což lze mimo jiné doložit klesající četností kasačních rozhodnutí Ústavního soudu ve věci stížností podaných proti rozhodnutím dovolacího soudu.²⁸⁸ Přesto se domnívám, že právní úprava mimořádných opravných prostředků vykazuje nedostatky, jež je možno napravit způsoby, které jsem popsal v předešlé kapitole.

Souhlasím s docentem Lavickým, že případná rekodifikace civilního procesu musí stát na jednotné koncepci a záměru,²⁸⁹ jímž by v souladu s čl. 90 Ústavy České republiky měla být ochrana práv. Tento cíl by měl zákonodárce mít na zřeteli rovněž i při přijímání nové úpravy mimořádných opravných prostředků, a to zejména v případě dovolání. Názory právních teoretiků v současné době oscilují mezi dvěmi krajními funkcemi dovolání, a to perspektivní a retrospektivní. Převáží-li perspektivní funkce dovolání, bude zákonodárcem upřednostněna sjednocovací funkce dovolání na úkor věcného projednávání a vyřizování jednotlivých věcí. Dovolání se tak bude moci stát opravným prostředkem *a certiorari*, tedy takovým, který umožní dovolacímu soudu do jisté míry „vybírat si“ jednotlivé věci z hlediska jejich významu pro sjednocování praxe nižších soudů. V takovém případě bude upozaděna funkce retrospektivní, tedy mající za účel projednání a vyřízení jednotlivých kauz ve věci samé.

Domnívám se, že zákonodárce by se měl pokusit o pokud možno vyvážené řešení, které umožní ochranu práv dovolatelů v jednotlivých případech, a zároveň nepovede k zahlcení dovolacího soudu a vynášení stovek rozhodnutí bez judikatorního přesahu. Dle mého názoru je možno se tomuto cíli přiblížit rozšířením poučovací povinnosti soudů o mimořádných opravných prostředcích, jakož i rozumně nastavenou asistencí soudu prvního stupně v dovolacím řízení. Považuji totiž za nepřijatelné, aby se z dodavatele, slovy pléna Ústavního soudu ve věci Pl. ÚS 29/11, stal pouhý dodavatel materiálu pro sjednocování judikatury.

²⁸⁸ LEŽATKA, Aleš. Trend poklesu počtu rozhodnutí následně zrušených ÚS pokračuje. In: Advokátní deník [online]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/01/24/trend-poklesu-poctu-rozhodnuti-nejvyssiho-soudu-nasledne-zrusenych-us-pokracuje/>

²⁸⁹ RÝDLOVÁ, Hana. Nelze opravit něco, co je v samém základu špatně. Rozhovor s Petrem Lavickým o novém civilním řádu soudním. Bulletin-advokacie.cz [online]. 14. 2. 2018 [cit. 2023/01/12]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nelze-opravovat-neco-co-je-v-samem-zakladu-spatne.-rozhovor-s-petrem-lavickym-o-novem-civilnim-radu-soudnim>

Seznam použitých zdrojů

Monografie

DVOŘÁK, Jan a Alena MACKOVÁ. Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám. Praha: Všehrad, 2018, ISBN 978-80-85305-53-1

GERLOCH, Aleš a Katarzyna ŽÁK KRZYŽÁNKOVÁ. Právo v měnícím se světě. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-828-0

HAMULÁKOVÁ, Klára, Jana KŘIVÁČKOVÁ a Renáta ŠÍNOVÁ. Civilní proces: casebook. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7598-248-3

HORA, Václav. Československé civilní právo procesní. Díl 3, Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Všehrad, 1924

LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3

LAVICKÝ, Petr (eds.) Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, ISBN : 978-80-210-7686-0

REMEŠ, Jiří. Praktický úvod do civilního řízení sporného. V Praze: C.H. Beck, 2022. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-871-9

SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3

SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2

STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7

ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3

ŠTEVČEK, M., STRAKA, R. a kol. Prednášky a texty z civilného procesu, Skriptá, 2. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2018, ISBN : 978-80-89603-65-7

WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-298-1

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, ISBN 978-80-7380-714-6

Komentáře

ADAMOVÁ, H., BÍLKOVÁ, J., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., HANÁKOVÁ, V., HRÁDEK, J., HRDLIČKA, M., CHALUPA, R., JAKŠIČ, V., JURÁŠ, M., KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, I., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský soudní řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO99_p11963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

ADAMOVÁ, H., ČUHELOVÁ, K., DÁVID, R., DEJL, P., DOBROVOLNÁ, E., DOLEŽAL, T., FELGROVÁ, R., HAMUŤÁKOVÁ, K., HOLUB, O., CHALUPA, R., KOPA, M., KORNEL, M., KOŽIAK, J., KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO292_2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

DÁVID, R., GRYGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges. ASPI_ID KO292I2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s.

JIRSA, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

JIRSA, J. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO99_p2c1963CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1156 s.

Články elektronické a časopisové

DVOŘÁK, Bohumil. Nad koncepcí dovolání v civilních věcech. Právník [online]. 2018, 157(4), 343 [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2018/4/05.DIS.Dvo%C5%99%C3%A1k_4_2018.pdf

KINDL, Vladimír. VŠEOBECNÝ SOUDNÍ ŘÁD JOSEFA II. A JEHO KNIŽNÍ TISKY Z LET 1781/82. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA [online]. 2010, 56(1), 177-183 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/867/Iurid_1_2010_15_kindl.pdf

KRAJČOVIČOVÁ, Zuzana. Mimoriadne dovolanie v praxi. Najpravo.sk [online]. Bratislava: Nuwara DATA, 2016 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z:

<https://www.najpravo.sk/clanky/mimoriadne-dovolanie-v-praxi.html>

LAVICKÝ, Petr. Věcný záměr civilního řádu soudního. Právní rozhledy, 2017, č. 23-24

LAVICKÝ, Petr, WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. Bulletin advokacie, 2018, č. 1-2

LEŽATKA, Aleš. Trend poklesu počtu rozhodnutí následně zrušených ÚS pokračuje. In: Advokátní deník [online]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/01/24/trend-poklesu-poctu-rozhodnuti-nejvyssiho-soudu-nasledne-zrusenych-us-pokracuje/>

PONDIKASOVÁ, Tereza. Úvahy nad podobou dovolání v civilním řízení – přípustnost. Právní rádce 18/2021, s. 611

PONDIKASOVÁ, Tereza. Vybrané koncepční otázky žalob na obnovu řízení a pro zmatečnost. In: Současnost a perspektivy civilního procesu, s. 81

RÝDLOVÁ, Hana. Nelze opravit něco, co je v samém základu špatně. Rozhovor s Petrem Lavickým o novém civilním řádu soudním. Bulletin-advokacie.cz [online]. 14. 2. 2018 [cit. 2023/01/12]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nelze-opravovat-neco-co-je-v-samem-zakladu-spatne.-rozhovor-s-petrem-lavicky-m-o-novem-civilnim-radu-soudnim>

SMEJKALOVÁ, Tereza. K otázce normativity judikatury v České republice. In NECKÁŘ, Jan a kol. (eds). *Dny práva – 2008 – Days of Law*. Brno: Tribun EU, 2008, s. 1305

ŠÍNOVÁ, Renáta. Srovnání změn v civilním procesu v ČR a SR. Právní prostor [online]. Olomouc: Atlas Consulting spol. s r.o., 2014 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-srovnani-zmen-v-civilnim-procesu-v-cr-a-sr>

TOMÍČEK, Petr. Civilní kolegium Nejvyššího soudu schválilo aktuální materiál, v němž se opět kriticky vyjadřuje k návrhu věcného záměru nového civilního řádu soudního □online□. Nejvyšší soud, publikováno 30. 4. 2018

WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk, LAVICKÝ, Petr. Věcný záměr civilního řádu soudního. Právní rozhledy, 2017, č. 23-24
ZUKAL, Marek. Dovolací řízení: Kasace, nebo revize? Právní rozhledy č. 3/2018, s. 103

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.1.2001, sp. zn. 29 Cdo 1373/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.7. 2001, sp. zn. 33 Odo 258/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. ledna 2015, sp. zn. 21 Cdo 4165/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2002, sp. zn. 33 Odo 245/2001
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.2.2021, sp. zn. 33 Cdo 3799/2020
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. 29 NSČR 53/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.4.2014, sp. zn. 28 Cdo 1867/2016
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.5.2020, sp. zn. 26 Cdo 896/2020
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.3.2022, sp. zn. 24 Cdo 297/2022-397
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2019, sp. zn. 22 Cdo 2471/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7.4.2021, sp. zn. 24 Cdo 3822/2020
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.11.2021, sp. zn. 29 ICdo 122/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.09.2016, sp. zn. 21 Cdo 3480/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.3.2019, sp. zn. 21 Cdo 893/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2011, sp. zn. 23 Cdo 1120/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.3.2008, sp. zn. 21 Cdo 1107/2007
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.11.2014, sp. zn. 28 Cdo 2794/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.11.2006, sp. zn. 21 Cdo 1874/2005
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.10.2009, sp. zn. 21 Cdo 3483/2008
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.8.2020, sp. zn. 29 Cdo 2/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.8.2016, sp. zn. 21 Cdo 4088/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.2.2004, sp. zn. 22 Cdo 2347/2003
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.9.2018, sp. zn. 33 Cdo 3565/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.7.2012, sp. zn. 25 Cdo 3733/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.9.2021, sp. zn. 27 Cdo 2659/2020
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2018, sp. zn. 30 Cdo 1645/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.5.2010, sp. zn. 23 Cdo 3348/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.8.2022, sp. zn. 26 Cdo 1710/2022
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.6.2014, sp. zn. 25 Cdo 1686/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.6.2016, sp. zn. 21 Cdo 1952/2016
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1.11.2018, sp. zn. 21 Cdo 813/2016
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2.7.2018, sp. zn. 28 Cdo 1408/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.8. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3251/2017
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2012, sp. zn. 32 Cdo 4503/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5.12.2018, sp. zn. 20 Cdo 4299/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2008, sp. zn. 33 Odo 145/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.5.1999, sp. zn. 26 Cdo 1121/99
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.6.2019, sp. zn. 27 Cdo 1312/2019
Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 4. 2013, sp. zn. I. ÚS 1196/13
Nález Ústavního soudu ze dne 10.12.2020, sp. zn. II. ÚS 2522/19
Nález Ústavního soudu ze dne 21.2.2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11
Nález Ústavního soudu ze dne 30.3.2021, sp. zn. IV. ÚS 2071/20
Nález Ústavního soudu ze dne 1.8.2016, sp. zn. II. ÚS 46/16
Nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2017, sp. zn. IV. ÚS 4044/16
Nález Ústavního soudu ze dne 17.12.2014, sp. zn. I. ÚS 3093/13
Nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2013, sp. zn. IV. ÚS 2163/11
Nález Ústavního soudu ze dne 11.9.2009, sp. zn. IV. ÚS 738/09
Nález Ústavního soudu ze dne 18.2.2020, sp. zn. I. ÚS 3767/19
Nález Ústavního soudu ze dne 4.2.1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96
Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. února 2010, sp. zn. II.ÚS 1944/09
Usnesení Ústavního soudu ze dne 12.3.2019, sp. zn. Pl. ÚS 14/18
Usnesení Ústavního soudu ze dne 22.4.2013, sp. zn. I. ÚS 1196/13
Usnesení Ústavního soudu ze dne 26.5.2015, sp. zn. IV. ÚS 985/15
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11.6.2021, sp. zn. 103 VSPH 255/2021-35

Právní předpisy

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů

Důvodové zprávy

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 296/2017 Dz

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, č. 519/1991 Dz

Příloha č. 1 – Odpověď Ministerstva spravedlnosti na žádost o informace ze dne 20.7.2022

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR

Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2

Oddělení styku s veřejností

VÁŠ DOPIS č. j.:
ZE DNE:
NAŠE č. j.: MSP-497/2022-OSV-OSV/4

**Vážený pan
Bc. Karel Bělohoubek Přecechtělova
2429 155 00 Praha 5**

VYŘIZUJE: Kateřina Stojanová
TEL.: +420 221997270
FAX: +420 221997495
E-MAIL: info@msp.justice.cz

Praha 20.07.2022
Počet listů: 1
Přílohy: 2

Žádost o informace

Vážený pane bakaláři,

k Vaší žádosti o informace ze dne 7. 7. 2022 Vám sdělujeme následující.

Informace k bodům č. 1, 2, a 4 Vaší žádosti Vám poskytujeme formou přílohy k tomuto dokumentu.

K bodu č. 3 je třeba uvést, že Ministerstvo spravedlnosti bohužel předmětnými daty nedisponuje. Dovolujeme si Vás proto odkázat přímo na Nejvyšší soud, coby povinný subjekt, který by Vámi žádaná data měl mít k dispozici.

S pozdravem

Mgr. et Mgr. Jacek Morávek vedoucí
oddělení styku s veřejností sekce státního
tajemníka Ministerstva spravedlnosti ČR

Přílohy:

Výkaz o pohybu agendy u občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR za období 1. 1 2021–31. 12. 2021

Přehled žalob pro zmatečnost a žalob na obnovu řízení za rok 2021

Příloha č. 2 – Výkaz o pohybu agendy u Nejvyššího soudu ČR za rok 2021

Výkaz o pohybu agendy u Nejvyššího soudu ČR období: 01.01.2021 - 31.12.2021

Občanskoprávní a obchodní kolegium

Rejstřík	Nevyřízeno z minulého období	Nově napadlo	Vyřízeno							Nevyřízeno			
			celkem	v tom:			z toho:			celkem	z toho:		
				rozsudek	usnesení	jinak	6-12 měsíců	12-24 měsíců	nad 24 měsíců		6-12 měsíců	12-24 měsíců	nad 24 měsíců
Cdo	1713	3769	3901	647	2857	397	577	486	46	1627	347	228	59
INS (NSCR)	104	98	132	0	121	11	20	37	12	79	20	21	8
lcm (lcdo)	168	142	172	53	103	16	17	78	19	143	34	47	4

Příloha č. 3 - Přehled žalob pro zmatečnost a žalob na obnovu řízení za rok 2021

	Rejstřík C - Počet věcí - Celkem : Okresní soudy	Praha	StC	JC	ZC	SC	VC	JM	SM	Celkem
Obživo	podána žaloba na obnovu řízení	23	7	5	9	6	13	11	9	83
	podána žaloba pro zmatečnost	29	4	9	4	15	1	10	8	80
Nový nápad	žaloba na obnovu řízení	0	0	1	0	0	0	0	1	2
	žaloba pro zmatečnost	4	0	2	0	0	0	3	1	10
	žaloby na obnovu řízení/pro zmatečnost věcí zapsaných v rejstříku Ro/ERo	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	Rejstřík Cm - Počet - věci : Krajské soudy	Praha	StC	JC	ZC	SC	VC	JM	SM	Celkem
Obživo	podána žaloba na obnovu řízení	9	0	1	0	1	1	1	0	13
	podána žaloba pro zmatečnost	21	0	1	0	2	2	2	1	29
Nový nápad	žaloba na obnovu řízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	žaloba pro zmatečnost	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	žaloby na obnovu řízení/pro zmatečnost věcí zapsaných v rejstříku Ro/ERo, Sm	0	0	0	0	0	0	0	0	0

[Mimořádné opravné prostředky v systému civilního procesu]

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o českém systému mimořádných opravných prostředků v civilním procesu, a to nejen o jejich historické genezi a současném fungování, ale rovněž se zaměřením na aktuální otázky, které se s nimi pojí, zejména v souvislosti s chystanou rekonstrukcí civilního procesu.

Diplomová práce je strukturována do kapitol a je členěna na část obecnou a část zvláštní. V části obecné, do níž spadá kapitola první, se autor pokouší vymezit základní otázky mimořádných opravných prostředků a jejich odlišení od prostředků řádných. Pozornost je tak věnována tématu právní moci, opravných systémů nebo rovněž vymezení druhů vad rozhodnutí, pomocí čehož můžeme jednotlivé mimořádné prostředky odlišit jeden od druhého. Do části obecné spadá rovněž historický exkurz do právní úpravy od civilního řádu soudního z roku 1895 až po zákon č. 404/2012 Sb., kterým došlo k zásadní změně přípustnosti dovolání. Část obecná je uzavřena objasněním otázky konkurence mimořádných opravných prostředků a komparací se systémem Slovenska ve světle aktuální zdejší rekonstrukce civilního procesu.

Část zvláštní, do níž řadím kapitolu druhou až šestou, je uvozena popisem aktuální podoby mimořádných opravných prostředků v České republice. Pozornost je tak věnována dovolání, žalobě pro zmatečnost a žalobě na obnovu řízení. Součástí zvláštní části je také analýza úpravy přípustnosti mimořádných opravných prostředků v rámci Věcného záměru a vlastní zhodnocení jejich potenciálních výhod či nevýhod pro budoucí praxi. V závěrečné kapitole zvláštní části se autor věnuje úvahám de lege ferenda, jež se týkají zkoumaných otázek.

Autor ve své diplomové práci aplikuje následující výzkumné metody – metodu deskriptivní při popisu současného stavu právní úpravy, metodu analytickou při zkoumání podstaty jednotlivých probíraných právních institutů, a rovněž metodu komparativní při srovnávání současné úpravy s návrhem obsaženém ve Věcném záměru c.ř.s. z roku 2020.

Klíčová slova: [mimořádné opravné prostředky, přípustnost, opravný systém]

[Extraordinary remedies in the civil procedure system]

Abstract

This thesis deals with the Czech system of extraordinary remedies in civil proceedings, not only with their historical genesis and current functioning, but also with a focus on current issues related to them, especially in connection with the forthcoming recodification of civil procedure.

The thesis is structured into chapters and is divided into a general part and a special part. In the general part, which includes chapter one, the author attempts to define the basic issues of extraordinary remedies and their distinction from ordinary remedies. Attention is thus paid to the subject of legal force, systems of appeal and the definition of types of defects in decisions, which can be used to distinguish one extraordinary remedy from another. The general part also includes a historical excursion into the legal regulation from the Civil Procedure Code of 1895 to Act No. 404/2012 Coll., which fundamentally changed the admissibility of appeals. The general part concludes with a clarification of the issue of the competition of extraordinary remedies and a comparison with the Slovak system in the light of the current recodification of civil procedure here.

The special part, which includes chapters two to six, is introduced by a description of the current form of extraordinary remedies in the Czech Republic. Attention is thus paid to appeals, actions for miscarriage of justice and actions for retrial. The special section also includes an analysis of the regulation of admissibility of extraordinary remedies in the framework of the Substantive Plan and its own assessment of its potential advantages or disadvantages for future practice. In the final chapter of the special part, the author discusses *de lege ferenda* considerations relating to the issues under examination.

In his thesis, the author applies the following research methods - the descriptive method in describing the current state of the legal regulation, the analytical method in examining the essence of the individual legal institutes discussed, and the comparative method in comparing the current regulation with the proposal contained in the 2020 Substantive Plan of the Civil Code.

Keywords: [extraordinary remedies, admissibility, systems of remedy]